
3 1761 07432576 2

361

Breve fra P. A. Heiberg.

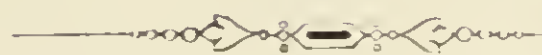
Breve

fra

Peter Andreas Heiberg.

Udgivne af

Johan Ludvig Heiberg,
Dr. phil.

Kjøbenhavn.

C. A. Reitzels Forlag.

1883.

Kjøbenhavn. — Bianco Lunos Kgl. Hof-Bogtrykkeri.

Fortale.

Da Fru Johanne Luise Heibergs Bog om P. A. Heiberg og Thomasine Gyllembourg tør antages at have vakt nogen Interesse ikke blot for Hovedpersonernes indbyrdes Forhold, men ogsaa for hver enkelt af dem, har jeg ønsket nu at udgive efterfølgende Breve fra P. A. Heiberg, om hvis Tilværelse kun faa havde Kundskab. Hertil kommer desuden, at det syntes mig at være en simpel Pligt ikke længere at tilbageholde de Oplysninger om Forholdet mellem P. A. Heiberg og hans Hustru, som et Par af disse Breve indeholde, da dette Forhold engang var fremdraget for Offentligheden.

Nr. 51—56 tilhøre mig og ere mig for flere Aar siden forærede af Biskop Lind i Aalborg. Alle de øvrige Breve have tilhørt Frk. D. Mülertz, Datterdatter af Ludvig Heiberg, til hvem de næsten alle ere skrevne, og ere af hende nu skænkede til Universitetsbiblioteket. Hvad jeg har udeladt af den mig foreliggende Samling, er aldeles ubetydeligt; snarere har jeg maaske taget for meget med.

Brevskrivernes Retskrivning og Interpunction har jeg overalt søgt at bevare; kun maa jeg bemærke, at Distinctionen

mellem store og smaa Bogstaver i de første Breve fra P. A. Heiberg, samt i hans Moders og Stiffaders Breve ikke kan gjøre Fordring paa Nøjagtighed, da der for nogle Bogstavers Vedkommende i Brevene selv slet ingen Forskjel gjøres mellem smaa og store.

At ledsage Brevene med en Biographi af P. A. Heiberg, hvortil der visselig kunde være Anledning nok, har jeg hverken havt Kald eller Tid til; jeg har blot villet lægge ogsaa dette Stof tilrette for en kommende Biograph, og medgive de Anmærkninger, som det kunde være en Læser bekvemt strax at have ved Haanden.

Kjøbenhavn i Januar 1883.

Johan Ludvig Heiberg.
Dr. phil.

Om P. A. Heibergs Ungdom vides ikke ret meget. Da han lidt over 18 Aar gammel havde taget Examen philologicum 1777, levede han i Kjøbenhavn sysselsat med litterairt Arbejde, hvorom hans Oversættelse af M. Mendelsohns Phaedon vidner (Kbhvn. 1779). For sit treaarige Ophold i Bergen havde han ligget ved Universitetet i Upsala (1782), som det ses af hans Erindringer S. 76. Hvorledes det hænger sammen med dette Ophold i Sverig, lærer man at kjende af de nærmest følgende Breve. Det fremgaar af dem, at H. havde gjort en Del Gjæld i Kjøbenhavn hos forskjellige. Hans Vært, en Generalkrigscommissair Graah, havde taget sig af hans Pengesager, men blev tilsidst kjed deraf og sagde ham op i Juli 1779. Kort efter forlod H. uden sine Slægtninges Vidende og Villie Landet og begav sig til Stockholm; om der foruden Creditorerne ogsaa har været andet, der drev ham bort, kan ikke med Bestemthed afgjøres, men synes ikke urimeligt. Hvorledes det gik ham i Sverig, ville hans Breve fortælle. Han kom til Upsala og synes umiddelbart derfra at være rejst til Farbroderen i Bergen. Under hans Fraværelse bleve hans Ejendele solgte, og Graah og Broderen Ludvig Heiberg ordnede hans Pengesager, hvilket Forhold først blev helt afviklet d. 10

October 1786, som det ses af det nedenfor meddelte Regnskab, der dog slutter med et lille Overskud. Da det er Broderen, der afgjor Sagen, var P. A. Heiberg vel endnu ikke kommen hjem fra Bergen paa den Tid. — Saa meget har jeg ment at burde forudskikke for strax at orientere med Hensyn til de nærmest følgende Actstykker, som jeg har meddelt fuldstændigt, da der ellers intet foreligger om P. A. Heibergs Færd i disse Aar.

1.

P. A. Heiberg til Krigscommissair Graah.

Hoyædle og Velbaarne
Hr. General-Krigs-Commissair Graah!

Den Godhed, som Deres Velbaarenhed hidintil har beviist mig, giver mig Forhaabning om, at nærværende faae Linier ikke aldeeles ugunstig bliver optagne. Jeg vil deri ikke søge at retfærdiggiore mig, men alleene stræbe at udvirke den Godhed, som deres Velbaarenhed i Følge Menniskekiærligheden ikke kand nægte mig. Den Ordre som Deres Velbaarenhed i Fredags gav mig om at flytte, har jeg ikke tordet vægre mig ved at efterkomme, jeg troer altsaa ikke at deres Velbaarenhed skulle ville nægte mig mit Toy, som jeg dagligdags kand behove, udbeder mig derfor den eene Gunst at jeg maae lade samme afhente, især mit Chatoul, hvortil jeg herved sender Noglen, paa det at Deres Velbaarenhed kand, om de behager, eftersee hvad deri findes. I Chatoullet findes Nogler til begge mine Kufferter, i den eene af disse har ieg nedlagt nogle Bøger som deels ikke ere mig tilhørende, deels nogle som

jeg nødig ville miste. De øvrige Bøger kand jeg ikke undslaae mig for at lade blive i Deres Velbaarenheds Vold, især ifald de har caveret for nogle af mine Creditorer. De af Deres Velbaarenhed for mig udlagte Penge, kand vel neppe udgiøre meere, end at der, naar de fra de af Deres Velbaarenhed annammede 48 Rd. afdrages, saameget bliver tilovers som af Sgr. Hofmann for den bevidste Stok er forlanget, nemlig 13 Rd., thi meere har han aldrig fordret af mig, og jeg kand ikke heller troe at hand paa saadan maade vil giøre sig Fordeel. — At ieg ikke mundtlig taler med Deres Velbaarenhed, haaber ieg De pardonnerer, da Undseelse, og Frygt for de altfor vel fortiente Bebreydelser forbyder samme.

Jeg har altsaa det underdanigste Haab, at Deres Velbaarenhed endnu lægger denne eene Gunst til de mange andre som Deres Velbaarenhed daglig har beviist mig, og hvilke jeg i min heele Levetiid paa ingen anden Maade kand vederlægge, end ved en bestandig Taknemmelighed og et Erkiendtlig Sindelag.

Jeg har den Ære med største Estime at forblive

Høyædle og Velbaarne
Hr. General=Krigs=Commissair Graah
Deres
underdanige Tienere
P. A. Heiberg.

Kiøbenhavn d. 26. July
A° 1779.

P. S. Iblandt mine Bøger findes Niebuhrs Beschreibung vom Arabien som tilhører Universitetets Bibliothek. Dersom jeg endnu iblandt mine andre Bøger maatte faae tilladelse til at udvælge mig 3 a 4 Stkr, da blev mig beviist en Gunst som jeg al min Tiid skulle vise mig erkiendtlig for.

2.

Afregning mellem Generalkrigscomm. Graah

Debet			Studenten Peter		
1777			Rigdl	℔	ß
October	2	Laant ham imod hans Beviis . . .	10	"	"
1778 April	28	betalt Bogbinder Scharling	3	"	"
"	"	dito Boghandler Prost	"	4	"
May	23	dito til Assistent Eegholm	1	3	12
"	"	dito til Sorøe hos Guldberg . . .	2	"	"
July	10	dito til Procurator Laann	14	2	8
"	"	dito til en Vaskerkone	"	4	10
in Novbr.		dito til Joden Salomon for hans pantsatte Kiole, som jeg indløste	12	3	"
1779 Februar	12	dito til Skomager Rewig	2	"	"
1782 in Februar		dito til Kleinsmed Bech for at reparere Laasen ved hans Chatoul med videre, da den skulle sælges	"	5	8
1783 Januar	28	Betalt ved Mr. Ludw. Heyberg, som ieg igien har betalt ham, til Bogbinder Skarling for Bøger at indbinde	7	2	2
1784 Martii	16	Betalt til Skræder Schouberg det Resterende paa hans Regning med	24	"	"
1784 April	30	til Skræder Brendstrop efter Ludvig Heybergs accordt	20	"	"
		Summa	99	1	8
		D. 16 Martii var i Behold 51 Rd. 5 ℔ 4 ß.			

g L. Heiberg paa P. A. Heibergs Vegne.

Andr. Heyberg — Credit

			Rixdl	℔	ß
1778 Martii	31	Oppebaaret hans faldne Stipendium for Martii Maanet	8	„	„
1779 in Juny		Dito ved Hauderup hans faldne Stipendium for 6 Maaneder fra 1. January . . . . . . à 8 Rd	48	„	„
1783 i Januar		Oppebaaret hos Hornbeck for hans Chatoul og mere som blev solgt efter Regning	15	„	12
in April		Ligeledes hos Junge for Boger som blev solgt ved hans auction og som hans Broder Ludw. Heyberg skal betale mig, da han har oppebaaret samme — og leveret mig samme d. 16 Martii 1784 .	60	„	„
		Summa	131	„	12
		Fragaar . . .	99	1	8
			31	5	4

Hvilke Een og Tredive Rixdaler 5 ℔ 4 ß i Dag af S. T. General Krigs Commissair Graah tilligemed de heri paaberaabte Qvitteringer ere mig overleverede, hvorved alt mellem bemeldte Hr. General Krigs Commissair Graah og mig paa min Broders Vegne er afgiort.

Kiøbenhavn d. 10 Octbr. 1786.

L. Heiberg.

3.

P. A. Heiberg til L. Heiberg.

Kiæreste Broder!

Det er nu halfandet Aar, siden vi saae og talte ved hinanden, ikke heller har nogen af os haft Leylighed til ved Skrivelse at informere sig om vor Tilstand, en Sag, som altid er og bliver min Feyl, men en gandske liden Feyl imod de andre som jeg er mig bevidst, nemligen, at jeg haver giort min Moder saa stor Sorg, ikke at tale om dig og mine øvrige Venner, som jeg vel veed har stedse taget stor Deel i min Skiæbne. Jeg kan lät föreštille mig at jeg, desværre! intet meere Haab kan giore mig om min Moders og øvrige Venners Venskab og Forladelse, men da du bestandig har viist et broderligt Sindelag imod mig, saa er og du den eeneste som jeg i dette Fald kand have Forhaabning till, og tror at du baade kan og vil udvirke, saa meget mueligt er, min Moders Forladelse, hvilken jeg uden din Hjelp aldeeles intet Haab kan giore mig om. Saa ilde overlagt det Skridt var jeg toeg da jeg forloed Kiobenhavn, saa ulykkelig har og min Skiæbne her været. Her i Sverrig, i et fremmed Land, kunde jeg, som du læt kan forestille dig, ikke længe bestaae, hældst da Sygdom indfaldt, som i Stockholm længe holdt mig sængeliggende, Pengene blev altsaa snart opbrukte, og jeg kunde, som ubekiendt i Staden, hvor jeg knapt forstoed Sproget, aldeeles intet fortiene, jeg maatte altsaa nodes til, for at soutenere mig, at engagere mig som Volontair ved Kongl. Lif Dragonerne, hvilken Tieneste falder mig saa meget sværere, som Clima og den stræange Kulde er gandske uvanlig

for mig, og har jeg saa meget meere maattet føle samme, som jeg nu sidst i November Maaned, tilligemed 4 andre og en Lieutenant maatte i Regimentets ærende reyse till Finland till Staden Borgo, hvor vi, foruden det, at vi baade Dag og Nat maatte reyse i Kulden og i Fare for at blifve overfaldet paa Lande Veyene af Biorne og Ulve, endnu vare saa ulykkelige at ikke engang for Penge kunde faae hvad vi behøvede til daglig Ophold; jeg har vel nu, da jeg er kommen tilbage noget bedre, men dog saa megen Strabasie og Arbeyde at jeg ikke tror at jeg længe kand udholde det, efterdie jeg er meget sygelig. Mine Indkomster ere desuden saa ringe, at jeg nu først har lært det jeg før ey kiendte, nemlig hvad Mangel er. Jeg kunde vel, da jeg fuldkommen har lært det Svenske Sprog, fortiene mig mit Ophold, om jeg var fri fra Tienesten, men nu er det umueligt. Vel indseer jeg at denne Straf er kuns liden imod den jeg har fortient, men jeg bør ikke klage, thi jeg er selv, og ingen anden Skyld deri. Den største Bekymring som jeg har er at jeg ikke veed, hvorledes min Moder og øvrige Venner lever; jeg haaber altsaa at du som Broder ikke nægter mig en liden Efterretning herom, og søger, paa beste Maade, at plaidere min Sag. Skriv mig for allting till og giv mig nogen god Forhaabning; Brevet kan for mere Sikkerheds Skyld couverteres til Majoren och Riddaren Lars Petter Almfeldt i Stockholm, eftersom jeg kuns sielden er i Stockholm, saasom Regimentet maae fare med Kongen snart til Upsala og Enkiöping, snart til Lyst Slottene Gripsholm, Drottningholm, Ulrichsdahl og Ekolsund. Nogen Efterretning om din egen tilstand venter jeg og,

og haaber at du ikke nægter mig denne lille Tieneste; forblifver

Enkiöping d. 11. Jan. 1781. Din
oprigtige Broder
P. A. Heiberg.

4.

Samme til samme.

Kiæreste Broder!

Enköping d. 8 July 1781.

Saa behageligt som det var for mig i gaar at faae læse 2ne Breve fra dig, det ene af den 18 Febr. og det andet af den 15 May h. a., som først i gaar, og paa en tid, da jeg ingen mere forhaabning kunde giore mig derom, bleve tilsendte fra Stockholm, saa ubehagelige Følger maae jeg kanske deraf vente mig. Dog, for at du herom kan giore dig et rigtigt Begreb, faar jeg berætte endel Omstændigheder længere tilbage i tiden, som hermed har Influence. — Du erindrer at jeg i mit Brev underrættede dig om at jeg har været i Finland, denne reyse skedde med en Officer, navnlig Grefve Sparre, paa reysen blev jeg af ham hiulpet i adskillige Omstændigheder, som ellers skulle blevet mig haardere at udstaae; Aarsagen hertil var at han fik hore at jeg nogenledes kunde tale tydsk og Fransk, hvilket meget ofte fornoyede ham, saa at han da reysen var til ende og vi kom til Stockholm igien talede derom med Baron Ehrensværd som er Ofverste Lieutenant ved Corpsen[1]). Jeg blev derpaa befalt at reyse til En-

[1]) Muligvis Gyllembourgs Broder Johan August E., † 1802 som Oberst.

köping hvor en Esqvadron endnu ligger, og saasnart som jeg kom hid sogte jeg om at slippe for at giore tieneste, hvilket jeg og erholdt men tillige uden Lon, jeg begyndte derpaa at fode mig forst ved at skrifve, efter som jeg var blevet det Svenske Sprog noget mægtig, og siden da jeg bedre blev bekiendt fik jeg time informationer baade for Born og tillige gamle Folk i tysk, Fransk, og en Apotheker her i Staden som jeg informerer i Latin. Uagtet nu disse inkomster ikke kunde være af saa stor Betydenhed, saa indser du dog at jeg i de sidste 5 Maaneder har havt meget bedre Vilkaar end tilforn, men har igien været plaget af Huller i Benene, som jeg ved Reyserne og annen Strabasie bekommet; Af denne sidste Aarsag og formedelst nogle flere Recommendationer vovede jeg forst at begiære mig frie fra Campementet som blev holdt i Juny Måned, og hvilket jeg i fior maatte være med i, denne Permission erholdt jeg, og begiærede strax derpaa atter igien at lose mig ud aldeles imod en liden Summa Penger som jeg af gode Venner kunne være i Stand til her at faae til Laans, om Summen ikke blev for stor, og igien med Arbeyde afbetale, jeg var og saa lykkelig at jeg fik Regiments Fældtskiæreren for en liden Foræring til at beskrifve mig som aldeles incurabel, da jeg fik det Svar at jeg for 20 plåtar (1 plåt er saa meget som 2 ℔ 10 ß danske) skulle faae min Afsked, for hvilken Summa jeg og strax af en sikker Man fik udgiven Reverse. Hertil bidrog og meget at jeg fra den forste Dag da jeg engagerede mig, paa giordt tilsporsel foregav at jeg ingen Slægt i Dannemark havde levende og altsaa ingen Soutien derfra kunde vente mig. Ofverste Lieutenant Ehrensværd trode derfor at det var bedre at tage imod

20 plaater end koste mere Medicamenter paa mig og siden saae give mig Afsked for intet. Han befalte derfor Major Almfeldt, hvis Pligt det er, at han i Krigs Collegium skulle begiære Afsked ud for mig. Majoren erindrede da først at han havde 2 Breve til mig og sagde det til Baron Ehrensværd, denne som er en fattig Herre, fattede strax Soupçon om at Brefvene enten kunde indeholde Penge eller Løfte derom, da han i saadant tilfælde ville satt Prisen kandske så høy at den blev for haard at betale, men saasom han skammede sig ved at lade andre mærke sin Giærighed, så foregav han at det var mueligt jeg kunde være Spion og altsaa burde Brevene opbrydes og læses. De andre Officererer modsagde ham for største Del, men han begiærte at Sagen skulle ventileres i en offentlig Krigsrætt, hvilket og skede, da Dommen faldt ud saaledes at, en fremmed fra et andet Land som opholdt sig i Sverrig i fredelige tider, burde, om han endog var Spion, have den Sikkerhed at han skulle faae sine Breve ulæste og uopbrudte; de bleve mig derfore i gaar med Lieutenant Grundelstierna tilsendte, med den Ordre at jeg i hans Nærværelse skulle bryde dem op og sige ham Indholden deraf. Saasom jeg nu vidste at han ikke forstod tydsk, saa indbildte jeg ham at de vare skrefne paa tydsk hvorfor han ikke heller begiærede see dem, men jeg explicerede dem for ham saaledes som jeg ville, og slap saaledes derfra. Men da jeg kom hiem og saa nøyere paa Brevene befandt jeg at du havde lagt dem saa uforsigtigt, at jeg, uden at bryde dem op kunne have læst dem heel og holdne, jeg frygter saaledes for at de endog har læst dem og alleneste vil sätte Forsøg paa mig; Jeg fik tillige Ordre at sende Svaret

derpaa til Major Almfeldt og tillige Adressen da han skulle besorge det bort, Dette var uden tvivl for tillige at kunne læse mit Svar. For nu at være sikker i min Sag og at ingen skal faa nyss om Sammenhängen, har jeg ikke tordet sende dette Bref til Posthuset her i Staden, men sender det med en sikker Ven til en Stad som ligger 4 Mil herfra og heder Westerås, hvor han skal sende det paa Posthuset, og i næste Uge skal jeg skrive et Brev til dig som jeg skal sende til Major Almfeldt ligesom Svar paa dine to, men af en saadan Indhold at de ikke skal blive kloge paa noget. Du veed altsaa hvad du skal domme om et saadant Bref naar du faaer det. Ligeledes vil jeg bede dig at du ikke skrifver mig mere til forend du af mig faaer nogen sikkrere Adresse, thi i disse Omstændigheder maa jeg heller for nogen tid berove mig den fornoyelse at see Brev fra dig og mine andre venner, end derved kandskee sætte fastere Baand paa mig. — Nu til dine Breve at besvare: — Sandheden af de Bebreydelser og erindringer som du i dine Breve saa kiærligen har givet mig har jeg igiennem Modgang langt bedre nu lært at indsee end i mine Medgangs Dage, jeg veed vel hvad jeg af dig, min Moder og anden Slægt kunde efter mine gierninger vente, jeg ved og best selv hvor hoyt jeg har angret min forrige Opforsel, men at vidtlyftigen herom skrive anser jeg for unyttigt efter som det lætt kand have Anseende af Hyklerie, men vil hellere beflitte mig om, at med en bedre Opforsel i fremtiden saavel her i Landet saa længe jeg skal være her, og ligeledes naar jeg kan være saa lykkelig at komme til mit fædreneland igien, udslætte den Flæck som jeg har satt paa mit renommée og giore mine Venner ligesaa stor

Glæde som jeg nu hidtil har giordt dem Sorg. — Hvad det tilbud og Lofte angaaer som du paa min Moders og egne Vegner gior mig om Penge hielp til min Friheds erholdende, da kan jeg deraf læt see, at min kiære Moder endnu bær det kiærlige Hiertelag til mig som hun altid har baaret, men, da jeg tillige veed hvad Skade og Savn en saa betydelig Summa ville giore hende, og jeg desuden, med Guds hjelp, ser mig i Stand til selv at fortiene disse Penge, saa agter jeg mig lykkeligere ved at have denne Hjelp tilgode, naar jeg til min Lykkes videre Beforbring kand behove den. — At komme tilbage til Dannemark efter erholdt Afsked uden andre end Militaire Recommendationer og de faae Civile som jeg her i Staden kand faae, indseer du læt vil være lidet fordelagtigt for mig, bedre skulle det efter min Mening være om jeg, da jeg her fra Staden kand faae Adresser til Upsala Academie som ligger 4 Mil herfra, reyste did og opholdt mig nogen tid, saasom jeg af mine Studeringer ikke har glemt mere end jeg paa 14 Dage kand indhente, og endog i visse Sager lært og profiteret meget, naar jeg altsaa her bragte det saa vidt at jeg kunde underkaste mig en Examen og disputere, da blev det forst rett tid at reyse hiem igien, og om Min Moder og Venner til dette endemaal ville bidrage med en liden hielp saa tror jeg at de hertil med storre fornoyelse skulle give den. —

Af dine Breve erfarede jeg ellers baade behagelige Nyeheder og ubehagelige; At min Moder er frisk, er en Efterretning som jeg ikke har kundet andet end længes efter, og den behageligste som du i dit Brev kunde give mig. At du og min ovrige Slægt er ved Helsen, bliver og en Sag,

hvori jeg virkelig tager saa stor Del, som jeg veed de har taget i mine Omstændigheter, men at min Morbroder og Tante i Saabye[1]) har havt saa megen Modgang at udstaae, og lidet saa stort tab, kand jeg ikke andet end af inderste Hierte beklage, og ønske dem at faae det mange ganger igien erstatt og snart igien at see sig i et bedre Stand, og paa et Sted som blifver fornøyeligere for ham, da jeg læt kand slutte at han af saa megen Modgang har tabt Lysten for Saaby. Det tab som du derved har lidt beklager jeg, det har vist været tungt for dig at miste hvad du havde, men, naar du sammenligner dit tab med det som min Morbroder har lidt, saa indseer du og strax den store Forskiæl som er derimellem.

Et par Commissioner tager du vel ikke ilde op at jeg besværer dig med: 1. Om muligt er at du i Kiobenhavn kunde faae Extract af Academie Protocollerne angaaende mine Examina, og nogen anden Recommendation, som jeg vel veed ville blive vanskelig at erholde, men kunde dog paa din og andre gode Venners Intercession faaes. Denne kunde du have i Beredskap til du faaer Bref fra mig med sikker Adresse hvorhen du skal skikke dem. 2°. Den anden Commission er af den Beskaffenhed at jeg er i Stand til derved at fortiene mig nogen Penge med en Efterretning hvilken du vel ved Kammerraad Engelbrecht i Kiobenhavn

[1]) Thomas Severin Heiberg f. 1738, † 1819, siden 24. Marts 1774 Sognepræst for Saaby og Kidserup i Sjælland, g. m. Frederike Kirstine Fabritius. Efter Wibergs Præstehist. brændte hans Præstegaard, uvist naar. Det er uden Tvivl denne Ulykke, som her sigtes til, saa meget mere som L. Heiberg, der boede hos ham i Saaby (s. Nr. 7), ogsaa har lidt Tab derved.

kand skaffe mig; Sagen er denne: Over alle Bonderbyerne her i Sverrig har i gamle tider blevet giordt Charta af Landmaalere over Jorden, men eftersom mange Byer for nærværende tid fattes saadanne Chartae, saa troer man at de skal findes i Dannemark og være kommen derhen i Kong Christian den andens tid, man har og mange Exempler paa at for faae Aar siden Bonder her i Sverrig har faaet udløste Landkorter over deres Jorder i Dannemark. Jeg er nu anmodet af 3 Byers Bønder at skaffe dem Underrættning herom, og beder dig altsaa at du vil paatage dig det Besvær at giore dig underrætted om saadanne Landkorter findes i noget Kongl. Collegium og hvad de kunde koste at udlose. Navnene paa disse 3 Byer er:

I Uplands Län { Tjursåkers by i Wårfrukyrkis Sockn
Kromsta by i Theda Sockn
Kyssinge by i Husbysintolfts Sockn. —

Er du i Stand til at skaffe mig Underrættning herom da gior du mig en stor tieneste, eftersom jeg dervid er i Stand til at fortiene mig noget, og om de skulle findes der saa vil Bonderne udløse dem, da du igien faaer blive Commissionair og kand sielf fortiene dig noget derved, saasom Bonderne er rige og har raad til at betale; For Efterretningen allene om de er at finde i Dannemark, har de lovet mig hver 50 dal: Koppmt.[1]) tilsammen 150 dal. eller circa 12 rd. Dansk. —

Du seer nu at mit Brev allerede har voxet saa vidtlyftigt at jeg i Henseende til Postpengerne for denne gangen vel kand undskyldes at jeg ikke skrifver fleere Breve, da jeg vel

---

[1]) D. e. Kopparmynt.

ved at min Moder borde havt Bref fra mig, jeg kiender meget vel denne Skyldighed, men beder hende imidlertid, da hun efter din Berettning har tilgivet mig saa mange større Feyl, hun da og vil pardonere mig denne lille forseelse, og ansee dette Brev som det var skrevet til hende; Saasnart som jeg kommer saa vidt, som jeg med Guds hjelp snart venter at jeg seer mig befriet fra denne ubehagelige Stand, da skal min første Forretning blive at tilmelde hende saadant, da jeg og igien af hendes egen Hand venter de behagelige tidninger som du nu paa hendes Vegner har givet mig. — Endnu ønskede jeg gierne vide hvad der er blevet af den Arf som vi havde at vente i Norge, om det er faldet ud efter som blev os tilmeldt, saa tror jeg og at den skal blive tilstrækkelig til at betale min Giæld. — Oversættelsen af de 3 første Bøger i Herodot som du i mit Chatoul finder i Manuscript, tror jeg at du tillige med andre Papirer af nogen Betydenhed forvarer. — Tilsidst maae jeg bede dig at aflægge min ydmygste Hilsen, først og fornemmelig til min kiære Moder, og siden til alle mine Slægt og Venner ingen undtagen, med den Efterretning at jeg lever her om ikke saa vel som jeg kunde ønske, saa dog bedre end jeg fortiente, og lider for nærværende tid ingen anden nød eller Bekymring end tanken om mine forrige Forseelser, og at jeg er saa langt fra mine Venner. — Pardonner for resten min slætte Skrifveart som er halv Svenskt og halv Danskt. — Lev bestandig saa vel som det ønskes af

din oprigtige Broder
P. A. Heiberg.

5.

P. A. Heiberg til sin Moder.[1])

Allerkiæreste Moder!

Udi Brev til min Broder har jeg for længe siden tilmældt kiæreste Moder min Tilstand, og ligeledes bedet ham tale for mig til det beste, og udvirke mig igien min Moders Venskab, hvilket jeg af hans Brev igien har erfaret; jeg maae saaledes herved tage mig den Frieheed at udbede mig samme selv, og love den forbedring i min Opførsel for fremtiden som kan giore mig sikker altid at erholde den samme. Jeg kan herved lade min kiæreste Moder og mine Venner vide at jeg nu er fri fra Krigstienesten for den samme lindrige[2]) pris som jeg i min Broders Brev ommældte. Jeg havde ventet at ved gode Venners Hielp her i Sverrig at erholde de fornødne Penge hertil, hvilket ogsaa havde skeet, men min værdige Farbroder Joachim Heiberg[3]) har ved Skrivelse til en Norsk Kiøbman Stamer i Stockholm giordt sig underrætted om mig og bedet ham udbetale de nødige Penge til min frieheed og eqvipering paa nyt, hvilket han ogsaa har giordt, jeg er nu saaledes i Stand til at kunde reyse hiem, men min Moder indseer letteligen, at jeg, som jeg i mit sidste Brev til min Broder skrev, ikke kan komme hiem, uden at have nogle Recommendationer

---

[1]) Inger Margrethe Heiberg, f. Heiberg. F. 1737, † 1826. Faderen var allerede død 1760. 1782 giftede Moderen sig igjen med Kjøbm. Steffens af Vordingborg.

[2]) Svensk; „mild, moderat".

[3]) Klokker i Bergen; det var ham, i hvis Hus H. senere levede en Tid.

med mig fra Upsala, hvorhen jeg nu snart tænker at reyse, alleneste at min Broder med allerførste Post ville være saa god at tilsende mig Attester fra Academiet i Kiobenhavn, som jeg i mit sidste Brev bad ham forskaffe mig. Jeg har den forsikring at min Moder, som altid har vist mig Prøver paa sin Kiærlighed, endog paa den tid da jeg aldeles intet fortienede dem, ikke vil nægte mig den Glæde at med større Honneur kunne komme hiem om nogen tid, end nu. Naar min Moder og mine andre Venner vil beære mig med deres Skrivelser, da kan de samme sendes converterede til Herrn Herr Petter Stamer a Stockholm, hvilken Udskrift de og bør have.

Med største Længsel herefter forbliver jeg til min Død

Enköping d. 11 Aug. 1781.

Allerkiæreste Moders
lydigste Søn og tienere
P. A. Heiberg.[1])

6.

Prof. Abraham Kalls Anbefaling for P. A. Heiberg.

E schola Ortunganorum publica Hauniensem hanc nostram Musarum sedem adiit ornatissimus iuvenis Petrus Andreas Heiberg, factoque suorum in lingvis antiqvis scientiisque profectuum periculo in Examine, quod dicunt, Artium laudem reportavit civitatisque academicae iura. Post annum in altero, qvod leges praescribunt, examine exploratus, strenue in scientiis Philosophicis

[1]) Til den i disse Breve skildrede Episode af Heibergs Ungdom sigte aabenbart de spydige Hentydninger af Tode og „den Hoecfiske Anonym", som Thaarup meddeler i sin Biographi (Histor. Tidsskr. 1860) S. 124 ff.

atque mathematicis excolendis se versatum fuisse Ampliss. Philosophorum Ordini demonstravit. Relicta deinde anno 1775 Metropoli et apud cognatos affinesque[1]) delitescens, ita studiis philologicis indefessa invigilavit diligentia, ut cum ulteriorem in philologicis disciplinis civium progressum in examine philologico explorari Edicto Regio a. 1775 iuberet Rex Augustissimus, Heibergius noster primus fuerit, qui tali se submiserit tentamini, in quo, cum lingvæ Romanorum sacræque Ebræorum dialecti itemque scientiæ historicæ præclaram satis ostenderet peritiam, in literis tamen Græcis excolendis eminuisse prorsus videbatur. Etenim Homeri, Orphei, Hesiodi, Callimachi, Anacreontis, Moschi, Bionis, Coluthi, qvotqvot supersunt, carmina, Aristophanis aliqvot comoedias, Herodoti historiarum integrum opus, Aristotelis animalium historiam, Xenophontis Cyropoediam et de Socrate memorabilia, Luciani dialogos, multosque alios minoris molis libellos Plutarchi, Theophrasti, Eresii, Gemistii Plethonis, Xenocratis aliorumque diligenter perlegerat, atque accurate adeo explicare novit, ut neminem certe noverim civium nostrorum, qvem Heibergio in hoc studiorum genere parem dicerem: aut in deliciis adeo literas græcas habuisse crederem.

Dabam Hauniæ die XIV Septbr. MDCCLXXXI.

Abrahamus Kall.[2])

---

[1]) H. opholdt sig et Aarstid hos sin Morbroder, den ovenfor omtalte Thomas Severin Heiberg, Præst i Saaby.

[2]) „Min store Patron og Velynder" P. A. Heibergs Erindr. S. 64 Anm.

7.

P. A. Heiberg til L. Heiberg.

Udskrift: a Monsieur
Monsr. Ludvig Heiberg.
Etudient en Philologie.
a
Saaby
per Roeskilde
og Skomager Kroen.

Kiæreste Broder!

Upsala d. 9. Novbr. 1781.

Tak for din sidste Skrivelse og Umage med Attester fra Kiobenhavn, hvilke jeg vel ikke her behovede, og ingen nogensinde kunde begiære af mig at faae see, men dog kand giore sin Nytte. Jeg er nu i Upsala og horer Collegia hos Prof. Græc. lingv. Floderus (ikke Floesberg) over Homerus, samt flere som en Linblom over Politiqven, Svedelius over Horatius, og Fant over Historien. Jeg har i Dag skrevet Stats Secretair Guldberg til og suppliceret om Hielp til at opholde mig her et Aar, ligeledes har jeg skrevet Professor Horneman[1]) og Kall till om at bidrage dertill; kand du hielpe noget deri, saa er jeg overbevist om at du ikke sparer et Brev, eller og, om det skulle behoves en Reyse for at hielpe til. Jeg venter med forste Brev fra dig som nu ikke behover couverteres men kand sendes directe per Upsala, og deri venter jeg at faae nogen om-

[1]) Prof. theolog. Claus Frees Horneman, hvis Søster var gift med Søren Johan H., Morbroder til P. A. Heiberg.

stændelig Underrættning om de forandringer som har tildraget sig siden min Afreyse. Du kand ikke forestille dig hvor meget de her i Upsala giør af en Dansk Student, hvem jeg taler med af Professorer Bibliothecarier, Magistrer Præster, og andre saa byde de mig til sig, og til hvem jeg kommer saa skiænke de mig (som man siger i Sverrig) sine Disputatzer, Orationer med mere. Universitets Bibliotheket er stort og anseeligt, Prof. Lingv. Orient. Aurivillius har og et Bibliothek som er mesten saa stort som Universitetets. Dom Kirken er den smukkeste og største som jeg har sedt, og forresten er Staden, endskiøndt den er liden, lige saa godt bygt som Stockholm paa de fleste Stæder. Vel er hverken Stockholm eller Upsala saa vel bygdt som Kiøbenhavn, eftersom her findes mange Huse af bare træ med tag af tørv men mange grundmurede Gaarde ere her og samt andre smukke ting. —

Mere herom en anden gang. —

Jeg burde vel i Dag have tilskrevet min Morbroder og Tante, men eftersom jeg allerede har skrevet 6 Breve til Dannemarck, og Post porto er anseelig, saa haaber jeg og at du undskylder mig men glemmer ikke heller at aflægge min ydmygste Compliment til dem samt alle andre Slægt og Bekiendte fra den som bestandigen lever

Din
opriktige Broder
P. A. Heiberg.

8.

Samme til samme.

Kiøbenhavn den 23. January 1798.

Endeligen fik jeg da, ved at modtage dit sidste Brev, at vide hvor du er i Verden, hvorom jeg længe var uvis. Jeg gratulerer dig og din Kone med denne Forandring, som jeg sikkert troer er til det beste — om ikke for andre, saa dog for Odense Skoele.[1]) Min Kone har siden 14de Decemb. været græsselig plaget af Tand- og Ore-Pine; i 11 Nætter sov hun ikke; det er noget bedre nu, dog maae hun passere hver Nat uden Søvn i et par Timer i det mindste.

Jorgensens Kone fik en Datter i Torsdags, og er vel.

Selskabet for Sandheden ønsker at faae din Tale som du har holdt ved Indtrædelsen i Odense Skole. Det vil in specie fornøye mig, om du samtykker deri; hvilket da maae skee snart, thi ellers kommer den neppe i det første Hefte af vores Skrifter, der skal være færdigt sidst i Marts.

Vores nye Lotterieseddel er Nr. 12033 med den gamle Devise. Gud give den bedre Lykke, end vi hidtil har havt!

Meere en anden Gang. Hils din Kone og Børn fra min Kone, Johan Ludvig og mig.

Salut & fraternité

P. A. Heiberg.

---

[1]) L. Heiberg blev d. 10. Novbr. 1797 forfremmet fra Konrector i Ribe til Rector i Odense.

9.

Samme til samme.

Kiøbenhavn den 27de Februarÿ.
1798.

Kiereste Broder!

Din Tale[1]) blev i Aftes oplæst i Selskabet for Sandheden; den blev derpaa, efter Lovene, sat paa Listen af de indleverede Arbeider; den 12 Marts har vi nok et Møde, for at votere paa de Stykker der endnu behøves til at complettere det første Hæfte, der skal være færdigt sidst i Marts Maaned. Til de ti første Ark vare deels Biedragene aftrykte, deels valgte, førend dit indkom, nu har vi altsaa kuns 2 Ark tilbage. Meere altsaa herom en anden Gang.

Kammerjunker Sehestedt havde allereede for længe siden gjordt mig meget nysgjerrig efter at læse din Tale, og den har fuldkommen tilfredsstillet mig.

At jeg søger det nu som vakant erklærede Notarii publici Embede begriber du vel; men du vil ogsaa begribe at jeg ikke faaer det, naar jeg fortæller dig, 1° at jeg ikke har sat min Fod desangaaende hos nogen Mand i Velten eller i noget Forgemak. 2° at man har befalet forrige Consul i Tunis Olsen at søge Embedet, nagtet han krymper sig haardeligen derved, da han, saa længe som Smith[2]) er til, umueligen kan bringe 100 Rd. ud af det, efter at have betalt sine Afgifter og sit Comptoir. Denne Beregning har

---

[1]) Optaget i „For Sandhed" I S. 193—212.

[2]) Den daværende Notarius publicus, der d. 11. Dec. 1797 ansøgte om sin Afsked. Heiberg havde siden 1787 besørget de fleste Oversættelser for ham.

jeg gjordt for Cancelliet, og den er uimodsigelig; jeg har derhos viist at jeg, der i alle Tilfælde beholder hvad jeg har, er den eeneste der paa de fastsatte Vilkaar, kan modtage Tjenesten; men hvad hielper det? Man giver heller Tjenesten til en Rakker end til mig. Ja maaske man endog lader Olsen beholde sin Pension af 800 Rd. saa længe Smith lever.

Min Kone hilser dig og din Hustrue paa det kjerligste, og næst samme Hilsen fra mig er jeg

totus tuus
P. A. Heiberg.

10.

Samme til samme.

Kiøbenhavn den 18de August 1798.

Jeg har modtaget 2 Breve fra dig, det eene med Posten, hvis Indhold strax blev sendt til Holbeck i Nyehavn, og det andet med Schwartz[1]), som jeg erfarer at man har forgudet i Odense. Det gjør mig ondt; thi uagtet ingen kan meere agte Schwartz end jeg, saa kunde det vel hende sig at saadant gjorde ham større Skade end Gavn, fra meere end een Side betragtet; og efter mine Tanker kunde den heele Scene staae meget passelig i Siegfried von Lindenberg.[2]) Man har fortalt mig at Thessen er død; det vil jeg vel troe, men at han er begravet har jeg ondt ved at troe, da jeg ikke formoder at der i Fyen findes Brœder

---

[1]) Den bekjendte Skuespiller og Instructeur, der da optraadte i Odense.

[2]) En i sin Tid berømt satirisk Roman af Johan Gottwerth Müller.

lange nok til hans Ligkiste; maaske har man hugget ham over.[1])

Som en splinternye Nyhed kan jeg fortælle dig at Hauch er, efter egen Begjering, afgaaet som Theater Directeur, og har faaet General-Major Walterstorff og Baggesen til Efterfølgere.

Jeg undrer mig over at du, i Bogen som Schwartz havde med, ikke har fundet en Silhouette, som jeg havde indlagt deri med megen Fliid, paa det at den ikke skulle forkomme; det var din Silhouette, som min Kones Søster Hanne havde klippet efter Imaginationen, og som vi alle fandt at ligne dig meget. Jeg skrev ikke et Ord derom i Brevet, af Aarsager som du let begriber.

Min Striid med Ridder Olsen er, som du vil see af Avisen, fra min Side tilende. Han havde underhaanden truet med at komme frem med nogle af mine Oversættelser. Jeg blev meget flau, da det ikke skeede; thi jeg onskede intet meere, for at faae Anledning til at skrive imellem 1 og 2 Ark endnu i den Materie; men da han i sit sidste Opus[2]) handler, paa Flosklerne nær, blot defensive, saa er jeg nodt til at tie, i hvor vigtigt det endog i adskillige Henseender var mig at komme endnu engang til Orde.

Min Kone, der ligger paa Landet hilser dig og din Kone og Børn, ligesaa venskabelig Hilsen anmeldes fra mig og Johan Ludvig.

Salut & fraternité

P. A. Heiberg.

---

[1]) Med Skuespiller Thessens lange Ben gjorde ogsaa Baggesen Løjer.

[2]) „Duplik eller fornødent Gjensvar". Kbhvn. 1798.

11.

Samme til samme.

Kjøbenhavn d. 19. Februar
1799.

Jeg sender dig herved dine Dokumenter, og min Oversættelse deraf. I Følge den derpaa tegnede Qvittering har jeg debiteret dig for 2 Rd. 24 ß, som du behager at modtage af Vedkommende.

Rahbek har bedet mig hilse dig og sige, at din Ansøgning er afgaaet med Skole-Commissionens brillianteste Anbefaling, og at det vil ikke fejle at den jo maae blive bevilget. Gid jeg ligesaa vist maatte blive Raadmand, naar jeg eengang faaer i Sinde at søge denne Post!

Nyeheder er her ikke, men vel Rygte om Nyeheder. Saalænge som de kuns ere Rygter, vil jeg ikke fylde Papiret dermed. Naar de blive til Virkeligheder faaer du dem nok at vide, de ville da sikkerlig interessere os begge.[1])

Jeg venter mig din Underretning om hvorledes jeg skal bære mig ad med de 2 Bøger som jeg sidst skrev dig til om. Ogsaa venter Selskabet noget fra dig saasnart som din Tid vil tillade dig det.

Min Kone befinder sig ret vel, naar jeg undtager af og til lidt Tandpine; dog langt fra ikke som i Fjor. Hun og Johan Ludvig hilser tilligemed mig din Kone og Børn og dig selv. Lev vel!

Hilsen og Broderskab
P. A. Heiberg.

---

[1]) En Ugestid efter — d. 26. Februar — gav Cancelliet Ordre til at den Sag skulde anlægges mod H., som endte med hans Forvisning.

At der er bestikket 2 nye Translateurer det har du da vel seet af Aviserne. Det er sikkert ikke skeet enten for at sye Notarius Olsen Puder under Armene, eller for at beklippe mine Indkomster. Sat sapienti.

12.

Samme til samme.

Kjøbenhavn den 15de Juny 1799.

Kjereste Broder!

Dit Brev med indsluttede Biedrag til Selskabet for Sandhed (hvilket sikkert vil være velkommen,) har jeg modtaget, og skal dermed besørge det fornødne. At jeg har Hænderne fulde mærker jeg at du indseer, men jeg har sandelig langt meere end du troer. Min første Bataille med Skibsted vandt jeg i Mandags 8 Dage i Hof og St. Retten, der afsagde en Kjendelse, der var skrevet, som om man havde ladet mig selv skrive den.[1]) Jeg er overbeviist at den endelige Dom vil blive ligesaa favorabel. Høyeste Ret — ja, derom suspenderer jeg mit Judicium. Hvad Schønheyder[2]) har skrevet vil jeg her ikke tale om. Spørg Iversen! han, og mange foruden ham, have hos mig seet et originalt authentisk Dokument, som Sch. nok ikke troer

---

[1]) Se Hof- og Stadsrettens Kjendelse af 3. Juni, hvori den giver H. Medhold i en af hans Exceptioner, i Læsning for Publicum S. 193—98.

[2]) Joh. Mart. Schønheyder: Noget til Oplysning for Publicum ang. Heibergs Fortælling om en af C. C. forøvet Nedrighed. Kbhvn. 1799.

at jeg kan have. Det gjør mig virkelig ondt, at jeg nødes til inden kort Tid at prostituere ham og fleere med ham. Men hvorfor skriver han imod sin Overbeviisning? og at han har gjordt det, deri ligger nok det værste af mit Beviis.

I Sommer maae du ingenlunde vente min Kone og mig til dig, saa gjerne som vi endog ønskede det. Jeg tør ikke være een Nat fra Byen i denne Tid, da det sikkert ville skade mig i Retten i Henseende til den Anstand som jeg behøver til mit Forsvar. Du og din Kone og Børn skal have megen Tak for Indbydelsen, den vi sikkert havde benyttet os af naar Cancelliet havde tilladt det.

Nu siges der at Reventlow skal i Cancelliet, og Hauch i hans Sted i Rentekammeret.

Olsen beder jeg hilse. En Mand af Rossings Clique har mishandlet ham (formodentlig Kruse[1]) Forfatteren af Emigranterne.) han skal ikke tabe Modet derfor. Ogsaa jeg tør troe at have nogen Dramatiske Kundskaber og Smag. Jeg saae ham begge Gangene; og skulle han nogensinde trænge til min Dom om ham, da skal jeg give ham den,: at jeg var særdeeles vel tilfreds med ham. Sig ham det i mit Navn. Jeg sætter ham just endnu ikke ved Siden af de to gamle Skuespillere hvis Roller han har spillet; men det vil blot beroe paa ham eengang at komme til at staae der.

Min Kone ligger nu og fryser uden Porten. Hendes Fader har bygget et Værelse expresse til hende. Hun

---

[1]) Laurids Kruse, „Emigranterne", Skuespil i 3 Acter, udkom Kbhvn. 1798.

hilser paa det kjerligste dig og din gode Kone, tilligemed Johan Ludvig og mig der forbliver

din oprigtige Broder
P. A. Heiberg.

Fru Kellerman[1]) ventes hver Dag.

13.

Samme til samme.

Kjøbenhavn den 29de July 1799.

Herved sender jeg dig de tree Qvitteringer for de 209 Rd. samt det nye Hæfte af vores Selskabs Skrifter, hvori du vil finde eet lidet Bidrag fra mig.

I Dag er mit sidste Continuations Indlæg indleveret i Retten. Nu faaer man da see hvad og hvorledes Skibsted svarer. Alle mine 3 Indlæg siden Kjendelsen blev afsagt udgjøre tilsammen 52 Ark skrevet. Du har vel allereede seet Begyndelsen deraf, eller det første Afsnit, som begyndtes i Nr. 13 og endtes i Nr. 19 og altsaa vil du see at min Sag ikke har noget farligt Udseende. Professor Baden[2]) har havt fat paa mig i sin Universitets Journal, jeg skal tage fat paa ham igjen i Læsning for Publikum, og vise at han ikke er noget Orakel. Schønhejder har faaet lidt i de lærde Tidender,[3]) hvori han har ladet indføre et flaut Forsvar. Jeg har nu samlet alle Akterne i

[1]) Hans Kones Tante.

[2]) J. Baden anmeldte i Universitets Journalen for 1799 S. 121 „For Sandhed" II og dadlede H.'s „Politisk Dispache".

[3]) „Lærde Efterretninger" 1799 Nr. 20; hans Svar i Nr. 22. Om Stykket mod Schønheyder siger H. i en Billet af 29. Juni: „Hvem der er Forfatter, veed jeg ikke, da det hverken er Collett eller Klingberg". (Nyerup?)

Kroemandens Sag, og disse ere under Pressen. Det moersomste er, at der, i Følge Angivelse og et optaget Politieforhor, er nu anlagt Sag imod Christian Colbjørnsen for ulovligt Kroehold i Nærum. Forhøret desangaaende venter jeg med det første at faae, da det skal blive trykt. Den Process jeg nu har og fører selv, forlænger mit Liv; thi den har overmaade meget forbedret mit Humeur, der forhen ikke just var med det beste.

I næste Uge rejser min Kone og jeg til Wordingborg: gid vi ogsaa kunde reise til Odense, men det forbyder sig selv i Aar af mange Aarsager.

Din Kone og Børn hilses paa det kjerligste fra mig og min Kone med hendes heele Familie. Glem ikke at hilse Schwartz og at skjelde ham ud, han veed nok hvorfor. Jeg formoder at han endnu er i Odense.

Salut & fraternité

P. A. Heiberg.

14.

Samme til samme.

Kjøbenhavn den 12te Novbr. 1799.

Rigtig nok er det længe siden jeg skrev dig til, men du veed ogsaa at jeg har været aldeeles okkuperet med min Proces, som da i Gaar otte Dage blev optaget til Doms. Neppe vil dog Dom kunne ventes forend i Januar Maaned. Jeg er glad over at jeg dog har faaet trykket saa meget deraf;[1]) jeg troer at der er Veyledning nok for Publikum,

[1]) Nemlig af „Læsning for Publikum“, som indeholder Acterne i Processen, men ifølge Forordn. af 27. Sept. maatte ophøre (med Nr. 37).

nagtet jeg vel kunde ønske at Resten havde blevet trykket, da de to sidste og utrykte Indlæg virkelig ere de beste ....[1])

Alle mine Brødarbejder have nu i lang Tid været behandlede som Stedbørn. Nu kommer jeg til at tage mig lidt alvorligen af dem; i det mindste saa længe indtil jeg veed om Sagen gaaer til høyeste Ret eller ikke. Det seenere Bouleversement[2]) har rigtig nok saare meget beklippet C. C's Almagt; og den Sag gjorde mig ingen Skade. Jeg anseer det for umueligt at han kan rejse Hovedet meere; virkeligen have de af hans Fiender, der have nogen Indflydelse, viist at han ikke burde have gjordt hvad han har gjordt — foragte dem. Amtmand Bluchers Ansættelse paa den fameuse Proskriptions Liste, der, paa en dobbelt Maade, imod vores andres Ansættelse, haver Formerne imod sig, har sandelig ikke bidraget til at formindske det Odium, som hvilede over Personen. Jeg forsikrer dig at ikke 1000 Rd. kunde have betalt mig den Glæde jeg følte ved at see en Sottise liig denne. At give en Lov retroactiv Virkning er allereede et Beviis paa Barbarie; men at give den samme Virkning vis-à-vis af en Sag der allerede var paadømt, og som man var moraliter overbeviist om ikke ville blive appelleret, den Handling røber alt for meget en Higen efter at ville skjule sig med et Skin af rigorøs Retfærdighed, i det samme Øyeblik da man begaaer eclatante Uretfærdigheder.

Lev nu vel; thi meere kan jeg i Dag ikke skrive. Hils

---

[1]) Her er udeladt et Stykke, som angaar nogle Commissioner o. l.

[2]) Retssagen angaaende Kromanden i Nærum; H. udgav Acterne i den.

din gode Kone og dine Børn fra min Kone, Johan Ludvig og mig, og vær selv kjerligst hilset af din Broder

P. A. Heiberg.

15.

Samme til samme.

Kjøbenhavn den 30te November 1799.

Kjereste Broder!

. . . .[1]) Dommen i min Sag kan neppe falde i Aar. Den 4de November blev Sagen optaget, og først for nogle faae Dage siden, blev den færdig hos den første Assessor, som er Morgenstjerne. Den har altsaa endnu i det mindste 4 Assessorer at passere Revue hos, og disse siger man, skulle være Rafn, Wedege, Feddersen og Stabel;

Forordningen af 27de Septr. har da fundet en Lovtaler i Anders Sandøe Ørsted;[2]) men da man veed at han har ligget engang paa Hospitalet for at kureres for Gälskab, saa vil jeg troe at hans Recension er en nye Paroxysmus; andre derimod holde det vel for at være Verdens Klogskab.

I Gotheborg har i disse Dage været et slemt Oprør. En meget rig og monopoliseret Brændeviinsbrænder, hvis Navn jeg ikke erindrer havde opkjøbt al Rug, saa at den var steget til 18 Rd. Specie pr. Tønde. Indbyggerne sendte en Deputation til Stockholm, hvor den længe maatte ligge uden at kunde faae Kongen i Tale. Endeligen fik

---

[1]) Ogsaa her ere nogle ligegyldige Linier udeladte.

[2]) „Lærde Efterretninger" 1799 Nr. 41—42 i en Anmeldelse af Hempels: „Min Meening om den ny Trykke-Forordning".

den Audients, men det Svar, at Privilegier og Monopolier vare hellige Ting, som ikke kunde eller maatte hæves. Et Par Dage efter Deputationens Hjemkomst, gjor Kornpugeren et stort Bal for de Fornemme og le beau monde. Neppe var det begyndt førend 8000 Mennesker staae udenfor Huset, og begynder med at slaae Vinduerne ind. Garnisonen som er 1000 Mand stærk, kommer i Gevæhr, men desarmeres deels med Magt, deels ved Forestillinger. Mængden brækker derpaa Pakloftерne op samt de i Kanalerne for Delinqventens Regning liggende Kornskibe, og udsælger Kornet for en bestemt taalelig Priis, og holdt ordentlig Bog over Udleveringen, uden at modtage Penge derfor. Heele Mandens Brændeviins Oplag lader de løbe ud paa Gaden, uden at benytte sig af noget deraf. Landshovding Forselles kom derpaa til Hest; men da han er yderst forhadt i Gotheborg, saa blev han revet af Hesten, slæbt langs ad Gaderne til en Kanal, hvor han skulde have været begravet, havde ikke en Admiral Freese, der er meere yndet af Folket, sluttet en Capitulation af de følgende 3 Punkter: 1°. At Forselles strax skulde romme Staden. 2°. At Monopolisten skulde frasige sig sit Monopol. 3°. At Freese garanderede at intet Menneske skulde blive straffet for hvad der var passeret. —

Kornpugerens Huus og Mobler vare imidlertid aldeeles ruinerede. Om nu Regjeringen vil underskrive denne Capitulation eller ikke det faaer vi see. Det er galt, hvad enten den saa tier eller den bruger Magt; men hvorfor hindrer Regjeringerne saa sjelden Undertrykkelse, naar der skeer sagtmodige Forestillinger derom?

Tusind Tak for Æblerne, som vi have modtaget i god

Stand, og allerede begyndt at tære paa. Min Kone med Johan Ludvig og mig hilse dig og din gode Kone og Børn. Samme Hilsen bringes ogsaa fra min Svigerfaders heele Familie.

Salut & fraternité.

P. A. Heiberg.

16.

Samme til samme.

Khavn den 24de Decr 1799.
Juleaften.

Kjereste Broder!

Endelig er da min Dom afsagt i Dag ved en extra Ret. Jeg er dømt efter § 2 i Forordningen[1]) 27de Septr 1799 til Forviisning fra Kongens Riger og Lande. Jeg har acquiesceret ved Dommen. Min Kone finder sig deri med Heltemod.[2]) Min Svigerfader veed ikke alt det gode han vil gjøre mig, og saaledes den heele Familie. Det Løb, der i Dag har været paa mine Dørre vidner om den

---

[1]) „Dersom nogen, i et trykt Skrivt, laster, forhaaner, eller søger at udbrede Had og Misnøie mod disse Rigers Constitution, eller imod Kongens Regiering, enten i Almindelighed, eller i enkelte Handlinger, da straffes han med Landsforviisning; og dersom han, efterat være ført uden for Grændserne, igien indfinder sig i Kongens Riger og Lande, uden dertil at have erholdt Tilladelse, bør han arbeide i Jern, sit Livs Tid".

[2]) Smlgn. H's Brev til den franske Gesandt Grouvelle under Processen (Læsning for Publikum S. 26): felicitez moi! Je suis assez heureux pour voir ma femme approuver ma conduite. Elle a assez de force d'ame pour preférer que je devienne le sacrifice de mes principes et de la bonne cause, que de me voir plier, soit par crainte, soit par bassesse — og Grouvelles Svar ibid. S. 31.

Deeltagelse, som mangfoldige Venner vise mig. Man har villet arrestere mig, men et Hul i Beenet som jeg i 14 Dage har været plaget med, har skaffet mig en Doctor Attest, hvorefter jeg er frietaget for Arresten. Dog har jeg stedse en Gripomenus hos mig. Dette, og at jeg er ved mit sædvanlige gode Humeur, er alt hvad jeg nu kan sige dig. Meere en anden Gang. Formodentlig seer du mig inden kort hos dig.

Baron Wedel er saa god at couvertere dette Brev til dig for en Sikkerheds Skyld. Hils din gode Kone og dine Born.

Hilsen og Broderskab
P. A. Heiberg.

17.

Samme til samme.

Kjobenhavn den 7de Janv 1800.

Jeg har ventet længe paa Brev fra dig, men forgjeves. Dog formoder jeg sikkert at du har skrevet et Par Ord, men at samme er gaaet under Couvert til Baron Wedel, og ligger hos ham, fra hvem jeg da ventelig vil faae dit Brev, naar han kommer fra Landet.

Vi leve her ret vel og fornoyede. Jeg seer dagligdags en Sværm Mennesker hos mig, som min Tid forhen ikke tilloed mig at see i saa stor Overflodighed. Jeg modtager dem liggende paa min Sopha, som en Pastor emeritus. Imidlertid har jeg dog aldrig været gandske berovet Bruget af mit syge Been, og snart haaber jeg at det skal være frisk.

Gjerne vilde jeg kjobe mig en Wiener Vogn til min

Afreyse, men da jeg neppe kan faae den over Beltet, saa faaer jeg lade det være. Du vil, saasnart som min Helbred tillader det, see mig hos dig, og det formodentlig i Følge med en Mand af Kongens Liberie. Var det dig mueligt at skaffe mig til Leye fra Odense til Enden af Fyens Land enten en Chaise eller en anden halv lukket Vogn, da gjorde du mig en Tjeneste. Dog meere herom en anden Gang.

Min Reise gaaer directe til Amsterdam, hvor jeg opholder mig et Par Maaneders Tid, og imidlertid beseer de mærkværdigste Steder i Holland, derfra gaaer jeg til Paris, og gjør siden en Tour til det sydlige Frankrig; maaskee, ifald politiske Omstændigheder tillade det, ind til Genua, og saa tilbage til Paris igjen, hvorefter jeg først bestemmer mit tilkommende Opholdssted. I den Tid[1]) bliver min Kone og Søn her hos min Svigerfader, der er usigelig glad over de nye Gjester han skal faae.

Du seer altsaa at Ulykken ikke er saa stor; især da mit Humeur forhen var saa derangeret, at det formodentlig havde dræbt mig inden 5 Aar fra den 27de September[2]) at regne. Nu er jeg, som jeg var nyefødt, frie fra mit Slaverie, seer bare Venner og fornøyede Ansigter omkring mig, og skal nok finde mit Udkomme hvor jeg end kommer hen. Allerede mærker jeg at man savner mig her i Byen,

---

[1]) Det har dog altsaa været tænkt, som en Mulighed, at H. kunde tage sin Familie til sig, noget, som ikke noksom kan fremhæves.

[2]) Nemlig 1799, Datoen for den Forordning, der indskrænkede Pressefriheden; H. mente, at den var lavet af Colbjørnsen som Hevn for og Værn mod Offenliggjørelsen af Acterne i Sagen mod Kromanden i Nærum.

og mangfoldige vigtige Forretninger maae ligge, fordi ingen kan udføre dem. Notarius skal efter Sigende, i disse 14 Dage være bleven kjed af sit Embede.

Nu kommer Stuen fuld af Fremmede, saa jeg maae afbryde med kjerligst Hilsen til din gode Kone og dine Børn fra mit heele Huus og alle vores Venner. Meere en anden Gang.

Salut & fraternité

Heiberg.

18.

Samme til samme.

Kjøbenhavn den 1. Febr. 1800.

Dette bliver formodentligen det sidste Brev som du faaer fra mig forend du seer mig selv hos dig. I Henseende til Formaliteterne ved min Rejse veed jeg endnu ikke hvad Kongens høye Raad har besluttet, men i Henseende til Materialia veed jeg at jeg har bestemt min Afreyse til Torsdag eller Fredag i denne Uge, rimeligviis Fredag Aften, dog er det mueligt at Afreysen kunde skee en Dag eller to før.[1]) Jeg vil altsaa gjemme til mundtlig Samtale hvad jeg kunde have at sige dig, og blot melde dig at vi leve vel allesammen. Vores Moder er her hos mig, og har bedet mig gjøre hendes Undskyldning hos dig fordi hun ikke har skrevet dig til og takket for de 20 Rd. som hun har faaet af Rector Stoud. Aarsagen er at hun havde faaet Halvparten af Stoud som et Laan, og han nævnede ikke et Ord om dig eller din Ordre til ham, førend

[1]) H. forlod dog først Kjøbenhavn den 7. Februar om Aftenen.

et Par Dage før hun reyste herind, da Stoud bragte hende Resten og sagde at det heele var fra dig. Hun vil med det første selv skrive dig til derom.

Din Kone og Børn samt du selv hilses paa det kjerligste fra os alle. Lev vel til vi sees.

i Hast. Hilsen og Broderskab

P. A. Heiberg.

19.

Samme til samme.

Hamburg den 7de Marts 1800.

Imod Formodning opholder jeg mig endnu her, formedelst en stærk Forkjølelse og Rheumatismus, der har sat sig i mit eene Been, og hvorover jeg har maattet bruge Medikamenter, holde mig inde og tildeels i min Seng siden i Mandags. Forresten er jeg frisk og vel, og maae tilstaae at jeg ved Hielp af den Hollandske Legations Sekretær, der viser mig overmaade megen Artighed, er bleven bekjendt med den beste Deel af Hamburgs Indvaanere, og har lært denne lumpne Bye at kjende, blot fra den glimrende Side. Artigt nok er det at det Handelshuus paa hvem jeg har Creditiv, bekymrer sig aldeeles intet om mig, hvorfor jeg ogsaa har besluttet slet ikke at bruge mit Creditiv, da jeg kan faae Penge hos Postmesteren Justitsr. Albrecht og endnu et Par andre. Et af de interessanteste Bekjendtskaber som jeg har gjordt er med en af Moses Mendelsohns Døttre, der er gift med en Jøde ved Navn Meyer. Det er et overmaade got Huus, og jeg har general Invitation der til alle Tider. Ligeledes hos en Kjøbmand ved Navn Schumacher hvor jeg er indbuden til at

spise hver Løverdag og Mandag Middag.[1]) Her kommer den bekjendte Engelske Theater Digter Holcroft[2]), Doctor Wendeborn, der har skrevet en Reise i Engelland, og mange fleere brave Mænd, alle Republikanere, thi disse faae altid lettere Entrée i ovenmeldte Huse end andre. Videre kommer jeg hos den gamle Doctor Reimarus, hvor jeg har seet den bekjendte Lady Fitzgerald, hvis Mand toeg Livet af sig i den Irlandske Rebellion.[3]) Denne lille Upasselighed nøder mig til at blive her noget længere end du veed at jeg havde foresat mig, for at indhente hvad jeg har tabt, og gjøre nøyere Bekjendtskab med disse Folk. Ogsaa skal jeg gjøre Bekjendtskab med Domprovst Meyer, som har skrevet de bekjendte Breve over Paris.[4]) Han skal være en meget interessant Mand. Klopstock faaer jeg vel ogsaa besøge, skjøndt han er, fra ingen Side betragtet, min Mand. Büsch og Ebeling vilde jeg heller besøge, men det er ubehageligt at conversere dem, da de ere stokdøve begge to. Licentiat Nemnich, som jeg har staaet i Correspondence med, og hvem jeg har leveret Biedrag til hans store Værk Catholicon[5]), er ogsaa een af dem, der viser mig stor Artighed. De fleeste af disse Folk besøge mig næsten hver Dag, saa-

---

[1]) Smlgn. „Erindringer" S. 35 ff. med hele dette Brev.

[2]) 1745—1809, 1794 anklaget for Højforræderi, men frifunden; han har bl. a. udgivet en Skildring af en Rejse fra Hamborg til Paris.

[3]) Lord Edward F. f. 1763, fængslet 1798 som Fører for Society of United Irishmen og død i Fængslet. Hans Enke ægtede den amerikanske Consul i Hamborg, Pitcairn.

[4]) F. J. L. v. Meier: Fragmente aus Paris im IV. Jahre der französischen Republik. Hamburg 1798.

[5]) Catholicon, encyklop. Wörterbuch aller europ. Sprachen. Hamburg 1771—79.

længe jeg ikke kan komme ud, og desforuden nogle Landsmænd, saasom Albrecht, Lieutenanterne Rathsack og Bager, samt Doctor Mangors Søn, der er Fuldmægtig hos Peschier. Boghandler Villaume kommer ogsaa ofte til mig, og laaner mig hvad Bøger jeg vil have. Naar du nu lægger hertil de Franske Komedier, der moere mig overmaade meget, saa seer du, at jeg kand leve ret got her for en kort Tid, men dyrt er her som i Helvede, thi med al muelig Oeconomie kan jeg ikke komme ud med 3 Rd. om Dagen.

Da jeg gjerne inden min Afreise herfra ønskede at høre noget fra dig og din Familie, saa tjen mig i at skrive mig et Par Ord til under nedenstaaende Adresse. Hils din gode Kone og dine Børn, samt alle Venner fra mig. Jeg vil haabe at Feldtherren[1]) har bragt dig min mundtlige Hilsen. Undskyld at jeg ikke franker mine Breve; det skeer for en Sikkerheds Skyld, for at min Lehetjener ikke skal beholde Postpengene.

i største Hast.

Hilsen og Broderskab
P. A. Heiberg.

Addresse
à Mr. P. A. Heiberg.
chez le Citoien Reinhold Secretaire de Legation
de la Republique Batave
à Hambourg.

---

[1]) Den Retsbetjent, der fulgte H. til Grænsen.

20.

Samme til samme.

den Haag den 11te May 1800.

Jeg har gandske rigtig modtaget et Brev fra dig, kjereste Broder! i Amsterdam, under Adresse til Van der Valk te Ruys de Scheffer, og jeg takker dig meget for de Nyeheder samme indeholdt; eendeel af dem vare mig aldeeles ubekjendte, og altsaa dobbelt kjerkomne. Jeg haaber ogsaa at du har modtaget mit Brev, der indeholdt Rapport om min Rejse til Utrecht.[1]) De belovede tvende Catalogi ere afsendte til min Kone; jeg formoder at de ville interessere dig, eftersom Priserne findes ved de fleeste Bøger. Jeg vil søge at gjengjelde dig dine Efterretninger fra vores Fædreneland med mine Bemærkninger over fremmede Lande, siden jeg mærker at de moere dig. I Amsterdam søgte jeg forgjeves om Føde for min Sjel; man gav mig en Hoben for Legemet, og denne anseer man for den vigtigste Deel af Mennesket. At jeg omtrent er den samme nu som for, vil du erfare deraf, at jeg 3 Gange har været inviteret hos de stormægtige Herrer Weddik & Wendel, og 3 Gange har refüseret Indbydelsen, fordi de undskyldte sig for at give mig de fornødne Adresser til at faae et og andet at see, hvorom de af Scheffer vare anmodede. To Gange var jeg paa det saa kaldede Athenæum illustre for at see Bibliotheket, paa den Tid da det skal staae aabent nemlig Onsdag og Løverdag Eftermiddag, og begge Gange var der lukket. Naar jeg spurgte Kjøbmændene om Videnskabs-

---

[1]) Dette Brev findes ikke i Samlingen.

mænd, saa hedd det, vi kjende ingen. De kunde ligesaa gjerne have sagt: Vi have ingen sjeldne Dyr meere, siden Prindsens af Oranien Menagerie blev flyttet til Paris. Engang sagde jeg, noget satyrisk, til Finman,[1]) der viste mig megen Artighed og hvor jeg ofte spiste: Jeg erfarer at Holland ingen Videnskabsmænd eyer. Da vaagnede hans National Stolthed, og han nævnede mig van Swinden. Jeg svarede koldt, at jeg kjendte van Swinden ligesaa godt som han; men denne Mand er Mathematicus, og det er slet ikke mit Fag; Havde jeg været Mathematicus vilde jeg have fundet van Swinden forend jeg fandt Finman. Rittenberg & Gebrüder Schimmel er det eeneste betydelige Huus i Amsterdam af mine Bekjendte, hvor man finder lutter Patrioter. I dette Huus nod jeg overmaade megen Artighed. Den Hollandske Mad-Anretning er jeg overmaade tilfreds med, og jeg skulle næsten tvivle paa at man nogensteds spiser bedre end her. Men deri saavelsom i mange andre Ting sporer man den Hollandske Sparsomheds Aand, og det midt i Overflodigheden. Sobemad har jeg endnu aldrig seet, uden i mit Logis. Den forste Ret er næsten altid eet eller to vældige Fade med Fisk, og dertil Kartofler, som hver eeneste Dag maae findes paa en Hollænders Bord og som jeg nu er saa vant til, at jeg næsten ikke kan undvære dem. Derefter kommer den anden Anretning, som bestaaer af 3 eller 4 smaae Retter Kjod, eller baade Kjod og Fisk, med 4 til 6 Fade forskjellige Gronsager, hvoriblandt i denne Tid Asparges aldrig mangler. Dernæst Desserten paa en halv Snees smaae Fade, hvor-

[1]) „Erindringer" S. 37 ff.

iblandt ypperligt nyekjernet Smør aldrig mangler. Omtrent ligesaadan spiser en Reisende paa Værtshuse, med den muеligste Propretet, og forholdsmæssig mindre dyrt end hos os. Til Theevand eller Kaffee gives aldrig andet end stødt Sukker, der virkelig er en Oekonomie. Hollændernes Pengegjerrighed viser sig paa mange underlige Maader. For Exempel: Man kommer i ingen Gade i Amsterdam uden at man jo i det mindste finder et udhugget Billede forestillende et gabende Menneske, staaende som Skildt for en Krambod; denne Figur gjør gemeenlig Grimaser, række Tungen ud osv. og har forskjellige Inscriptioner, saasom den nye Gaber, den gamle grønne Gaber, den kronede Gaber osv. Jeg begreeb ikke hvad dette egentlig skulde betyde, førend jeg ved en Hændelse traf paa en Gaber, hvorpaa stoed disse Ord: Jeg gaber efter Profiten. Ogsaa denne Egenskab røber sig i Sproget. Saaledes er det en Idiotisme i det Hollandske Sprog at man altid siger: Det eller det koster een eller ti, een eller fire Styver osv. Jeg kommer til at give een eller hundrede Gylden derfor. Vær saa god og tag endnu een eller fire Asparges osv. som om de vilde sige: naar vi kan slippe med een, saa er der meget vundet. Men Arbejdsomheden, der karakteriserer Hollænderen, og som staaer i Forbindelse med hans Kjerlighed til Fordeel, røber sig ogsaa ved Sprog Idiotismer, saasom: Istedenfor at andre Nationer sige: hvad er Klokken? quel heure est il? what is the clock etc. siger han altid: hoe laat is't myn Heer? hvor seent er det? som om han aldrig kunde finde det at være tidlig nok. Fleere saadanne Idiotismer vilde jeg vist nok finde, naar mit Ophold blev længere her i Landet.

Jeg gjorde en Reise til Zaardam, for at see det Huus hvori Czar Peter har boet. Det er en usel Hytte; og man finder der intet andet end Luus og Snaus, Peters Portræt i Kobber, samt en skidden Bog, hvori nogle Reisende skrive Sottiser for at amüsere sig. Byen er kuns en Bondebye, men meget stor og smukkere end nogen af vores Kjøbstæder. En umaadelig Rigdom findes her, og det er ingen uhørt Ting at en Mand kan give sin Datter en halv Million Gylden i Medgift, naar hun er eeneste Barn. Haarlem er en overmaade dejlig Bye, hvor der boe mangfoldige rige Folk. Det Teylerske Museum stiftet i Aaret 1780 er det deiligste jeg har seet. Teyler, en gammel og umaadelig riig Gnier, har legeret en betydelig Summa dertil samt et meget smukt Huus. Efter Testamentets Indhold skal enhver der beseer Museet, forend han indlades, skrive sit Navn og sin Stand i en dertil indrettet Bog. Museet selv er en overmaade stor oval og saare deilig Sal, der gaaer igjennem Husets heele Høyde af tree store Etager, og har sit Lys igjennem en Kuppel af bare Vinduer, hvilende paa Kolonner af Egetræe zirede med det fineste Billedhugger Arbeide. Rundt om findes Skabe af det fineste Mahognie Træe og store Glasruder i, hvorudi findes en stor Mængde Modeller af Møller og andre til Mechaniken henhørende Ting; samt alle Slags Mathematiske, Mechaniske, Physiske og Optiske Instrumenter, Kikkerter, Telescoper, Globi etc. Midt paa Gulvet staaer et meget langt ovalt Skab i Form af et Bord, hvorom vel 50 Personer kunne sidde, af det ypperligste Mahognie Træe og Arbejde, som jeg nogensinde har seet, og neppe kostet under 1000 Rd. hvori ere Skuffer med Mineralier og

andre til Naturhistorien henhørende Sager. Ved den eene Ende af dette Bord findes en stor Elektriseer Mastine med Glasskiver, der ere af imellem 5 og 6 Fods Diameter. Ved den anden Ende af Bordet findes det til samme horende Batterie bestaaende af 100 store Flasker i 4 med hinanden forbundne Kasser. Alt dette er af en Reenhed og Properhed som ingen kan gjøre sig Begreeb om, der ikke har seet det. Ovenom Salen og rundt omkring samme staaer et kostbart og overordentlig smukt Bibliothek i alle Videnskaber, endog den Philologiske; og ved begge Sider findes Værelser med overmaade kostbare Petrefakter og Sjeldenheder til Naturhistorien henhørende, som ikke have kunnet finde Plads i det lange Skab. Ogsaa nogle Konstsager findes her, saasom et Model af en Schweitzersk Bjergstrækning. Ved Haarlem ligger den dejlige Skov kaldet Haarlemmer Bosch, strax udenfor den eene Port; det er een af de smukkeste Promenader som jeg har seet, men den Orden hvori alle Træerne staae viser noksom at Konsten eene har dannet den. Træerne ere for det meeste Eeg, Bøg, og Lind. Saadanne Eeger som her findes i tusindetals har jeg aldrig seet; vel tykkere, men aldrig saa ranke som disse. De ere saa høye som de høyeste Grantræer og ranke som Master, have ingen Greene neden ved, men blot en liden Krone i Toppen. Her findes foruden nogle meget smukke Værtshuse, og nogle private ret nydelige Landsteder, et virkelig med Kongelig Pragt bygget Slot, tilhorende den berømte Banqvier Hope i Amsterdam. Huset er bygget i den Italienske Smag med flade Tage og Kolonner, i Form af et Grædsk Tempel. En Laocoon staaer midt i Gaarden. Skade at en med store Bogstaver

malet Inscription nægter Indgangen igjennem Jerngitteret; jeg formoder at alting maae være lukket fordi Eyeren boer i London, uagtet hans Eiendomme dog ikke ere seqvestrerede, og Contoiret ligefuldt drives i Amsterdam. Man paastaaer at Bygningen og heele Indretningen skal have kostet en Million Gylden, men siger tillige at Bygmesteren har tænkt saa meget paa det udvendige, at han derover har glemt det indvendige, da dette sidste ikke skal svare til hiint. Her ved denne Skov ligge de berømte Haarlemmer Blomster Haver, hvorfra alle vores Zwiebler komme. Jeg besaae een, som tilhører den første Gartner i Verden, nemlig Gartneren, eller paa Hollandsk, de Tuynman van Eden: og du veed jo at Eden var den første Have i Verden? Jeg spurgte ham om han havde kjendt vores første Forældre, men han svarede at han ikke kunde erindre dem. Hyacintherne og Tulipanerne vare næsten afblomstrede uagtet vi først havde den 7de May; men det seer imidlertid artig nok ud at see heele store Haver, hvori der slet intet andet findes end Blomster plantede i lange Beed ligesom Erter og Snittebønner hos os. De mangfoldige smaae og tildeels bekostelige Forsigtigheds Regler, som de bruge for at garandere Blomsterne for Soel og Vind, vise noksom at Blomster er deres Levebrod. Ogsaa sendes der en stor Mængde Blomster fra Haarlem hver Mandag til Amsterdam, hvor der holdes Blomstertorv, som er et overmaade angenemt Syn. Haarlem er berømt for sin Republikanisme; jeg troer vel at Pluraliteten i denne Bye ere Patrioter. Jorden maae ogsaa være frugtbar og tjenlig for Friheden; thi midt paa Torvet i Haarlem saae jeg det første grønne og trivelige Friheds Træe. Den malede og ret nette

Indfatning af Stammen var 4 kantet, og havde paa hver Side en Inskription af Hollandske Vers fire Linier i hvert, der vare ligesaa fortræffelige og stærke, som de paa Friehedens Støtte i Utrecht vare usle og flaue.

Leiden er næst Amsterdam den største Stad i Holland, men saa tom og øde for Mennesker, at man skulle troe at Pesten havde raset der nylig. Den er, ligesom alle Hollandske Stæder, deilig, fuld af charmante og tildeels prægtige Bygninger og Palæer, og ingensteds hvor jeg endnu har været i Holland, finder man den Contrast som paa andre Steder, at man, ikke langt fra de kostbareste Bygninger, træffer faldefærdige Hytter. Den Familie som jeg var addresseret til, var netop reist til Haag, men Resten af Huusfolket var dog saa artig at sende mig en Student for at vise mig om. Denne Person var ligesaa uvidende som han i Utrecht, men vilde prale med Lærdom, og af sin gode Lykke hos Damer, hvilken Fejl den anden dog ikke havde, saa vidt jeg mærkede. Som et Beviis paa hans Uvidenhed vil jeg blot fortælle dig, at han spurgte mig, hvad den Bye i Sverrig hedd hvori Kongen af Dannemark boede. Jeg sagde Kjobenhavn, og han troede og troer at denne Stad ligger i Sverrig. Han spurgte mig hvad Sprog vi talte, og forundrede sig over at der var et Sprog til som hedd Dansk. Han spurgte hvad Slags Penge vi havde, og da jeg viiste ham et Par Danske Dukater, spurgte han om alle Svenske Penge saae saaledes ud? Kort sagt, det var ham umueligt at skille Dannemark og Sverrig fra hinanden. Jeg besøgte hans Fader, der hedder Wensinck og er Rektor ved den Latinske Skoele, som har kuns 20 Disciples, hvis eeneste Lærer han er. Det er

en lille pukkelrygget Mand, men uden Tvivl en god Philolog, og en Discipel af Hemsterhuis. Jeg saae adskillige Latinske Taler som han havde holdt deels paa Vers og deels paa Prosa. En af de første læste jeg. Versene vare meget flydende og Piecen ret elegant. Han vilde have gjordt mig bekjendt med Professor Wyttenbach, naar jeg vilde have blevet een Dag længere, men det kunde og vilde jeg ikke. Universitets Bibliotheket har et meget lidet Local og Bøgerne staae i megen Confusion, deres Antal skal beløbe sig til over 40,000. En stor Deel Manuscripter findes her, men de staae under Laas, saa at Bibliothekarien selv ikke engang kan komme til dem, uden Omstændigheder. Jeg saae hos Rektor Wensinck en Codex af Plautus, der var ret smuk, men defect i begge Ender, og vrimlede af Skrivfejl; Han havde den til Laans af Bibliotheket. Bibliothekaren gjorde ligesom alle Hollændere: da vi vare færdige, rakte han Haanden frem for at faae en Douceur, inden jeg endnu havde taget til Lommen. Dette er atter et Karaktertræk hos denne Nation. I den Botaniske Have findes en Stue med en Mængde ypperlige Grædske og Rommerske Statuer, Hoveder, Altere, Inskriptioner etc. En meget smuk Anatomie Sal findes her fuld af en Mængde vel og ordentlig rangerede Anatomiske Præparata, med videre dertil hørende, saasom Monstra af Mennesker og Dyr i Spiritus. Iblandt disse er et Pigebarn med 2 Hoveder født i Nærheden af Utrecht for omtrent 16 Aar siden. Moderen lever endnu og kommer undertiden til Leiden for at see sit Barn i Glasset. En lille Pige paa 12 Aar, som vidste overmaade vel Besked med alting viiste mig om, og forklarede mig alting paa Fransk. Iblandt andet fortalte hun mig

med megen Naivetet, at en heel lang Række af Glas indeholdt foetus fra 8 Dages til 8 Maaneders Alder. I en Kirke i Leiden saae jeg Boerhaves Monument. Der var slaaet Brædder og Sejldug over for at gjøre det reent, men man brækkede Hul derpaa, og med Ærgrelse saae jeg en usel Piece, der bedre passede sig til Monument over en Skrædder end over en stor Mand, saa smagløs var den. Et andet Monument over en Professor Camper var ret næt og simpel. Det var blot hans Byste, der noget lignede Rothes, af hvidt Marmor, paa en Sokkel af samme Materie, og Mandens Navn samt Føde- og Døds Dag. Disse Ting ere de mærkværdigste af hvad jeg saae i Leyden.

Veyen imellem Leyden og den Haag er overmaade smuk; den gaaer, ligesom Veyen fra Amsterdam til Utrecht, igjennem en næsten uafbrudt Række af deylige Lyststeder og Haver. I Dag er det den tredie Dag jeg er her, og har været inviteret til Bords alle 3 Dagene. Den første Dag hos Borgeren Boscha første Secretaire i Departementet for de udenlandske Sager. I Gaar hos en Viinhandler Schwartzman, og i Dag hos Lemaitre, der har været Fransk Chargé d'Affaire i Hamborg, og nu ligger her udentvivl i en hemmelig Mission, da han kom hertil med Statsraad General Marmont, som nu er reist tilbage til Paris. Lemaitre beklager at han ikke staaer paa nogen venskabelig Fod med Ministeren Semonville, da han ellers vilde have introduceret mig der i Huset, hvor jeg skulde have lært at kjende General Jouberts[1]) Enke, som skal være et meget smukt og elskværdigt ungt Fruentimmer. Jeg logerer her i Marechal

---

[1]) Joubert faldt som bekjendt ved Novi d. 15. Aug. 1799.

Turenne, som er det samme Auberge, hvori Kongen af Dannemark[1]) har logeret, og ved en Hændelse er min Leyetjener, en gammel Karl, netop den samme, som betjente hans Mayestæt. Saaledes havde den Leyetjener der betjente mig i de første Dage i Amsterdam, ogsaa været Leyetjener hos Keiser Joseph, hos Paul Persen[2]) som Storfyrste, samt hos Generalerne Brune og Marmont. Herved erindrer jeg at Finman i Amsterdam fortalte mig om hvorledes Joseph havde besøgt ham, og hvorledes han havde fulgt Joseph hen i van Brienens prægtige Huus, og viist ham det smukke Katholske Kapel i samme Huus, hvorom Joseph havde sagt: Det er ret smukt, min kjere Finman, men det er kuns for vores Fruentimmer, og ikke for Mænd der kunne tænke. Finman, skjønt reformert, skandaliserede sig meget derover, og anseer Joseph for et hverdags Menneske. I Fredags Formiddag fulgte Schwartzman og hans Datter mig hen i de tvende Lovgivende Raads Forsamlinger. Det første Kammers Local er Prindsens af Oranien hans forrige Dandsesal, med et Gallerie eller Tribuner oven om paa de 3 Sider. Salen er ret smukt indrettet; Præsidenten sidder i Midten ved et Bord med rødt Fløyels Overtræk besat med Galloner. Sekretærerne ved Siden ved grønne Borde. Repræsentanterne ved lange grønne Borde deels midt for, og deels paa Siderne, alle i sorte Klæder, uden nogen anden Udmærkelse. Af 60 Medlemmer var ikke stort over 30 tilstede, og det gik saare lunkent og koldt til. Præsidenten de Witt, lignede Kræmmer Borup, det er

---

[1]) Christian VII besøgte paa sin Rejse 1768—69 ogsaa Nederlandene.
[2]) Den russiske Kejser Paul I Petrowitsch.

just ikke nogen Lovtale over hans Physiognomie. Det andet Kammers Forsamlings Sal er mindre men brilliant, dog aldeeles ikke skikket til sin Bestemmelse. Der er intet Gallerie, men Tilskuerne staae paa Gulvet ved Skrankerne paa begge Sider. Af 30 Medlemmer var her dog 21 eller 22 tilstede. Direktørernes Palæe er kuns lidet, bestaaer af et Corps de Logis med 2 Fløye alt af lige Størrelse og Bygnings Art, kuns 2 Etager. De 4 Direktører boe deri, den 5te, som har en talrig Familie af 8 Børn maae boe i et Huus næst ved. Direktørerne have ingen Udmærkelse uden ved Høytideligheder; gaae sortklædde, og komme paa Kaffeehuse og røge deres Pibe Tobak som andre, og med andre. Dette lider jeg godt nok, men hvad jeg ikke lider, er at man aldrig hører andet end Monsieur og Myn Heer. Ordene Burger og Citoien bruges blot i Embeds Forretninger. Ved at spadsere med Bosscha i Fredags Eftermiddag saae jeg een af Direktørerne som gik gandske alleene uden Tjener eller noget Følge, og kom hen til os og talte med Bosscha om nogle Affairer. Schwartzman er Catholik og Oranistsindet, som de fleeste Borgere i den Haag ere. Da det i Gaar var Fastedag, saa spiiste jeg hos ham det første Catholske Maaltid i min Levetid, med bare Fisk, Grønt, Kager og Desert. Han kjørte dernæst med mig til Scheveningen ¼ Miil fra den Haag, hvortil en herlig Allee igjennem Skoven i lige Linie fører. Her drak vi Theevand i et Værtshuus 50 Skridt fra den aabne Nordsøe, hvor over 100 Fiskerfartøyer laae. Langt borte saae jeg Engelske Skibe krydse, men formedelst Sandbankerne kunde de slet ikke nærme sig til Landet. Telegraphen var i bestandig Bevægelse; hvad Nyhed den bragte veed jeg endnu ikke.

Klokken er nu 10½ Aften, da jeg skal til at slutte dette. Jeg var i Formiddags hos den Franske Minister hvor jeg fik mit Pas paategnet. Jeg saae ham ikke, men min gode Skjebne vilde at jeg paa Trappen skulde møde Madame Joubert. Hun er ung og virkelig ret smuk. Medens vi sad til Bords hos Lemaitre kom en General Adjudant fra General Augereau[1]) og berettede at en Coureer var ankommet med en Telegraphisk Depeche, at Moreau havde totaliter slaget Østerrigerne og taget 15,000 Mand til Fange, samt erobret 36 Kanoner. Man skulle haabe at Efterretningen var sand. Et meget smukt Latinsk Vers, som Bosschas Broder, der er Rector i Franecker, har skrevet over Capitulationen ved Helder,[2]) vilde jeg gjerne sende dig, naar det ikke var for Postpengenes Skyld.

Din Kone og dine Børn ere nu vel snart paa Veyen til Kjøbenhavn, hvortil jeg ønsker Lykke, og beder dem hjertelig at hilse. Formodentligen reiser jeg Overmorgen herfra til Delft, og siden til Rotterdam osv. Naar du fremdeeles vil skrive mig til saa behag at addressere dem blot Poste restante à Paris. Iblandt de Folk, som jeg i Dag spiste med, vare de mærkværdigste en Mand ved Navn Lusignan Medlem af den første National Forsamling og proskriberet af Robespierre, samt den Bataviske Republiks Minister for Fabrikvæsenet og Oekonomien, hvis Navn, om jeg ellers hørte ret, var Godeberg.

---

[1]) Augereau havde paa denne Tid Commandoen over den fransk-hollandske Arme.

[2]) Her overgav 30. Aug. 1799 den hollandske Flaade sig til Hertugen af York.

Lev nu vel med alle dine. Hils Iversen og mine øvrige Venner. Tænk undertiden paa mig, som jeg ofte tænker paa dig.

Hilsen og Broderskab
P. A. Heiberg.

General Brune[1]) er meget afholdt i den Haag, endog af dem der ikke ere Patrioter. Den Hollandske Militaire elsker ham som Fader, fordi han har udvirket at den nu lønnes paa samme Fod som den Franske Armee. Augereau er ikke saa elsket; det torde vel komme sig deraf, at han, efter Sigende, skal være meget gjerrig.

Jeg var i Formiddags den 12te May i National Bibliotheket, det er ikke stort, men ret næt, ved Siden af det første Kammer, og til Brug for Lovgivnings Corpset. Jeg havde faaet en Adresse til Repræsentanten Borgeren Meyners, en meget artig Mand; han blev hentet ud af Forsamlingen og viiste mig Bibliotheket der staaer i 3 Værelser. Bindenes Antal vidste han ikke, men der er noget over 4000 Værker; altsaa ikke just stort. Et vigtigt Document saae jeg, som de Hollandske Historieskrivere altid have paastaaet at det ikke existerede, nemlig Wilhelms den første Adkomst Document til Stadtholder Embedet. Man har paastaaet at i det mindste Stæderne Amsterdam og Gouda ikke havde underskrevet dette Document, om det end existerede. Men deres Befuldmægtigede have virkelig underskrevet og forseglet det. Fuldmægtigen for Amsterdam hedder Pietersen; den for Gouda har jeg glemt. Dette

[1]) Commandant i Holland siden 1798; slog 1799 Hertugen af York ved Alkmaar.

Dokument er eet eeneste Pergamentblad, meget godt skrevet og vel konserveret, samt forsynet med en stor Mængde Underskrifter og Segl. Da jeg var færdig her, gik jeg op paa Tribunen for at høre paa Kammerets Forhandlinger. Saasnart Meyners havde faaet Øye paa mig i Salen, kom han op og bragte mig ind i en Loge, hvor jeg hørte bedre. Det gik lidt muntrere til i Dag, og der disputeres noget meere end i Fredags, dog meget roeligt.

Jeg troer at jeg har anmodet dig om at lade mig høre fra dig i Brussel poste restante; siden bliver det, for det første Poste restante à Paris. Adieu. Efterretningen om Moreaus Sejer staaer i Dag i den Haagske Avis. Farvel.

21.

Samme til samme.

Paris den 6te Juny 1800.

Jeg skrev dig til i Haag, og haaber at du har faaet dette Brev; jeg bad dig deri at du ville lade mig høre noget fra dig og addressere Brevet poste restante enten i Brussel eller Paris, men endnu haver jeg ikke hørt noget eller seet noget fra dig. Jeg vil ikke haabe at du har skrevet, og at Brevet er forkommet, men jeg forestiller mig derimod at du ikke har villet skrive fordi du agter at besvare mig mundtlig med det første. Det skulle være mig ret kjert, og, for at du ikke skal reyse aldeeles uden Ærende, saa anmoder jeg dig om at komme her for at overbringe mig den Klædebørste, som jeg glemte hos dig. Jeg betaler gjerne sammes Værdie, hvorved da Reiseomkostningerne for en Deel formindskes.

Siden min Afreise fra Haag, har jeg just ikke truffet noget synderlig mærkværdigt. Jeg var i Delft, hvor det mærkeligste er Monumenterne over Admiralerne Tromp og Pieter Hein, samt den berømte Naturforsker Leuwenhoek. Wilhelm den førstes Monument sees her ogsaa og roeses meget, men jeg finder at det lignede en smuk Serviet Presse. I Rotterdam, som er den smukkeste Bye i heele Holland, viiste man mig megen Gjestfrihed, men det er ikke den Slags Gjestfrihed, som interesserer mig; thi den bestaaer blot i at give Folk Mad og Drikke. Her staaer den eeneste offentlige Statue, som findes i heele den Bataviske Republik; og den er til Ære for Erasmus Roterodamensis, og staaer paa et Torv, der endnu kaldes Erasmus Marckt. Jeg var ombord paa det nye Linieskib Pieter Paulus, men saae med Ærgrelse et andet Skib staaende paa Stapelen og færdigt til at løbe af, kaldet Chatham. Det synes mig dog er at røbe alt for tydeligt at de Hollandske Skibe ere bestemte for Engelstmændene.[1]) Fra Rotterdam gik jeg over en Arm af Maasfloden, i et forfærdeligt Veyr. En Baad kantrede gandske nær ved os, og 2 Mand som vare deri druknede, uden at det var os mueligt at redde dem. Dagen efter passerede jeg i et endnu meere rasende Veyr over en anden Green af samme Flod, eller det saa kaldede Hollands Diep, for at komme til Willemstad en net lille Fæstning, vel forsynet med Kanoner og Kugler, men hvori der for nærværende Tid ikke findes een eeneste Soldat. Denne Fæstning blev, som du veed, bombarderet og erobret af Dumouriez, men har staaet sig gandske tappert; Der

---

[1]) Den ældre Pitt var som bekjendt Greve af Chatham.

findes ikke eet eeneste Huus i heele Byen, hvori der jo sidder i det mindste 3 à 4 Kugler, og i et gandske lidet Huus fandt jeg i Murene 18 Kugler ud til Gaden, uden at regne dem, der sidde paa den anden Side, eller som ere passerede igjennem Taget, Dørre, eller Vinduer. Fra Willemstad gaaer Veyen igjennem Steenbergen og Bergen op Zoom til Antwerpen, hvor jeg opholdt mig 2 Dage. Det er en gandske vakker, og reenlig, men død og sørgelig Stad. Avenuerne og Egnen deromkring ere deylige. Schelden er en skjøn Flod, og bliver den aaben, efter en almindelig Fred, da vil upaatvivlelig Antwerpen blive een af de brillanteste Pladser i Europa inden et halvt Seculum. Folket er noget jammerligt Tøy; og en fornuftig Mand der skal leve imellem dem, vil hver Dag have Anledning til at ærgre sig en Gulsoet paa Halsen. Uagtet Staden har vel 40,000 Mennesker, saa er der dog ikke i mindste Maade sørget for anstændige eller fornuftige Fornøyelser. Intet Skuespil er her; og uagtet Egnen er saa saare deylig og Promenaderne lokkende, saa findes der dog rundt om Antwerpen ikke eet eeneste anstændigt Værtshuus. Man har blot en Kroe, hvor intet andet kan faaes end blot Øll og Tobak, og herud spadserer den smukke Verden ved godt Veyr især alle Decadedagene. Jeg var der selv en Decadi med en Svensk Kjøbmand, og saae til min store Forundring heele den Antwerpske Verden af begge Kjøn, siddende i smaae Circler hver om sin Ølflaske. Overalt ere de gemeene Kroer meget frequenterede af Flamingerne, de maae hver Aften paa en Kroe, og lade Kone og Børn kukulure hjemme. Denne Kroergang er deres første Passion. Den anden er deres Tjenestepiger, og det skal være et saare

sjeldent Tilfælde at en Tjenestepige kommer af sin Plads uden Multiplikation. Fra Antwerpen reiste jeg igjennem Mechelen til Brussel med Diligencen som er en halv Dags Reise. Brussel er en prægtig men øde Stad. Næsten hvert andet Huus er til Kjøbs eller til Leye. Den øverste Deel af Staden hvor den skjønne Parc ligger, bestaaer næsten af bare Palæer, men paa hvert andet af dem findes denne Inscription Cette maison est à louer; hvoraf reiser sig et Ordsprog i Brussel: Le plus grand Propriétaire à Bruxelles c'est Monsieur Louer. Jeg besaae her Central Skolen, der er een af de beste i den heele Franske Republik. Den har et godt Bibliothek paa 80,000 Volumina; endeel Palæotypa og Manuscripter, hvoraf dog de beste ere udpillede og bragte til Paris. Saaledes ogsaa med Malerie Samlingen, hvori der dog endnu findes en heel Hoben skjønne Ting. Jeg havde Adressebrev til en ung Pige paa 20 Aar ved Navn Mademoiselle Raffeau; et Fruentimmer af særdeeles god Forstand og Kundskaber, der endog læser sin Horats paa Latin, og er desuden ret vakker. Hun, og hendes Fader, der er Ingenieur en Chef pour l'Exploitation des Bois de Construction modtoege mig med særdeeles megen Venskabelighed. I de 2 Dage jeg var i Brussel occuperede de sig næsten ikke med andet end med mig, og fulgte mig omkring allevegne, iblandt andre til Bibliothecarius de la Serna[1]) en Spanier, en meget munter, tjenstagtig og behagelig Mand, desuden lærd; han har nyelig skrevet en Afhandling paa Latin om Isidorus Hispalensis,

[1]) C. A. La Serna de Santander 1752—1813, berømt Bibliophil. I det Catalog over sit Bibliothek, som han udgav 1803, findes en Afhandling om Isidorus.

som han forærede mig. Han har selv et herligt Bibliotheque kuns paa 24,000 Volumina, men man paastoed at det var kostbarere og bedre valgt end Central Skoelens Bibliothek: Jeg spiste med ham hos Mademoiselle Raffeau, hvor jeg ogsaa lærte at kjende en Professor Botanices Rosing, som er Svensk. Egnen om Brussel er deylig; og et Slot kaldet Chateau du Lac, som tilhører Enkehertuginde Christine fortjener at sees, endskjøndt Franskmændene have taget [alle][1]) Møbler, Betræk, Speile etc. bort. Adskillige Kirker saavel i Antwerpen som i Brussel ere, nogle gandske, andre tildeels, nedrevne; men uagtet Nederlænderne ansees for det bigotteste Land i Europa, saa skulle jeg dog meget feyle om ikke den Catholske Religion ogsaa her har faaet sit Banesaar. Jeg var just en Søndag i Brussel, hvor jeg gik ind i Cathedralkirken, og fandt en Præst at præke for i det høyeste et hundrede Mennesker, hvoraf de fleeste vare Betlere, og nogle gamle Kjerlinger. De andre gik ind og ud og rundt omkring efter Behag, uden at bekymre sig om Præsten. Ved de mangfoldige Altere, der findes i Choret og rundt om i Kirken, fandt jeg hist og her en Kjerling eller en Skoeflikker ligge paa Knæe for et Crucifix, og det var den heele Gudstjeneste. Derimod om Eftermiddagen havde alle Mennesker sine Stadsklæder paa og spadserede; denne er den eeneste Maade hvorpaa le beau monde viser sin Vedhængenhed ved den gamle Religion og sin Afsky for Nyehederne. Værtinden i Hotel de Flandre, hvor jeg logerede, havde i de sidste Dage ladet døbe et Barn, men var bange for at det skulde blive bekjendt. Man paastoed

[1]) Ulæseligt paa Grund af et Hul i Papiret.

endogsaa, at hendes Mand ikke maatte vide det, siden han har Ord for at være en ivrig Republikaner. Det er forresten Moden i Belgien at hade de Franske og ønske Østerrigerne tilbage; men jeg er vis paa at ingen skulle være villigere til at gjøre Opstand imod Østerrigerne end netop de selvsamme Personer som nu ere ivrigst i at tale imod de Franske. Jeg saae Præfecterne i Antwerpen og Brussel, og kunde godt see paa dem at deres Metier for Revolutionen havde været Greve og Adelsmand; den første hedder d'Herbouville og den sidste Doulcet de Pontecoulant. Man roeste dem imidlertid meget; men om det er godt at man nu fortrinligen employerer og fremtrækker Adelen, det veed jeg ikke; jeg tvivler derpaa, thi denne Fremgangsmaade forbittrer alle dem der have liidt, handlet, og gjordt Opofrelser under og for Revolutionen; og disse Folk ere nu netop de der aldeeles ikke employeres. Jeg kjender allereede adskillige saadanne. Overalt existerer her virkelig ingen sand Frihed; noget meere end i Dannemark og andre Steder, det er sandt; men er det nok? dog man maae haabe bedre Tider; og disse kunne og ville vel neppe komme forend med Freden. At Buonaparte elsker Friheden, det vil jeg troe, men Spørgsmaal er om det, som han kalder Frihed er Frihed; Jeg troer ikke at han er personligen elsket; og jeg skulle neppe feyle om ikke de Personer, der gjøre meest af ham, hade ham meest; men at han, nu da han har sat sig i Spidsen for Armeen, vil tilbageerobre den Cisalpinske Republik, derom tvivler ingen. Han har alle Midler i Hænde dertil. Naar han forhen maatte begjere og tigge om Folk og Penge, saa kan han

nu tage, og det giver en forfærdelig Styrke. Armeen elsker ham, det er ogsaa unægteligt.

For at komme lidt hastigt afsted reiste jeg med Brevposten fra Brussel til Paris, og loed min Kuffert gaae med Diligencen. Det kan man ogsaa kalde at reyse geswindt; i 39 Timer 64 Franske Mile. Man har en lukt Chaise paa 2 Hjul med 3 Heste for, og 27 Skifter paa Veyen. Hestene staaer færdige, og Omskiftning af Hestene medtager aldrig over 3 Minuter. Dersom ikke Conducteuren skulle allevegne aflevere og modtage Breve, saa behøvede man endnu nogle Timer mindre, men det er strapaserende, saaledes at reise uden Ophold, især 2 heele Nætter. Det er en overmaade behagelig Reise igjennem de frugtbareste Egne som man kan tænke sig. Jeg passerede Cambray, Valenciennes, Gemappe, Compiegne, Noyon og en Mængde andre Steder. Ogsaa kom jeg, skjøndt i nogen Afstand, forbi det skjønne Slot Salenci, bekjendt af Rosenfesten, hvorom vi have et Syngestykke, som er oversat og spillet paa vores Theater. Denne Fest skal efter Sigende endnu aarlig celebreres. Esler og Hunde, til at kjøre med findes i stor Mængde fra Brussel af og heele Veyen igjennem. Jeg forestiller mig at det er en Metamorphose af de Catholske Geistlige, bevirket ved Revolutionen. Af hvad jeg her i Paris har fundet, er intet mig kjerere end min gamle Ven Duveyrier[1]) Medlem af Tribunatet, der er netop den selv samme som tilforn. Jeg har allerede spiist 2 Gange hos ham, og har general Invitation til at spise

[1]) Han havde 1795 været i Kjøbenhavn og var kommet meget i Heibergs Hus. Fru Heiberg: P. A. Heiberg og Thomasine Gyllemb. S. 38 ff.

hos ham hver Dag; men Ulykken er at vi boe en halv Miil fra hinanden. Da han har tilbudet sig at mine Breve maae adresseres til ham, saa skal jeg bede dig at du, naar du skriver mig til, vil tilføye den Adresse: chez le Citoien Duveyrier Tribun à Paris. Du maae ikke forundre dig over at du kommer til at betale saa mange Postpenge for mine Breve, thi efter Postindretningerne her, er det ikke tilladt at frankere Breve til Holland, Hamburg og de Nordiske Riger. Om Paris kan jeg endnu ikke melde dig noget, uden dette, at man neppe nogensteds lever saa godt og saa fornøyet som [her]; men fra den politiske Side har jeg virkelig efter al Udseende kuns liden Glæde at vente. Duveyrier kjørte mig forleden Aften paa den store Opera, hvor Machinerie og Dands overgik al min Forventning. Gid dette var lidt slettere og Politiken lidt bedre.

Jeg maae afbryde; Hils din gode Kone og Børn paa det kjerligste fra mig, ifald de ikke ere allerede i Kjøbenhavn. Lad mig snart høre fra dig. Adieu.

Hilsen og Broderskab.

Hg.

22.

Samme til samme.

Paris den 25de July 1800.

Kjereste Broder!

Dit Brev af 15de Juny har jeg rigtig modtaget, og seer deraf at du i Aar ingen Reise kommer til at gjøre udenfor Dannemark. Uagtet jeg just ikke har ventet at see

dig i Paris, saa vilde jeg dog meget gjerne have ønsket dig den Fornøyelse at gjøre en Tur i det øverste Hjørne af Tydskland; den vilde sikkert have moeret dig og givet dig dobbelt Lyst til at tage fat paa dit Arbejde igjen, naar du var kommet hjem. Dog! hvad der ikke skeer i Aar, kan maaskee skee et andet Aar, og imidlertid faaer jeg finde mig i at min Klædebørste bliver liggende hos dig.

Vi have her i en kort Tid havt 3 Fester, først over Slaget ved Maringo, dernæst over Buonapartes Hjemkomst og endelig for den 14de July eller Bastillens Erobring; men jeg kan ikke sige at jeg ved nogen af dem har fundet Esprit public. Ved Armeerne findes den, men hos det øvrige Folk troer jeg den er saa aldeeles uddød, at der skal store Ulykker til for at vække den. Evig Skam over de Kjeltringer, der saaledes har forsætlig slukket den Ild uden hvilken intet Folk er istand til at udrette noget stort. Her er ingen Opposition, som dog er saa nødvendig for en Nation der skal have Navn af frie; i det mindste er denne Opposition taus, og det er næsten det samme som ingen. Hvorledes skulle ogsaa en Opposition hæve sin Stemme i et Land hvor Pressen er i Lænker? og det er den her. Man maae dog tilstaae at Magthaverne i Frankrig gaae ærligere frem end hos os. De sige ikke i det de knuse Friheden: vi ville haandthæve den, som man har været Landsforræder nok til at lade Kongen af Dannemark sige. Og fordi Boghandlerne Gratiot og Peries har ladet trykke et Documenteret Beviis paa at Consulernes Secretaire Lagarde har behandlet dem netop ligesom Christian Colbjørnsen behandlede Jochum Jensen i Nærum, bliver der ingen nye Lov givet til at forhindre Bekjendt-

gjørelsen af Magthavernes Skurkestreger. Dette er dog noget meere end hos os. Forresten er man meget opmærksom paa hvad der skrives i Aviserne; udenfor dem kan man rigtig nok lade trykke hvad man vil, men disse ere under skarp Opsigt; og nyelig har Publicisten, der er saare orthodox og skriver næsten intet uden Lovtaler, faaet en dygtig Næse for nogle uærbødige Udtryk imod Paul den første. Saavel store som smaae hykle for Buonaparte som man hykler for Konger, og han er et Menneske. Dog har han i disse Dage, da Indbyggerne i St. Cloud gjorde Forslag om at forære ham dette Slot, erklæret, at han, saalænge som hans Embeds Tid varer, og det første Aar efter samme, ingen Belønning vilde modtage; Ville derimod Nationen efter den Tiid, i Følge § 87 i Constitutionen, give ham en Recompense nationale pour ses services guerrières, da vilde han modtage samme med Taknemmelighed.

Naar Pariserne blot have noget at gabe paa, saa ere de fornøyede og saaledes fandt den halve Million Mennesker der sikkert var forsamlet paa Marspladsen den 14de July, denne Fest overmaade herlig. Jeg fandt den at være flau. Det som meest moerede Pariserne var at see Consulerne, omringede af Ministrene, Statsraadet, og en uendelig Mængde Generaler, alle til Hest og i de brillianteste Uniformer som man kan forestille sig. Hvad som derimod moerede mig usigeligen var at see den Division af Consulat Garden, som havde været ved Maringo, og netop samme Morgen var kommet hjem derfra, defilere forbi med de i Bataillen erobrede Faner, der vare gandske artig skudte til Pjalter. Et andet Corps defilerede ogsaa forbi med de

af Moreaus Armee ved Rhinen erobrede Faner. Ogsaa har det meget moeret mig at see en stor Deel af det her værende Cavallerie ride paa Heste der ere mærkede med Frantz den andens Navn, og altsaa Krigsfanger. Garden er det smukkeste Corps som jeg endnu har seet, og da ingen kommer ind i samme, uden han har udmærket sig i Krigen, saa kan man nok sige med Sandhed, at det er et Corps af bare Helte. Overalt ere de Franske Soldater deylige Folk, og hvor kan det ogsaa være anderledes, da her findes en uendelig Mængde deylige Fruentimmer. Illuminationerne og Fyrværkeriet, der afbrændtes om Aftenen paa Pont de la Concorde, var altsammen meget smukt; men Legene maatte opsættes til næste Decade Dag, eftersom det souveraine Folk var gaaet indenfor Snorerne paa Champ de Mars, og var paa ingen Maade at bevæge til at gaae op paa Volden igjen.

De to Dage efter Festen vare en hoben interessantere for mig. Den første Dag var jeg i Institutet for de blinde, og saa dem arbeide. De læser med megen Færdighed i Bøger trykte en relief, de regne og skrive: et Bogtrykkerie bestyres af lutter Blinde, hvilket jeg selv saae paa: og en ret smuk Concert blev givet og executeret af bare blindfødte. Nogle ere Lærere og gifte med blindfødte Fruentimmer. Deres Børn kunne see som andre Mennesker, og Forældrene lære dem selv at læse.

Dagen derefter var jeg i de Døvstummes Institut. Sicard havde været saa artig at love mig at han vilde give Underviisning naar jeg kom, uagtet han i 4 Maaneder ingen Underviisning havde givet formedelst en Blodspytning. Uhældigviis var Blodspytningen kommet igjen, og Doktoren

havde strængelig forbudet ham al Bevægelse og at tale. Det første er nødvendigt ved Underviisningen, og det andet var nødvendigt for at forklare mig hvad der passerede, og altsaa kunde Sicard ikke opfylde sit Løfte. Jeg bivaanede imidlertid en Underviisning af 2 Underlærere, hvoraf den eene selv var døv og stum, og saae med Forundring hvorledes man kan gjøre disse Mennesker alting begribeligt, lige indtil de fineste Nuancer i Sproget. Det var netop en Stiiløvelse jeg bivaanede. Læreren opgav Eleverne et Thema; disse skreve det op paa en Tavle med Kridt, og nu gjorde Lærerne dem opmærksomme paa Feilene, saaledes at de selv fandt og rettede dem, saasom hvor et bedre Ord kunde bruges, hvor de havde sat Pluralis isteden for Singularis; og dette Sprog er saa matematisk at jeg troer jeg skulde kunde lære det i 14 Dage. De fleeste af disse unge Mennesker skrive overmaade smukt og udtrykke deres Tanker i en ziirlig Stiil. Læreren bad mig skrive et Ord paa Tavlen, hvorefter en af Eleverne skulle forklare hvad det betydede. Jeg skrev cloche, og strax begyndte alle Drengene at ringe og viiste ved at pege paa Øret at denne Ting gav en Lyd fra sig. Jeg skrev videre Parole, og nu viiste de mig at det var en Ting der kom fra Munden og gik til Øret, men gave tillige tilkjende at saavel Mundens som Ørets Brug var dem nægtet, men tillige at det var et Udtryk af Tanken.

Jeg var i National Institutets offentlige Qvartals Forsamling, hvor jeg saa en Mængde af de første Hoveder som Frankrig eyer, og hørte adskillige interessante Afhandlinger oplæses. Formodentlig har du seet af Aviserne at nogle hjemkomne Emigranter, hvorfor Boufflers er Hoved-

manden, have villet oprette det gamle Franske Akademie igjen, og at de deri havde indtaget alle de gamle endnu levende Medlemmer, Cardinalerne Maury og Rohan inclusive, hvilken sidste, i Hensyn til den fameuse Halsbaands Historie,[1]) her almindelig kaldes Cardinal Collier. For at give Akademiet Fasthed valgte man Buonaparte til Medlem, men da Valget blev ham anmeldt svarede han, at han kjendte intet andet Akademie end Institut National de la France; hvorpaa mange af de gamle Nathuer, der vare glade ved at komme ind i Akademiet, trække sig nu tilbage, og det falder reent bort. Ogsaa er det daglig Gjenstand for Spot i Dagbladene. Et af dets Medlemmer Abbé Fontanes, der skrev Hymnen for den sidste Fest, hvormed Republikanerne ere yderst misfornøyede, maae hver eeneste Dag læse Sarkasmer over sig i Journal des hommes libres, Clef du Cabinet, Citoyen françois og fleere der udkomme hver Dag, især for en Sottise, da han i sin Begejstring har ladet Rhinen og Donau forene sig. Snart kommer der en Coureur avec des nouvelles officielles sur l'heureuse jonction du Rhin et de la Danube. Snart projecteres der en Mariage de toutes les fleuves. Snart indbydes der til Subscription paa Landkorter hvor les Cours des fleuves skal findes efter Fontanes' Observationer. Snart gjøres der Sammenligninger imellem høybemeldte Floder og Alpheus og Arethusa, og tusende andre Sarkasmer.

---

[1]) En berygtet Kvinde havde faaet Rohan til at troe at Marie Antoinette, i hvem han var forelsket, meget ønskede et kostbart Halsbaand. Han kjøbte det saa paa Dronningens Vegne, og den nævnte Dame, gjennem hvis Hænder det skulde gaa, beholdt det selv.

Nyelig har man ved Plakater annonceret Gjenoprettelsen af College de Navarre, hvor den Catholske Religjon med alle sine Narrestreger anmeldtes som Hoved Ingredientzen i Underviisningen; men Politie Ministeren har i et trykt Brev til Præfekten befalet ham at lade disse skjendige Plakater afrive. Alt dette reiser sig af den Lethed, hvormed Emigranterne i disse sidste Tider ere komne tilbage; men ogsaa dette har nu, til stor Bedrøvelse for mange, faaet en Ende, da Moniteuren og fleere offentlige Blade indeholde en strap Reprimande af Consulerne til Justitsministeren Abrial, hvorved han befales at kassere heele Emigrant Commissionen og at foreslaae værdigere Subjecter, samt at vogte sig for ikke at fremlægge til Consulernes Underskrift saadanne Radiationer, som stride imod Lovene om Emigranterne. Endeel af disse Herrer ere flygtede; endeel ere greebne og bragte fra Brigade til Brigade over Grændserne og stor Forstyrrelse herster imellem dem. Den arresterede og deporterede Grev Coigny Ludvig den 18des Politieminister i Paris havde, medens Buonaparte var i Italien faaet Adgang til Madame Buonaparte, hvis Huus han dirigerede saaledes at ingen uden de bekjendteste Aristokrater bleve indbudne der. Han har reddet sit Liv med at opgive den heele Plan, hvortil ogsaa hørte at Brest skulde forraades til de Engelske. Om de Spanske Officeerer have været med i denne Deel af Planen veed jeg ikke; men vist er det at de i Brest vise al den Uvillighed imod de Franske Officeerer, som mueligt er.

Jeg har lært at kjende Bitaubé[1]) Oversætteren af

---

[1]) Paul Jérémie B. f. 1732, † 1808. Hans Oversættelse af Iliaden udkom 1780, af Odysseen 1785.

Homer, en meget artig gammel Mand. Ligeledes Miss Williams et Engelsk Fruentimmer der har skrevet over Revolutionen og en Reise i Schweitz som er saare maadelig; Jeg kommer ofte i disse 2 Huse, der ere interessante, fordi man har Leylighed at gjøre Bekjendtskab med en Mængde Mennesker af alle Nationer. Man kommer der fra 7 til 10 om Aftenen, og nyder intet uden Theevand. Denne Slags Selskaber er meget brugelig i Frankrig, og ret efter mit Hjerte, saaledes som jeg ønsker at Selskaber skal være. Ogsaa bruger man meget at invitere til Froekost, som bestaaer af Thee eller Kaffee, Smør og Brod, Jordbær og andre Frugter. Jeg skal saaledes i Dag dejeunere hos Lasteyrie, hvor jeg skal gjøre Bekjendtskab med Tribunen Say som er Redacteur af Decade Litteraire, en Engelsk Professor, som examinerer Græske Manuscripter i Bibliothekerne, Lescallier, som er i Statsraadet, og nogle fleere, som jeg endnu ikke veed.

Min Kone har meldt mig at du havde inviteret hende til Odense. Jeg veed ikke om hun modtager Invitationen eller ikke; men i begge Tilfælde takker ogsaa jeg dig og din gode Kone. Det maae vist være gode Grunde der skal afholde min Kone fra at nyde en Fornøyelse, som hun saa sikkert kan love sig i dit Huus.

Lad mig nu snart høre fra dig igjen, og lev imidlertid vel med din kjere Kone og Bornene, der alle paa det kjerligste hilses. Adieu.

Hilsen og Broderskab.
P. A. Heiberg.

23.

Samme til samme.

Paris den 17de Oktober 1800.

Kjereste Broder!

Jeg har gandske rigtig modtaget dit kjerkomne Brev af 24de August, hvorfor jeg takker dig. Den Krig, som truede Dannemark paa den Tid, blev da afvendt. Det er lykkeligt for Landet, som jeg gjerne vil tilstaae, men Freden[1]) har ogsaa fornedret Dannemark saa dybt, at vi ere blevne en Fabel og en Spot for alle Lande. Skjendigt er det at see en Bourgoing i sin Audients Tale enten at spotte os med en Ironie, eller at hykle paa en nedrig Maade for den Danske Regjering. Jeg skulle næsten troe at den sidste Meening er den rigtige, deels fordi denne er nu Espriten hos den Franske Regjering, deels ogsaa fordi han derved kaster et Skjul over sit eget utilladelige Forhold med at reise over Kiel, og lade sig der opholde af contraire Vinde i 14 Dage, istedenfor at gaae Landeveyen paa en saa kritisk Tid, da hans Nærværelse i Kjøbenhavn var saa vigtig. Men endnu skjendigere er det at Danske Skribentere, der ideligen raabe paa deres Selvstændighed, ikke undsee sig ved at skrive Hædersſange over en saadan aftvungen Fred. Har de gjordt det efter Overbeviisning, da ynker jeg deres Forstand, og reflekterer aldrig mere paa hvad de skriver; og have de havt andre Hensigter dermed, da fortjene de Foragt, siden de havde et Hunsraad

---

[1]) Conventionen med England af 29. Aug. 1800, hvori Danmark foreløbigt opgav sin Ret til at lade Handelsskibe konvoyere.

at holde sig til, nemlig det at tie. At Rahbek[1]) ikke skammer sig ved i sin Tilskuer at kalde Freden hæderlig, det vilde jeg ikke have troet, naar jeg ikke havde det trykte Blad i mine Hænder. Lad dem i Guds Navn, om de behager, kaste nogle Blomster for Kronprindsen; jeg troer han er den eeneste af de Styrende, som fortjener dem, da jeg har Grunde til at troe at han var bestemt nok i sit Forsæt at forsvare Nationens Ære: men Skam, evig Skam hvile over dem, der planmæssigen have desorganiseret vores heele Forsvarsvæsen, næsten tilintetgjordt vores Marine, og ladet Noglen til Sundet eller Østersøen være blottet for alle Fornødenheder, og det efterat det ikke er længere end fire Aar siden, denne Fæstning blev insulteret af en usel Fregat, som den ikke saae sig i Stand til at tugte. Nu vores elendige Diplomatie; denne Videnskab der ikke bestaaer i andet end i den Konst at finde Udflugter. Saa svag er den hos os, at vi ikke engang kunde forhale Sagens Afgjørelse til Svaret indløb fra Rusland. Det forstaaer sig, da vi havde tilladt Brandere og Bombardeerskibe at komme indenfor Kronborg Fæstning, saa vare vi i Engelskmændenes Vold. Men hvorfor tilloed vi disse Skibe at komme ind? Jeg er vis paa at Engelland her har virket med Penge. Og endeligen Regjeringens Imbecillitet ikke at benytte sig af den offentlige Esprit, da den saa stærkt havde deklareret sig i Regjeringens Favør. Saa meget frygte de Aalehoveder, der forestaae den Danske Regjering denne Esprit public, at de endog qvalte den i

---

[1]) Den danske Tilskuer 1800. II S. 637 i nogle Modbemærkninger til et indsendt Stykke om Conventionen: „en værdig og hæderlig Fred" (4. Sept.).

et Øyeblik, hvor den saa meget behovedes. Man værdigede ikke engang Nationen saa megen Agtelse at man ved en Proklamation tilkjendegav Aarsagen hvorfor Krigs-Tilberedelser gjordes. Man behandlede Nationen som en Flok Slaver; den saae hvad Herrerne foretoege sig, men Hensigten med Tilberedelserne maatte man lære af Tydske Aviser. Jeg forsikrer dig, uagtet de Danske Magthavere ere mine Fiender, saa skulde ingen meere end jeg have glædet sig over deres Adfærd, naar den havde været saadan som Nationens Ære fordrede. Det Engelske Ministerium, der kjender Anarchiet i Dannemark, og alle Tings totale Desorganisation, lige saa godt som vi, saae forud at vi vilde og maatte give efter, ellers havde det ikke talet i saa høy en Tone. Vi havde mistet vores Øer, siger man, i Vestindien[1]); Vist nok, det tilstaaer jeg. Vi burde aldrig have dem, naar vi ikke kan forsvare dem, og skal Moderlandets Ære opofres for at conservere dem? Ogsaa maae vi takke Heinrichs, der for gode Ord og Betalning, som han modtoeg af Hollænderne, forraadte Landet ved at faae Kongen til at paatage sig det Terborchske Laan. Havde dette ikke skeet, vilde Tabet af de Vestindiske Øer altid have blevet meere Hollændernes end Dannemarks. Dette sagde jeg i Amsterdam til Hoved-Eyeren af de Terborchske Obligationer Arnoldus Finmann, Han disputerede med mig derom, men tilsidst nødtes han til at give mig Ret, og sagde blot at det ikke vilde være honet af Dannemark at lade Holland staae i Stikken; hvortil jeg svarede

[1]) Ogsaa i 1801 rettede England sit Angreb mod dem. Til Straf for Danmarks Forbund med Rusland blev St. Thomas besat d. 1. April 1801.

ham korteligen, at man i Politik og Handel ikke kjender Ordet honet. Saaledes ere vi da blevne tributaire til Engelland, af hvis Exempel enhver Magt har lært, at vi lade os foreskrive Love. Min egen Landsforviisning har sandelig ikke ærgret mig saa meget som denne National Ydmygelse. Dog nok herom.

At din Kone og dine Børn have været i Kjøbenhavn, det har jeg erfaret af min Kones Breve. Jeg formoder at de nu ere tilbage og befinde sig vel. At hilse dem alle fra mig er noget som jeg vel ikke behøver at bede dig erindre. Ewald var i 3 Uger i Paris tilligemed Herr Mønster[1]) hans Sancho Panza. Jeg traf dem Hændelsesviis et Par Gange, uden at vi talte til hinanden. Men Dagen før deres Afreise var jeg inviteret at spise i Selskab med dem. Saasnart som jeg traadde ind i Stuen kom de begge imod mig, og sagde mig at de havde 1000 Hilsener til mig — fra hvem veed jeg ikke, thi jeg afbrød dem gandske kort, med at takke dem fordi de saa prompte udrettede deres Commissioner. Ewald forstoed mig ikke, thi han vedblev at tale med mig som forhen. Mønster derimod blev flau, og vi talte slet intet sammen. At denne Person, der eengang i Verden havde deklareret sig for Sandhed og sund Fornuft, nu lader til at være bleven en Apostat — thi ellers vilde han ikke have været bange for at besøge mig, eller søge mig op her i Paris; ogsaa har Ewald sagt om ham at han havde forandret sin Troe — det forundrer

[1]) Peter Hans Mønster, f. 1773, † som Biskop i Aarhus 1830, var 1800—1801 Hovmester for Canselliraad (senere Generalkrigscomm. og Deputeret i Commercecollegiet) C. Ewalds Børn. Ewald var da dansk Consul i Cette.

jeg mig over; dog trøster jeg mig ved at den gode Sag ikke taber, og den politiske og religiøse Orthodoxie ikke vinder ret meget ved hans Frafald.

Den 18de Vendemiaire eller den 10de Oktober blev her opdaget et infamt Complot[1]), hvis Hensigt var at tænde Ild paa adskillige Steder i Operahuset, og benytte sig af Forvirringen til at myrde Buonaparte. Complottet var opdaget i Forveyen, og paa Stedet selv arresterede Politiet 12 Personer, der fandtes at have Lunter og Svoveltraade hos sig. Man siger at det var Emigranter, men der troes at det ikke forholder sig saaledes. En af Personerne, der ansees for at være Hovedmanden hedder Bonnet[2]) og skal være en intime Ven af Barrére[3]). At politisk Fanatisme kan drive Folk til at stræbe Buonaparte efter Livet, det begribes letteligen, og det kunde i en vis Henseende undskyldes; men ingen kan undskylde et saadant Helvedes Middel, som man dertil har villet anvende, og som sikkert vilde have kostet nogle hundrede Menneskers Liv, der ikke havde Haanden i Staatsmaskinen. At Buonaparte allereede i nogen Tid har frygtet for deslige Complotter, det seer man af adskillige Omstændigheder, saasom at han betydeligen har foroget sin Garde, og at han, som der siges, har i Sinde at boe paa St. Cloud en Dansk Miil fra Paris, hvor der indrettes Stalderum til 1500 Heste, da han nok tager sin heele Garde med sig, og lader de andre Consuler sorge for sig selv. Ogsaa staae de virkelig, efter Constitu-

[1]) Se Thiers: Histoire du Consulat etc. II S. 204 ff.
[2]) L. F. Bonnet, 1760—1839, Advocat (Moreaus Forsvarer).
[3]) Republikaner, Nationalforsamlingens Præsident ved Dodsdommen over Ludvig XVI, † 1841.

tionen, som 2 Nuller; thi uden at tale om, at de i alle de vigtigste Anliggender og Embeders Bortgivelse, ikke have eet Ord at sige, da alt dette hænger af Buonapartes egen Villie, saa er det endvidere mærkværdigt, at hvor Constitutionen giver dem Ret til at tale med, have de blot Votum deliberativum, og Buonapartes Mening gjelder, om endog begge de andres Meeninger ere imod hans. Saaledes seer du letteligen at ingen Konge har meere despotisk Magt end Buonaparte; derfor kan han vel have Aarsag til at frygte, især da det er bekjendt at han handler despotisk, det er at sige, ikke uredelig, men at hans Villie skal være en Lov, og at han ingen Modsigelse taaler. Derfor skal Krigsministeren Carnot have faaet sin Afskeed, fordi han ofte har vovet at modsige Buonaparte. Ogsaa har hans Afskedigelse gjordt megen Sensation. Hvor længe denne saa despotiske Constitution skal staae, vil vel være vanskeligt at sige. Maaskee staaer den, maaskee er det nodvendigt at den staaer, indtil der bliver Fred; men jeg anseer det for umueligt at den kan staae længere; og uden Tvivl er det længe nok, da jeg anseer Freden, endog med Keiseren, at være længere borte nu end nogensinde. Maaskee trækker man Negociationerne i Langdrag i et Aars Tid for at samle Kræfter, og saa gaaer det løs paa Menneskeblod igjen. Forresten kan man ærgre sig en Guulsoet paa Halsen over at see hvorledes alle Aviser og Journaler kappes om at smigre paa den nederdrægtigste Maade for Buonaparte. Sandhed maae man ikke vente at finde i Journaler eller Dagblade i Henseende til det politiske og Statsbestyrelsen. Yttrer nogen en frie Meening om de Personer der ere i Velten, strax er Journalen supprimeret og confisqueret. Saaledes

supprimerede man for nyelig Journal des hommes libres, fordi den fortalte en Persisk Anekdote, der blev appliceret paa Talleyrand Perigord, om hvem Chronique scandaleuse fortæller, at han, for at smigre for Buonaparte, der elsker Kaninjagt, skal have sagt at det var ogsaa hans Yndlings Fornøyelse, og at han moerede sig dermed paa sin Eyendom i Auteuil. B. havde da indbudet sig selv til et Jagtpartie i Auteuil. Og T. der vidste at der paa heele Eyendommen ikke fandtes een eeneste Kanin, loed da kjøbe tamme Kaniner, som han foerede i Bure indtil den bestemte Dag kom, da de bleve slupne løse. Disse Stakkels Dyr, der saae Jagtselskabet komme, troede at man bragte dem Mad, og forsamledes i Hobetal om Selskabet, røbede saaledes T. og gav Anledning til nogen Latter og hemmelig Mocquerie over ham.

Jeg har nu anden Gang været i National Institutets høytidelige Qvartalsmøde, men maae reent ud tilstaae at jeg anseer det for intet andet end for et litteraire Charlatanerie. Man hører saare lidet af hvad der passerer, da Salen er for stor og proppet fuld af uroelige unge Mennesker, der endog ved satirisk Applaus nødte Præsidenten Ameilhon[1]) til at hæve Seancen førend han havde udlæst, saa som han er gammel og har en svag Stemme, saa at faae eller ingen kunde høre hvad han sagde. Jeg har sagt til et Par af Medlemmerne, at de ved trykte Plakater burde forbyde al Applaus, der ikke bør finde Sted, uden hvor man kommer for sine Penge. Vist nok er det at man ikke her som paa Comoedien piber, men man lader

---

[1]) Hubert Pascal A. 1730—1811, Philolog.

undertiden være at applaudere, eller man applauderer mindre for een end for en anden; og denne Udmærkelse er ydmygende for mangen brav Mand. Derimod ere de ugentlige Møder som hver Classe holder to Gange hver Decade, særdeeles interessante. Her indlades ingen andre end de der af et Medlem forestilles for Præsidenten, og her kan man høre alt hvad der passerer, hvilket aldrig er uden Interesse.

Nu, da vi har faaet Varmen bort af Luften begynder jeg noget at rondere paa de 19 Komediehuse, som Paris eyer. Der spilles i det mindste paa 14 forskjellige Steder hver Aften, og er næsten altid fuldt. Paa 7 eller 8 spilles der hver Aften uden Undtagelse, saa man aldrig kan være i Forlegenhed for at vrage. Af nogle Danske Aviser har jeg seet at Olsen og Jomfrue Dreyer fra Odensee have debuteret i Kjøbenhavn. Ere de antagne eller ikke, og har Odensee mistet fleere af sine Skuespillere? Det er en original Abderitstreg at lade male en Norsk Prospekt paa et Forhæng til den Danske Skueplads; men hvad kan man ikke finde paa hos os?

Jeg vilde gjerne afsende dette Brev med Posten i Dag, og da Brevene maae være paa Posthuset for Kl. 12 Middag, og jeg har en lang Vey til Posthuset, saa tør jeg for denne Gang ikke underholde mig længere med dig, med mindre jeg vilde lade være at skrive min Kone til i Dag, hvilket jeg er vis paa at du ikke ønsker. Altsaa afbryder jeg med al Velgaaendes Tilønskning over dig og din Familie, og med Hilsen til alle mine Bekjendte.

Salut et fraternité

Hg.

Som Hovedmænd for Complottet mod Buonaparte nævnes egentlig i Aviserne en vis Demerville og en Romer ved Navn Ce.....[1]). Ovennieldte Bonnet skal imidlertid virkelig være arresteret; og Barrére selv har været stevnet for Politie Præfecten.

24.

Samme til samme.

Paris den 23de April 1801.

Kjereste Broder!

Dit Brev af 25de Marts har jeg rigtig bekommet, men derimod ikke det Brev, som du siger at have tilskrevet mig strax efter din Hjemkomst fra Kjøbenhavn. Jeg har forespurgt mig derom her paa Posthuset, men det findes ikke, og maae altsaa være forkommet paa een for os uopdagelig Maade. Det gjør mig ret meget ondt, at du har været saa uheldig at miste din yngste Søn[2]), hvilket maae have været dobbelt ubehageligt for dig og din Kone, siden det var Inokulationen der dræbte ham. Dette giver mig Anledning til at sporge om man endnu ikke i Dannemark har tænkt paa at begynde med Vaccinationen, som her i Frankrig gjør overordentlig stor Fremgang. Af nogle tusende saa vel unge som gamle, der ere vaccinerede, er endnu ikke een død; ikke een har faaet de ordentlige Kopper, nagtet man siden har inokuleret dem og udsat dem for Smitten. Vac-

---

[1]) Ulæseligt paa Grund af et Hul i Papiret. Der har staaet Ceracchi, en romersk Billedhugger, der var med i Complottet (Thiers).

[2]) Carl H., som i et Brev fra P. A. Heiberg fra 1. Dec. 1798 omtales som nyfødt. I H. Heibergs Genealog. Optegn. S. 40 kan man altsaa tilføje † 1801.

cinationen fører desuden aldeles ingen Sygdom med sig, og fordrer ingen foregaaende Præparation eller Diet. Vel har jeg nyelig erfaret at en nyelig hertil ankommen Regimentsfeldskjer Steffens, aldeles fordømmer Vaccinationen, hvoraf jeg slutter at det maae være Moden i Dannemark. Jeg har disputeret med ham temmelig hæftig derom, og forestillet ham hvor aldeeles ufornuftigt det er saa aldeeles at fordømme en Opfindelse hvis Gavnlighed egentlig ikke kan endnu bestemt modsiges forend efter 50 til 60 Aar naar de fleeste af de nu vaccinerede Personer ere døde, og man da har erfaret om Vaccinationen præserverer et Menneske for Kopper sin heele Levetid igjennem eller blot for nogle Aar. Men sæt endog at dette sidste var Tilfældet, saa kan den jo igjentages, og bliver alligevel en Velgjerning for det menneskelige Kjøn. Saa meget er viist, at alle hidtil anstillede Forsøg vise Vaccinationen fra den fordeelagtigste Side, og man burde dog ikke blindt hen foragte noget Middel der tjener til at conservere Menneskers Liv, i Tider, da der bruges saa mange Midler for at udrydde Mennesker. Og saaledes kommer jeg da til Dagens for os vigtigste Nyhed, nemlig Nelsons Tog mod Dannemark. Du kan ikke forestille dig hvilken Glæde det har gjordt mig at erfare at den Danske Nation endeligen har afvasket den Plet, som man saa haanligen havde sat paa dens Navn, nemlig at den var feig. Slaget af 2den April har viist at den Danske Nation var lysvaagen, og det bliver en evig Ære for Dannemark, at den Engelske Flaade under denne heele nærværende Krig, aldrig har liidt saa meget, som netop i Slaget ved Kjøbenhavn, uagtet den gjorde der, hvad den altid gjør, angreeb med en meget overlegen Styrke. Her

tales i disse Dage om en Vaabenstilstand paa 3 Maaneder. Er den sand, saa er den et Beviis paa at den Engelske Flaade maae have liidt usigelig meget thi ellers vilde den vel ikke blive liggende stille, men snarere fortsætte sin saa kaldede Seyer. Mærkværdigt er det forresten at Nelson, i sin Rapport, som i Gaar stoed første Gang i een af de Franske Aviser, vrider sig jammerlig for ikke at sige hvad han burde sige, og at han ikke udgiver sig for Seyerherre; hvilket han ikke vilde have undladt, naar han troede at kunne gjøre det uden at træde Sandheden altfor meget paa Ligtornene. Uagtet jeg ikke synes at man kan approbere Vaabenstilstanden fra Dansk Side, saa er det dog ogsaa vist, at man i saa lang en Frastand ikke godt kan bedømme Sagernes Forfatning, og Paul Persons[1]) Død torde vel ogsaa have nogen Deel deri, ligesom ogsaa Sverrigs Forhold imod os. Det er mig inderlig kjert at hvad der er skeet er gjordt af de Danske alleene uden Biestand af deres Allierede. Man var her overmaade glad over de Danskes Kjekhed, og jeg forsikrer dig, at det var en sand Glæde at være Dansk i de Dage da Efterretningerne ankom, og endnu modtages jeg og enhver anden Dansk med uendelig megen Artighed og Varme hvor vi vise os. Det vil nu gjelde hvad Indtryk Vaabenstilstanden vil virke, men i alle Tilfælde siger jeg, hvad jeg bestandig har sagt til enhver Franskmand: Nationens Ære er reddet, og skulde der fremdeeles arrivere noget urigtigt, saa maae saadant lægges Regjeringen men ikke Nationen til Last. Malthe Brun har i Gaar ladet trykke i Monitøren en Fransk

[1]) Paul I Petrowitch døde d. 23 Marts 1801.

Ode over Slaget den 2den April. Det gjør mig ondt at høre, at man gjør Nar af den. Een sagde derom i Gaar: La resistance des Danois est plus belle que leur poesie française. En anden sagde: On sait mieux se battre en Dannemarck que faire des vers français. Saaledes er det ogsaa gaaet med Baggesens Franske Ode til Buonaparte. Jeg har talt med adskillige af Institutet derom, og de sige at den er slet, baade quoad materiam og quoad formam. Apropos om Baggesen: Haller fra Schweitz har foræret ham et Gods i det Modenesiske, der vurderes til 50,000 Livres. Han reiser derhen saasnart som han kan komme herfra for sine Kreditorer; men inden 3 eller 4 Aar har han opædt Godset, og saa kommer Dannemark til at tage sig af ham igjen. Her har han baaret sig ad som en Nar. Han har leyet overmaade kostbare Værelser, og mobleret paa Fyrstelig Viis; og neppe en Maaned efter at han var kommet i Orden har han maattet bytte nogle af sine kostbare Mobler bort for Brod. Desuden har han laant Penge for 36 pro Cento. Cramer er nu lige saa forbittret paa ham, som han forhen var hans Ven. Jeg kjender nogle af hans Bekjendte, der tale om ham med megen Foragt for hans Logns og Praleries Skyld. Til den gamle Bitaubé, Homers Oversætter, med hvem jeg er speciel bekjendt, har han sagt at hans første Kone var saa dybtænkende at Philosopherne saavel i Tydskland som i Dannemark underkastede deres Tvistigheder under hendes Bedømmelse. Samme Mand har han viist hendes Portræt, som han siger selv at have malet, uagtet han aldrig har lært at male, men at Sorgen over hendes Dod indgav ham denne Gave. Hændelseviis har Bitaubé truffet paa

Maleren, der har malet det.[1]) Saaledes er hans Vandel overalt, og du begriber let at han paa den Maade maae være foragtet. Og naar han nu kommer til Italien og vil der agere stor Mand, saa æder han snart sit lille Gods op, og saa vil det komme an paa om Haller vil aabne Pungen for ham flere Gange.

Jeg har været syg og sengeliggende i 4 Uger af Hæmorrhoider. Jeg er nu temmelig brav igjen, dog ikke ret vel. Jeg lever forresten et Planteliv, og har endnu ingen Bestemmelse kunnet tage. For Eftertiden beder jeg dig at adressere dine Breve til mig med nedenstaaende Udskrift, eftersom Duveyrier i Sommer ligger paa Landet, og reyser maaskee til Italien.

Din gode Kone og dine Børn, samt alle gode Venner hilses paa det kjerligste. Lev vel! Hilsen og Broderskab.

Hg.

P. A. H. chez le Citoien Lanier Marchand de Vin, Rue neuve des Petits Champs au Coin de celle de la Loi

à

Paris.

25.

Samme til samme.

Paris den 14de August 1801.

Kjere Broder!

Dit Brev af 12te July har jeg rigtig i sin Tid modtaget, og takker dig meget for de deri meddeelte Nyeheder,

---

[1]) Smlgn. hermed den curieuse Fortælling om Baggesens Upaalidelighed, hos Fru Heiberg: P. A. Heiberg og Thomasine Gyllemb. S. 418 ff.

der næsten allesammen, paa de politiske nær, vare mig ubekjendte. Jeg havde besvaret det for længe siden, men jeg var i de første 14 Dage saa okkuperet med at læse Filangieri Scienza della Legislazione, som jeg har havt i Commission at sende til Kjøbenhavn, at jeg ikke skrev fleere Breve end dem, der vare høyst nødvendige, og da jeg fik Ende paa denne Lecture reyste jeg paa Landet til Chateau de Beauvoir der ligger i Nærheden af Corbeil, og tilhører en af mine Venner. Der har jeg opholdt mig en otte Dages Tid og moeret mig tildeels, men ogsaa tildeels ennuyeret mig. Nu er jeg da kommet tilbage, men agter om en 8 Dages Tid, i Selskab med et Par Landsmænd at gjøre en Tur til Fods over Versailles, Rambouillet og Chartres til Orleans, og derfra tilbage over Fontainebleau og Essonne. Da Veyret nu endeligen synes at blive stadigt og godt, efter den bestandige Regn vi den heele Sommer har havt, saa lover jeg mig megen Fornøyelse af den Tur.[1]) Høsten gaaer godt for sig, og der er større Overflødighed end man havde ventet. Ogsaa Viinhøsten tegner sig paa de Steder hvor jeg har været til at blive fortræffelig.

Af Nyeheder er her ingen, som du jo formodentlig veed af Aviserne. Her tales meget om Expeditionen til Engelland, og store Tilberedelser gjøres. Der siges at Generalerne skulde være udnævnede; Disse ere, efter Rygtet, Massena, Augereau, Bernadotte og Lasnes. Jeg frygter for at Expeditionen, ifald den gaaer for sig, mislykkes, med mindre den er stilet paa Irland, og Frue Fortuna

---

[1]) Se P. A. Heibergs Erindringer S. 65 ff.

vil staae lidet hi, thi da kunde den maaskee falde vel ud. Buonaparte har jaget sine to Mameluker bort og sendt dem til Toulon. Der formodes at de have havt i Commission at dræbe dem.

Du kan ikke forestille dig hvor Præsterne begynde at blive uforskammede. De mærke at de paa en vis Maade blive protegerede, og altsaa rejse de Børster. Det kan neppe slaae Fejl at jo Buonaparte eller en anden i hans Sted, engang nødes til at stække Vingerne paa det Rakkerpak. Jeg mødte forleden paa Pont neuf og ved høy lys Dag, en Kapuciner i sin fulde Ornat. Fleere saadanne dristige Skridt af Geistligheden kjender jeg; uden at tale om Præsten Joseph Clairbaut, der for faae Dage siden er guillottineret, for at have myrdet sin Neveu, blot fordi denne havde tjent i Republikens Armeer.

Apropos! Et Rygte har circuleret her at Generalfiskal Skibsted havde forgivet sig selv ved at slikke sin Pen. Er det sandt eller ikke? Har han begaaet den ovenmeldte Uforsigtighed, saa er det meget rimeligt at Virkningen har været saa sørgelig for ham og glædelig for Publikum.

Det gjør mig meget ondt at Dorette[1]) har faaet den Skade i sin Hals som du taler om. Jeg baade ønsker og haaber, at Sagen ikke er farlig, og at min gode Ven Winsløw vel sørger for at sætte hende i god Stand igjen.

Du spørger mig om jeg endnu ikke har gjordt noget Skridt, hvorved man kunde vente min Tilbagekomst? Kjere Broder! hvorledes skulde dette Skridt være? Troer du, at jeg er i Stand til at fornedre mig til at betle om

---

[1]) L. Heibergs ældste Datter.

Naade. Man har tvunget Retfærdigheden til at fordømme mig. Ved Vold er jeg forjaget fra Landet; Jeg har i ingen Punkt overtraadt de Forordninger der existerede da Sagen blev anlagt imod mig. Det er Hevn, Forfolgelses Aand, og Ondskab, men ingenlunde min egen Brøde, der har gjordt mig landflygtig; og dog skulde jeg gjøre et Skridt, som intet Menneske kunde fortolke anderledes end som om jeg tilstoed mig skyldig? Ney, det skeer i Evighed aldrig. Mine Fiender ønsker vist intet meere end at ydmyge mig saa dybt, men jeg har den Trøst at mine sande Venner tænke anderledes. Uagtet jeg ingenlunde er fornøyet med Sagernes Forfatning her i det saa kaldede Frihedens Land, siden den seeneste Revolution af 18de Brumaire, saa vil jeg dog hellere blive her, og modtage alt hvad Skjebnen har bestemt at tildeele mig, samt opgive alt Haab om at see Familie, Venner og Fædreneland meere, end jeg vilde komme vanæret tilbage; og vanæret var jeg, ifald jeg tiltryglede mig som en Naade, hvad man burde give mig som min Ret.[1]) Det eeneste jeg har imod Collett[2]), er det at han søgte Kongen om at blive Prokurator i Vestindien. Den der paa en uretfærdig Maade og med Vold har fraranet mig min Eyendom, den bør jeg aldrig supplicere til om nogen Favor for mig selv. Dog! jeg gjør den Stakkels Konge Uret. Han har, det

[1]) 2 Maaneder senere ansøgte H. om Tilladelse til at komme hjem. Denne Inconsequents, der var begrundet i Ønsket først om at vinde sin Hustru tilbage, dernæst om at bevare Sønnen for sig, tjener kun hans Hjerte til Ære.

[2]) Fik 1797 sin Afsked uden Pension (han var Assessor i Hof- og Stadsretten) for en Ytring i en Anmeldelse af Birckners Bog om Trykkefriheden; senere Skifteforvalter paa St. Thomas.

veed Gud, aldrig tænkt paa at rane noget enten fra mig eller Collett; Det er de Slyngler der omgive ham og som have tilsneget sig hans Fortroelighed. Men, jeg mærker at jeg bliver varm, og altsaa afbryder jeg.

Medens jeg laae syg i Vinter, har nogen, Gud veed hvem, fundet for godt at stjæle min Journal fra mig. Uagtet Tabet ikke var stort, saa gjør det mig dog ondt; og jeg har derfor siden den Tid ingen Lyst havt til at continuere med dette Arbejde, ihvor moersomt det endog er.

Man har her supprimeret en Journal kaldet L'antidote, hvoraf to Hefter ere udkomne. Det hedder at det er formedelst de Grundsætninger samme indeholder. Om jeg skulde doe paa Stedet, saa finder jeg ikke en Meening, ikke eet Ord, som enten sund Fornuft, Lovene eller Velanstændigheden kan misbillige. Den er eene bestemt til at forsvare Philosophie og sund Fornuft imod Præsternes intolerante Angreeb. Saaledes er Trykkefrieheden her. Det lader som alle saavel de saa kaldede frie som ufrie Stater havde sammensvooret sig mod Tankens Yttring.

Jeg har nu intet meere at skrive om, uden at bede dig hilse din gode Kone og dine Børn, og andre Venner, ifald jeg ellers har nogen Venner i dit Naboelaug. Dog erindrer jeg een som jeg troer er min Ven; det er Præsten Jens Smidth.[1]) Hils ham, naar du seer ham. Skriv mig snart til og lev bestandig vel. Adieu.

P. A. Hg.

---

[1]) Jens Hansen S., dengang Præst i Alleso ved Odense; Digter og Botaniker.

Den 4de December 1801 blev Skilsmissen mellem P. A. Heiberg og hans Hustru bevilget af Kongen, og allerede den 17de December ægtede hun Gyllembourg.

Jeg har anset det for rigtigt her at meddele et Par Breve fra Heibergs Slægtninge, der angaa denne Begivenhed. De findes i Frk. Mülertz' Brevsamling paa Universitetsbiblioteket.

26.

Af et Brev fra P. W. Heiberg[1]) til Ludvig Heiberg.

Kiøbenhavn d. 28de November 1801.

..... Da ieg forleden Aften var hos Hornemans, fortalte J. K. Høst, som ogsaa var der, som en vigtig Nyehed, at P. A. Hb's Kone vilde skilles ved sin Mand, og at Andsøgningen desangaaende alt var i Cancelliet; Aarsagen skulde være at hun skal giftes med en Baron, hvis Navn ieg nu ikke erindrer, samt at dette foraarsagede at han nu ikke vilde komme hertil, som han ellers kunde. Jeg har ikke taget i Betænkning at tilmelde Dem denne, som ieg ønsker og haaber usandfærdige, Hr. Høstes Fortælling, thi dersom Tingen forholder sig saa, da formoder ieg De enten allerede veed den eller snart vil faae sikker Efterretning derom, og er den usand, fortiente Hr. Høst en Revselse derfor. Jeg har hverken før eller siden hørt noget fortælle derom .....

Deres
bestandig hengivne og meget forbundne
P. W. Heiberg.

---

1) Peder Wilken H., Søn af Præsten S. J. Heiberg, der var P. A. Heibergs og L. Heibergs Morbroder. P. Wilken H. (f. 1774) laa paa denne Tid i Kjøbenhavn og forberedte sig til juridisk Examen. L. Heiberg havde taget sig meget af ham.

27.

H. P. Steffens til L. Heiberg.

Wordingborg d. 11 Decbr. 1801.

Kiære Søn

Det vil være os Kiært og Meeget behageligt, at dette Dem med Kiæreste og Kiære Børn indløber ved bedste Velgaaende, — For 14 dage siden Fik min kone Brev fra Mad. Lorentze Kok[1]) i Falqverslov paa Falster, en Datter af Hr. Buntzen, som min kone alt i Sommer hafte lovet et Besøg, men Omstændighederne hafte udsatt samme til nu dette Brev indløb, med Anmodning at Min kone endelig Maatte Komme til Dem, da Hun hafte et Spædt Barn og ikke Selv kunde Reise, saasom Hun hafte Noget vigtigt med Hænde at tale om Noget der laae paa Hændes Samvittighed, at aabenbare. Familie forbund, giordte Min kone dette til en Pligt, J dette onde Veiær, og som en aldrende kone at Reise; Hun fortsatte sin Reise d. 3 hujus, hvor ieg fulgte Hænde til Gaabens, Dagen efter bliver mig fortalt af Hr. Amtsforvalter Reiersen, som fra en Embeds Mand i Khafn var underrettet, at Deres Hr. Broder, hafte søgt at komme til sit Fæderne Land, og at Hans Sag i høyeste Rett maatte foretages, da Han Haabede Formildelse, ikke saa snart siger Rygtet[2]), Hører Hans kone dette, forend Hun giør ansøgning om Skilsmisse Dom Med Ham m. v:, i samme Dage var Doctor Bredsdorph i Khafn og ved Hans Hiemkomst, beretter ydermeere Vis-

[1]) Fru Gyllembourgs Søster, gift med Elers Kok, Capellan i Falkerslov.

[2]) At denne Version af Rygtet er falsk, er bekjendt.

heden af denne Slætte Handel, Med tilsættning at det er Deres Hr. Broder bekiendt, og at H. siden har Erklæret det var for Hans kones og Barens skyld Han attraaede sit Fæderne Land, Men da H. hafte hort dette frafalt sin Begiæring, Dog paa Grund, at faae sin Søn udlevert af Hændes Hænder.

Dette er en Hiærte Rorende og Krænkende Omstændighed, der gaaer mig Forskrækkelig til Hierte, og hvad vil Min kone ikke Fole, ved denne Aabenbarelse, som Nok ene er Aarsag til Hændes Reise. Gud give ieg hafte Hænde vel Hiemme, denne Ubehagelighed kunde de have spart Hænde forre; Men hvorleedes er Deres Hr. Broders Forfattning, ved disse uventede og Pludselige Lidelser (Gud troste Ham) Gid vi var Ham saa nær, at vi kunde forsode noget af diise Bitterheder, det var at Onske Han var saa stor Philosoph, der kunde foragte ald denne Handel, Men dette er snart sagt, Men ikke saa lætt giort; Rygtet siger tillige at Gyllenborg er Personen der har forledt Hænde; samme Rygte siger og at Han er en Vindbeutel, og Thomasine foragtet, var Min kone Hiemme tilskrev Hun sin Son i Hamborg, hvor ieg troer efter avisserne Han maae være (med addresse til den Danske Digter), Men dette Maae forblive til Hans Moder kommer Hiem,

Da vi ikke har seet Brev fra Ham i lang tiid, og da Min kone har tilskrevet Ham, Maae Man efter Omstændighederne troe ere forholte, Jeg beeder kiære Son i fald det ikke er Skeet, da saa snart dette indlober at skrive Ham til, og synes De maae De giærne lade Mit Brev folge med, thi Rygtet er Disværre vel alt for sandt, og at Han

ikke skulde see Brev fra sine Venner, var tungt i denne Begivenhed, hvor Hans Hierte med Bitterhed qvæles.

Næst min og Kones kiærligste Hilsen for Dem og Kone med Kiære Born lever ieg Deres Hengivne og Forbundne Stiffader

Hans Peter Steffens.

28.

Til L. Heiberg fra hans Moder.

Wordingborg den 24 Dec. 1801.

Jeg tvivler ikke paa kiæreste Søn vel veed den kummerlige Tildragelse der er mødt Din Broder med hans Kone, ieg har i den Andledning, Skiønt den gang gandske uvidende derom, den 3 Dec: Reist til Falster hvilked min Mand nok har tilmeldt kiære Søn, da Laurentze Kok hafde dette at siige fra Thomasine som ikke torde selv Skrive Hendes Slette forhold. ieg kunde ikke besvare det paa anden maade end at Hun hafde opført sig imod min Søn som en Kone der vilde blive foragted af alle, og giøre sig selv ulykkelig ved saa uværdig en Person at indlade sig i Forbindelse med. Kok og Kone syntes det var for meged sagt da Dee troede Hun kunde blive lykkelig ved Gyllembourg. meente Dee noged dermed da var det at søge Ære i Skændsel. ieg maatte efter Deeres Andmodning tilskrive Thomasine medens ieg var der. ieg beklagede Hendes Skiæbne og ulykkelige Resolution med viidere. ieg fik igien Brev fra Hende, hvori Hun lod mig viide hvor lykkelig Hun ventede at blive med mange fleere udflugter.

med siste Post fik ieg Brev fra min Søn hvori Hand melder den nederdrægtige Handling der er foretaged imod

Ham, Hand har søgt om at kome Hiem men er bleven Ham nægted. Han har god Grund at troe den Svenske Kieltring har afværged den Tilladelse. Madam Lise Jorgensen tilskrev mig og med siste Post, hvori Hun meldte at Hand igien er gaaed ind med Andsøgning til Kongen at kome ind som Fange i Castelled og at faae sin Søn for selv at opdrage Ham, det er en desperat Resolution. Megler Buntzen og Broder Grosserer er og gaaed ind med Andsøgning at komme ind som Frie Mand paa hvad Vilkaar Regieringen fandt for got da det er hans fornemste Sorg at faae sin Søn udaf Dee Hænder Hand er udi. Gud give Hand maatte opnaae sit Ønske.[1]) ieg er meged bekymred for Ham; her lider Hand uskyldig for en utroe Kone. hvem hafde vented det af Hende. da[2]) Hun først tilmeldte Ham om Skilsmissen, Skrev Hand Hende Strax til og paa den bæste maade foreholdt Hende hvor ilde Hun handlede ikke alleene imod Ham men fornemmelig imod sig selv. Hun vilde blive et Ulykkelig Offer i den Forræders Hænder. Hendes gamle Fader til Sorg heele Familien til Vanære. Hand troede at have vundet Hendes Fortroelighed, og med samme indsendte Andsøgning om tilladelse at komme ind. men Forræderen var ved Haanden og Andsøgningen holt tilbage. Hand Resolverte strax at forlade Paris for desto snarere at naae Maaled. Hand indhentede Hendes Svar Hun vedblev Hendes beslutning Hand maatte altsaa bevilge Skilsmissen. Hand har siden igien Andsøgt om at komme ind men er bleven Nægted ia

[1]) Denne Ansøgning blev afslaaet 15. Jan. 1802.

[2]) Her begynder aabenbart Referatet af P. A. Heibergs Brev; deraf Gjentagelserne.

endog Skreved Colbiornsen til at understøtte hans Andsøgning men Breved er holdt tilbage[1]), Gud veed i hvis Hænder det er betroed, og den Svenske Kieltring har nok styrted alting for min Søn. Gud hielpe Ham Hand er i et fremmed Land fra Venner og veed ei hvem Hand nu tør stole paa. at sørge for en troeløs Kone er en unyttig Sorg Hun fortiener det ikke men beklage Hende det bør mand. Hun har ikke prøved Verdens Modgang endnu men Hun vil faae den at føle i en langt høyere grad end andre der ikke har haft dee gode Dage som Hun. I Dag er det Rygte kommed her til Byen at Bryllyped var beramed for nogle Dage siden og Dee indbudne indfandt sig men Brudgommen den Skurk blev borte; er det sandt[2]) saa misunder ieg Hende ikke at blive Skuffet. Skulde Hun være frugtsommelig saa er Hendes Vanære fuldkommen. ieg kand ikke begribe hvorledes Hendes Fader har tilladt saadan Frieheд i sit Huus med sin Datter, det er en grændseløs Kiærlighed der har giort hans Datter ulykkelig og kand forkorte hans Dage. ieg har Skreved noged vidtløftig i en saa ubehagelig Sag, men ieg synes ieg burdte lade Dig viide Indholdet af Din Broders Brev, og hvad ieg vidste. har Du ikke (som ieg dog næsten troer) faaed Brev fra Ham saa venter ieg dog Du tilskriver Ham. Hand behøver Trøst fra sine Venner om mand ei kand udrette andet.

fra min Mand og mig hilses kiære Søn, Din gode

---

[1]) De herhen hørende Breve findes i Fru Heibergs Bog S. 157 ff.

[2]) Rygtet var som bekjendt falsk; Vielsen var foregaaet den 17. December.

Kone, og Børn. med dee bæst ønsker til et velsigned og lyksaligt Nye=Aar, lev bestandig saa vel som kand ønskes af Din hengivne Moder

J. M. Steffens.

29.

Af et Brev fra P. W. Heiberg til L. Heiberg.

Kiøbenhavn d. 26de December 1801.

..... Forleden Dag habde Mad: Heiberg Bryllup med den svenske Baron; de bleve viede af Præsten Brorson til Garnisons Kirke. Man siger at de havde forlangt Provst Gutfeldt til at forrette Brudevielsen, men at han havde undskyldt sig med Forretninger .....

Deres meget forbundne og uafladelig hengivne

P. W. Heiberg.

30.

P. A. Heiberg til L. Heiberg.

Hamburg den 29de December 1801.

Kjere Broder!

Dit Brev af 16de December haver jeg rigtig modtaget, og skylder dig forteligen at besvare samme, saa tungt som det endog falder mig i denne Tid at skrive Breve.

Du kjender nu den haarde Skjebne der har truffet mig, og hvorom den første Efterretning sikkert ikke kan have været mere uventet for dig, end den var for mig. Jeg levede i Paris, aldeeles ikke lykkelig, men dog nogenlunde tilfreds. Haabet om at min Landflygtighed dog ikke skulde kunne vare længe havde forhindret mig fra at lægge

nogen Plan for Fremtiden. Meget ofte havde jeg i mine Breve underholdt min Kone med Beklagelser over at være skildt fra hende og vores Søn, og yttret mit inderligste Ønske efter at samles snart med dem igjen i Dannemark. I sine Svar stræbte hun stedse at opmuntre mig, forestillede mig at hendes Stilling var ikke behageligere end min, men bad mig for alting stedse om ikke at gjøre noget Skridt for at erholde Tilladelse til at komme hjem, saasom det, sagde hun „vilde vanære mig".[1]) Jeg antoeg dette for hendes sande Meening, og som et Beviis paa hendes Kjerlighed, Venskab og Høyagtelse; og levede saaledes meere roelig og tilfreds end man skulde have ventet, indtil midt i September Maaned, da jeg med eet og aldeeles uforberedet erholdt et Brev fra hende, hvori hun, uden i mindste Maade at undskylde sig, erklærede mig reent ud sin Beslutning, og fordrede mit Samtykke;[2]) sigende reent ud: at hun ikke havde det allermindste at bebreyde sig; at hun ikke gjorde andet end sin Pligt; at Forførerens Rettigheder vare helligere end mine; at heele Verden vidste hendes Forbindelse med ham; at hun ikke, uden at blive en Meeneederske kunde forlade ham; og at jeg dræbte baade ham og hende ifald jeg ikke strax gav mit Samtykke.[3])

---

[1]) Smlgn. Fru Heiberg: P. A. Heiberg og Thomasine Gyllemb. S. 282.

[2]) Anf. Skr. S. 157 ff., dateret 11 Sept. 1801.

[3]) Disse Citater ere i det væsentlige fuldkommen nøjagtige (det første og andet findes anf. Skr. S. 158, det fjerde S. 167); kun har H. forblandet det første Brev med det af 13. October (anf. Skr. S. 212 ff.), hvor det tredie Citat læses S. 213, det femte sammesteds, det sjette S. 214, S. 216; slgn. S. 167.

Jeg anfører hendes egne Ord: Du kan vel forestille dig, hvor græsseligt dette første saa aldeeles uventede Stød var for mig. Jeg besluttede strax at reyse hjem; skrev hende min Beslutning til, brugte alle de Argumenter og Overtalelser som det var muligt at bruge, for at bevæge hende til at vende tilbage paa den rette Vey; sagde hende at jeg absolute vilde tale med hende selv, forend jeg gav mit Samtykke:[1]) og lovede hende endelig, at jeg, naar alle mine Bestræbelser skulde være frugtesløse, skulde handle saaledes som en retskaffen Mand bør handle, og at hendes Ære og Tilfredshed var mig kjerere end min egen.[2]) Jeg bad hende betænke at hun nødvendig ved at forlade mig, ogsaa maatte forlade sin Søn, hvilken jeg ikke kunde tillade at blive hos hende.[3]) Jeg sendte hende med det samme Concept til en Ansøgning om Tilladelse for mig til at komme hjem, samt et Brev til Colbjørnsen — saa dybt ydmygede jeg mig — og fordrede ubetinget at samme strax skulde indgives og overleveres[4]), erklærende at jeg vilde ansee det Menneske for min dødelige Fiende, der modsatte sig Udførelsen af denne min vel overlagte Beslutning,[5]) forestillende derhos at Tilbageholdelsen deraf vilde have uberegnelige Følger for mig, da jeg, saavel for et Par Landsmænd i Paris, som til et Par Venner i Khavn, havde fortalt hvad Skridt jeg havde gjort, uden dog at nævne

---

[1]) Anf. Skr. S. 173 ff. (19. Sept.).
[2]) Anf. Skr. S. 190.
[3]) Anf. Skr. S. 198.
[4]) Anf. Skr. S. 193, S. 195.
[5]) Denne Ytring findes ikke i H's Brev af 19. Sept.; først i det af 17. Oct. S. 230 forekommer noget lignende.

Anledningen der tvang mig dertil, og uden at fordre Taushed af dem, saa at Sagen nødvendig maatte blive bekjendt for Vedkommende.[1])

Næste Post derefter tilskrev jeg min Svigerfader, og bad ham at anvende alle muelige Midler, for at see denne saa sørgelige Sag bragt paa beste Maade til Ende;[2]) Jeg reiste derpaa fra Paris, men forestil dig min Forundring da jeg i Amsterdam modtoeg Breve[3]), der sagde mig ikke alleeneste at min Ansøgning og Brevet til C. C. ikke vare blevne og ikke bleve indleverede, men endogsaa at man havde brækket og tilbageholdt[4]) Brevet til min Svigerfader, der var aldeeles uvidende om Sagens Sammenhæng, der intet andet vidste af den heele Materie, end det at jeg var pludselig reyst fra Paris, uden at man sagde ham Aarsagen[5]), saa at han maatte troe, enten at jeg var gal, eller og at jeg havde begaaet en Forbrydelse.

I Hamburg modtoeg jeg atter Breve,[6]) der sagde mig kuns alt for tydeligen at alt hvad jeg gjorde vilde være forgjeves, men især udmærkede sig et Brev[7]) fra den infame Forfører, ved den mageløseste Uforskammenhed.

---

[1]) Dette findes slet ikke i noget af H's Breve; at Sagen snart blev bekjendt, ses af Buntzens Brev S. 211.

[2]) Anf. Skr. S. 202 ff.

[3]) Anf. Skr. S. 207, flgn. S. 225.

[4]) Dette indrømmer Fru G. selv anf. Skr. S. 375—76; Fru Heibergs urigtige Fremstilling S. 207 er fremkaldt ved den forblommede Maade, hvorpaa Fru G. paa et tidligere Stadium udtaler sig (S. 214).

[5]) Det maa H. have sluttet af Fru Kellermanns Brev; anf. Skr. S. 207; smlgn. S. 227.

[6]) Anf. Skr. S. 235.

[7]) Anf. Skr. S. 232 ff.

Han fortalte mig, jeg bruger hans egne Ord: „at han har intet at bebreyde sig; at det er mit og ikke hans Fejl ifald jeg ophører at være hans Ven; at han gjerne vilde være **raisonnable** ifald det var tilladt at være det paa en andens Bekostning; at han ikke behøver at rødme over hvad han har gjordt osv.".[1]) Jeg gjorde nu hvad jeg saae at jeg seent eller tidligt maatte gjøre: Jeg gav efter, og gav mit Samtykke, dog paa det Vilkaar at min Søn skulde eene og alleene overlades til min Omsorg, og at hans Moder skulde aldeeles fraskrive sig Raadighed over ham;[2]) hvilket hun ogsaa lovede.[3]) Nu fik først min Svigerfader Sagens Sammenhæng at vide, saaledes som man fandt for godt at berette ham den; men den Omstændighed med min supprimerede Ansøgning, og adskilligt meere skjulte man for ham. Han blev inderlig bedrøvet og misfornøyet derover, som han, i et Brev til mig fortæller,[4]) men siger derhos,

---

[1]) Ogsaa disse Citater ere fuldkommen correcte, kun at det første ikke findes udtalt med disse Ord; det ligger jo imidlertid i det fjerde Citat og desuden i hele Brevets Tone. Den anden Ytring findes S. 234, den tredie sammesteds — kun staar der ikke »raisonnable« men »genereux« —, den fjerde S. 232: Jag tillskrifver dig H., för det jag utan at rodna kan göra det.

[2]) Anf. Skr. S. 237.

[3]) S. 243.

[4]) Her er en Modsigelse mellem P. A. Heibergs og Fru G's Fremstilling. Fru G. erklærer i et Brev af 13. October (S. 214), at hun har sagt sin Fader alting; han troede hende og vilde ikke læse H's Breve, som hun da vilde levere ham. H. derimod hævder her, støttet paa et Brev fra Buntzen, at Fru G. først efter hans Indvilling i Skilsmissen (30. October) har meddelt Faderen hele Sagen. H. kunde heller ikke godt tro paa Fru G's Forsikring om at have sagt alt, da han samtidig modtog et Brev fra Buntzen af 13.

at siden nu Sagen, uden hans Vidende, var kommet saa vidt at den ikke lettelig kunde gaae tilbage, saa vilde han slet ikke befatte sig med den, eller læse noget desangaaende, men være aldeeles udenfor. Nu havde Thomasine og den nedrige Skurk Spillet vundet. Hun sendte mig et Concept til Ansøgning om Skilsmisse. Jeg gjorde blot en liden Forandring deri, ved at tilføye den Punkt om vores Søn, bedende at den Clausul maatte indrykkes i Bevillingen, og sendte derhos en Notarial Declaration indeholdende mit Samtykke, bedende derhos paa det indstændigste, at man dog ikke vilde bedrage mig, men stile Ansøgning, saaledes som den lød efter min Rettelse.[1]) Man bedroeg mig dog; thi da Bevillingen aldeeles intet indeholder om Johan Ludvig, saa er det meere end sandsynligt, at Ansøgningen ikke er den samme som jeg havde givet mit Samtykke til.[2]) Men ikke nok dermed. Jeg sendte nu directe med Posten

---

October (S. 211), hvori denne omtaler som et Rygte, han havde hørt i Byen, at H. vilde hjem, uden at antyde, at han kjender nogen Grund dertil. Hvorledes det egenlig hænger sammen, kan vel aldrig oplyses, da det Brev fra Buntzen, som H. her omtaler, ikke findes i den af Fru Heiberg udgivne Samling. Men Vægtskaalen hælder stærkt til Heibergs Side; thi hvis man vil tage Fru G's „alting" efter Bogstaven, maa man enten antage det besynderlige Tilfælde, at Buntzens Brev S. 211 var afsendt før Samtalen med Fru G., eller ogsaa spiller Buntzen i dette Brev en underlig Comedie for H. Dennes Ord S. 276: „Ved Deres alting forstaaer De formodentligen alt, hvad De fandt tjenligt at sige ham" (Reinhold) hentyde vel til denne Fru G.'s Adfærd.

[1]) Anf. Skr. S. 246, S. 248.

[2]) Den Ansøgning, der blev indsendt, var virkelig en anden, idet H's Landsforvisning var angivet som Motiv; men Bestemmelsen om Sønnen stod der.

min Ansøgning om at komme hjem, under Couvert og med et Brev til Præsident Moltke,[1]) og et Brev til Kronprindsen.[2]) Nogle af mine Venner meldte mig at have sonderet saavel Medlemmer af Cancelliet, som af Staatsraadet; alle berettede mig eensstemmigen, at man havde sagt, at denne Ansøgning ingen Vanskelighed kunde eller vilde finde. Men hvad gjør da den nederdrægtige Skurk? Ved sine Venner — thi ofte har Slyngler Venner, naar den brave Mand savner dem — faaer han Cancelliet overtalt til at lade min og Skilsmisse Ansøgningen saaledes forestilles, at min skulde afslaaes ifald den anden blev bevilget.[3]) Følgen blev som du veed.

See saaledes er jeg mishandlet. Retfærdigheden byder mig dog at erkjende, at det stakkels forførte Fruentimmer, saa lidet som hun endog kan forsvares i Hovedsagen, dog alligevel er uskyldig i Biomstændighederne.[4]) Hun er bedraget, thi det er umueligt at hun kunde samtykke i at mishandle mig. Det nedrige Uhyre har tilvendt sig hendes heele Fortroelighed, og hun troer at alt hvad han gjør er ret og godt. Hvem hun eengang sætter sin Fortroelighed til har og beholder den uindskrænket, saa længe indtil en lykkeligere fortrænger ham. Saaledes har hun stedse været i Venskab, saaledes mærker jeg nu at hun er i Kjerlighed. Jeg forbigaaer mange vigtige Bemærkninger som jeg under denne Sag har havt Leylighed til at gjøre, fordi jeg ikke

---

[1]) Anf. Skr. S. 256 ff.

[2]) Anf. Skr. S. 255.

[3]) Det er det virkelige Indhold af Cancelliets Ord anf. Skr. S. 287.

[4]) Denne Ytring vidner om, hvor godt H. tænkte om sin Hustru; men Fru G's Fejltrin synes mig dog mere undskyldeligt end hendes senere Opførsel.

vil fortælle det allermindste, som jeg ikke paa det strængeste kan dokumentere og bevise. En Omstændighed vil jeg dog endnu fortælle dig, deels fordi jeg kan bevise den, deels ogsaa fordi den oplyser Skurkens Fremgangsmaade, og hvad Kanal han har, samt hvad Maskiner han kan sætte i Gang for at skade mig. Omtrent otte Dage førend Stevningen imod mig blev udtaget, altsaa i Februar Maaned 1799, kom Skurken til mig, og fortalte mig, at han samme Dag havde været hos Colbjørnsen, hvor der hændelseviis var bleven talt om mig og den Sag, hvormed jeg truedes. C. havde da sagt iblandt andet, at Enden derpaa blev Landsforviisning. Jeg loe derved og sagde: En saadan Lov existerer ikke; den maae først gives; og saa har jeg dog det Haab at man ikke giver denne Lov retroactive Kraft. Syv Maaneder derefter blev Loven givet. Udfaldet er bekjendt; og denne Anekdote giver Anledning til mange Reflexioner.[1]) Ogsaa er det mig nu begribeligt, hvorledes det er gaaet til at C. C. og fleere, medens min Procesś varede, vidste næsten alt hvad jeg sagde i min Stue; thi det er bekjendt nok at Skurken kom til mig hver eeneste Dag. Destoværre! jeg ansaae ham for min Ven, havde selv bragt ham ind i Huset; jeg mærkede meget vel at hans Selskab var min Kone meget behageligt; men jeg havde den største og meest uindskrænkede Tillid til hendes Dyd, og jeg har aldrig kunnet fornedre mig til at være jaloux, da jeg altid har troet, at Jalousie marquerer en fornærmende Mistillid, der, isteden for at afholde, snarere

[1]) Den beviser dog kun, at G. stod i et fortroligt Forhold til C., ikke at han benyttede det mod H. Hvorfor skulde han saa have fortalt ham det?

tilskynder en Kone til at handle imod sine Pligter. Dog nok herom. Jeg kan nu med noget mere Roelighed end forhen skrive i denne Materie, da Sagen nu eengang er kommen saa vidt at den ikke mere kan forandres; og da jeg er mig bevidst ikke at have mishandlet nogen, men selv at være mishandlet.

Hvad Resolution[1]) jeg nu for det første har taget, veed du vel af det offentlige Rygte: jeg rører nødig ved denne Punkt, og taler ikke gjerne derom endnu, altsaa maae du undskylde min Taushed i den Henseende. Jeg slutter nu med kjerligst Hilsen til din gode Kone og dine Børn. Gud lade dig med dem længe nyde den Tilfredshed og Lykke, som i elleve Aar har været min Lod, og som desto værre! ikke længere kan blive mig til Deel her i Verden. Adieu.

Hilsen og Broderskab
P. A. Hejberg.

Paa dette Brev svarede Ludvig Heiberg i Begyndelsen af 1802, og Broderen tog ham hans Svar ilde op. Det tør vel antages, at den rolige og sindige Ludvig Heiberg har misbilliget den fornyede Indlevering af Ansøgningen, hvori P. A. H. endog tilbød at leve i Fængsel, noget som ogsaa Moderen betegner som en „desperat Resolution“; og man kan ikke undre sig over, at P. A. Heiberg i den oprørte Sindsstemning, hvori han netop paa den Tid var —

---

[1]) Den anden Ansøgning (af 14. December), hvori H. tilbyder at leve som Fange i Castellet, naar han blot maa faa Sønnen hos sig.

se hans Brev til Fru Gyllembourg af 26. Januar 1802 hos Fru Heiberg S. 273 ff. — ikke var oplagt til at høre paa Formaninger til Ro og Besindighed. I hvert Fald besvarede P. A. Heiberg ikke dette Broderens Brev. Der foreligger kun en lille Lap dateret Leipzig 30te May 1802; den har været indlagt i en Bog, som P. A. Heiberg gjennem Boghandler Brummer sendte Broderen fra Professor Eberhard i Halle; den indeholder intet af Interesse og er blot underskreven „din Broder P. A. Hg." Broderen skrev flere Gange i de følgende Aar, men Brevene kom enten slet ikke eller først efter meget lang Tids Forløb P. A. Heiberg i Hænde. Det var ret forklarligt, da han i disse Aar flakkede noget omkring, især i Tyskland; men det forøgede Bitterheden hos P. A. Heiberg, der ved de mange Krænkelser, han havde lidt, var bleven i høj Grad mistænksom. I 7 Aar skrev han aldeles ikke til Broderen, og da han endelig den 4. Juni 1809 i Wien modtog et Brev fra denne, var dets Tone ikke videre venlig, da L. Heiberg var forundret og stødt over den lange Taushed. P. A. Heiberg svarede dog strax, om end i en meget skarp Tone, og da han nogen Tid efter endelig fik et Brev fra Broderen, der havde været 3 Aar undervejs, og i dette fandt en venligere Stemning, blev deres Mellemværende hurtigt jævnet, og Correspondancen kom igang igjen og fortsattes til Broderens Død d. 21. September 1818. Saavel de Brev, der angaae Misforstaaelsen mellem Brødrene, som de senere følge nedenfor.

Derimod foreligger der fra disse Aar 3 Breve fra P. A. Heiberg til hans Moder, og det fremgaar af hendes Breve til Broderen, som ogsaa findes i Universitetsbiblio-

thekets Samling, at han har skrevet flere, som nu ere tabte. Vel vare hans Breve til Moderen ikke meget hyppige, men han synes dog ikke at have noget at bebrejde sig i dette Forhold. Ligeledes understøttede han stadigt Moderen, hvis Kaar vare meget trange, nagtet hendes Mand, Kjøbmand Steffens, endnu levede. Hun og hendes Mand havde havt en Indtægt af at have Disciple fra den lærde Skole i Huset, men da Skolen blev mindre og mindre, mistede de denne Hjælpekilde. Begge hendes Sønner sendte hende derfor jævnligt Penge. Til Bekræftelse af P. A. Heibergs Ytringer til Broderen om dette Forhold i det nedenfor meddelte Brev vil jeg her optage et Brudstykke af et Brev fra Moderen til L. Heiberg.

31.

Til L. Heiberg fra hans Moder.

Wordingborg d. 14. Mai 1807.

Kiæreste Søn

..... Hvad Din Broder er bleven stødt over kand ieg ikke viide, da Hand ikke har udladt sig for mig. naar ieg faaer noged Brev fra Ham der kand interressere Skal ieg ikke efterlade at tilsende Dig det.

I Henseende til det Gode Hand viiser imod mig da har ieg ikke Aarsag at klage. Hans Gaver er ikke bestemt, men kommer naar Leilighed dertil gives, saalænge Hand skal Reise gaaer der meere med end naar Hand var i Paris. Hans Klæder maae nødvendig koste meer end ellers: da Hand for det meeste er hos Hertugen.[1]) Sonnen at holde

[1]) Talleyrand, Hertug af Benevent, med hvem H. paa denne Tid var i Polen. Han havde fortalt sin Moder om sin Levevis i et Brev fra Warschau, dat. Juledag 1806; se S. 109.

i Kiøbenhavn med Kost, Klæder, og Information, medtager en god Stilling da Hand ikke sparer noged som kand være til Nytte for Ham.

Hvor megen Gage Hand faaer er mig ubevidst, det er ikke at tvivle paa den io maae være god.

Nu er min Mand og ieg Gud skee tak ved temmelig god Helbred. næst dee kiærligste Hilsener fra min Mand og mig for kiære Søn, Din Gode Kone og kiære Børn, er ieg uforanderlig Din hengivne Moder

J. M. Steffens.

P. A. Heibergs Understøttelse til Moderen antog senere en fastere Charakter, idet han hvert Quartal gjennem sin Ven Directeur Schultz, der overhovedet tog sig af hans Pengesager, udbetalte hende 20 Rdlr.; efter Schultz' Død i December 1817 traadte hans Enke i hans Sted, som det ses af følgende Brev.

32.

Samme til samme.

Wordingborg d. 15de April 1818.

Kiæreste Søn

..... fra Din Broder har ieg ikke havt noged Brev siden Sept: f: Aar; i Dec. Maaned læste ieg den for mig ubehagelige Tidende i Aviserne at Directeur Schultz i Kiøbenhavn var Død, det var min Sons Comissionair og i den Andledning var det min Søn havde Andmodet Sal. Schultz, at tilsende mig quartaliter 20 Rbdlr enten der kom Brev fra Ham eller ei. det har været dengang at Sal. Schultz i et heelt Aar ikke har seed Brev fra min Søn,

som Han selv har tilskreved mig, men ieg har ligefult til rette Tid faaed hver qvartal hvad mig var tilstaaed undertiden meer naar min Søn tilforn havde tilmeldt ham det. imidlertid var ieg meged bekymred over dette, men Gud skee tak han opvakte Enken at træde i Mandens Stæd. da Hun kordt for Juul tilskrev mig et meged Artig Brev, hvorudi Hun meldte Hendes Mands Død. og for det venskab der havde væred imellem Ham og min Søn havde Hun loved for Eftertiden at vedblive ligesom Hendes Sal. Mand. med samme sendte Hun mig 20 Rbdlr. da qvartalen paa den Tid var udløbed. nu fik ieg Brev af 31 Martii ligeledes med qvartalen. og derudi var hun saa Artig at melde at Hun om 14ten Dage agtede at tilskrive min Søn, ieg har benytted mig af den Artighed, og tilskreved min Søn under Hendes Convert. da ieg Andsaa det som et tilbud at Hun vilde modtage dee Breve ieg indsendte til min Søn ligesom Hendes Sal. Mand.

. . . . . Din Broder har tilsendt mig en Bog, Han har udgived i Andledning af Norge. trykt i Christiansand 1817. ieg veed ikke om Du har hørt tale om den Bog, Titlen er denne: Betragtninger over National Repræsentationen under en konstitutionel monarkisk Regiering. denne Bog vilde jeg gierne tilsende kiære Søn men Transporten er maaskee lige saa dyr som Bogen. nu veed ieg ikke meer for denne gang at melde. dee kiærligste Hilsener fra min Mand og mig for kiære Søn, Din gode Kone; og kiære Børn. lev alle saa vel som kand ønskes af Din

bestandig hengivne Moder

J. M. Steffens.

Af de S. 100 omtalte 3 Breve fra P. A. Heiberg til hans Moder lader jeg her de to følge, da de synes mig at have nogen Interesse dels formedelst enkelte Ytringer deri dels ogsaa paa Grund af deres hele Tone. Det tredie, dateret Warschau Juledag 1806, omhandler H's Rejse og Ophold i Polen med Talleyrand, og da det ikke giver synderlig andet, end hvad man kan læse derom i hans Erindringer, har jeg troet at burde udelade det her med Undtagelse af et lille Brudstykke, der angaar Forholdet til hans Moder.

33.

Fra P. A. Heiberg til hans Moder.

Saint Germain en Laye den 3. August 1803.

Kjereste Moder!

Jeg har gandske rigtig erholdet min kjere Moders ærede Skrivelse af 30te Juny, men den havde ligget i Paris over 14 Dage, da jeg ingen Ordre havde givet i mit Logis at sende mig hvad Breve der maatte ankomme. I en 14 Dages Tid, som jeg siden var i Paris havde jeg en Mængde Forhindringer, som foraarsagede at jeg ikke kunde skrive; nu da jeg er kommet hertil igjen for at nyde den frie Luft i nogle Uger af denne varme Sommer, vil jeg ikke længere opsætte at efterkomme min Skyldighed. Jeg befinder mig temmelig vel, og har opholdt mig den meeste Tid af denne Sommer hos nogle Venner i Saint Germain, en net lille Bye fire Mile fra Paris, paa et høyt Bjerg omringet af Skove og Viinbjerge, og hvor man aander en hoben reenere og friere Luft end i det qvalme Paris. Uagtet Saint Germain har henved 13,000 Mennesker, er man dog der,

som om man var paa Landet; især har jeg fra mine Værelser den meest landlige og skjønne Udsigt, som man kan tænke sig. Promenaderne ere gandske fortræffelige og utallige; Levemaaden er bedre Kjøb end i Paris, og dog kan man faae alt hvad man ønsker sig, naar man blot har Penge. Brødet er saa hvidt og dejligt som det er muligt at forestille sig, Frugt i Overflødighed; en stor Melon kjøber man for 1 ß Dansk, et Pund Kirsebær, som i Kjøbenhavn koster 2 à 3 ß koster her 2 à 3 Skilling. Viindruerne ere begyndte, men om 14 Dage blive de saa godt Kjøb, at den fattigste Familie spiser dem hver Dag. Hvad der er dyrt her paa Stedet det er Fisk og Fjærkreature, fordi Paris opsluger alt, og man kan med Magelighed reise i to Timer imellem dette Sted og Paris, og hvad som gjør meget til Behageligheden, er at man alle Øyeblikke paa Dagen finder Leylighed at komme til og fra Paris for 2 ß Dansk, og det i en lukt Vogn, thi man veed her ikke af at rejse paa aabne Vogne som i Dannemark. Da jeg her i Saint Germain har nogle Bekjendte, der vise mig megen Artighed, og i hvis Huse jeg finder vexelviis Logis og alt hvad jeg behøver, saa profiterer jeg deraf, saalænge Sommeren varer, og naar Vinteren kommer kryber jeg tilbage til mit Hul i Paris. Imidlertid har jeg bestandig mit Logis i Paris, og da jeg seer at min Moder veed min Adresse, saa behager hun at gjemme den, og benytte sig deraf naar hun behager; den er sikker, og med den gaae mine Breve ikke fejl. Det gjør mig ondt at erfare at min Moder endnu ingen unge Mennesker har faaet i Huset. Det er een af de Ting, der meget smerte mig, at jeg ikke meere kan være min Moder til nogen

Trøst og Understøttelse. At Johan Ludvig befinder sig vel og er i gode Hænder[1]), det veed jeg og derom erindres jeg ofte; det beroeliger mig en hoben, endskjøndt det dog var mig uendelig kjerere at kunne have ham hos mig selv, og selv at kunne sørge for hans Opdragelse. Imidlertid er jeg Rahbek og hans gode Kone uendelig Tak skyldig for deres Venskab. Havde de ikke gjordt hvad de have, da havde jeg sikkert gjordt et Skridt som var fast bestemt, og som jeg nu er glad over ikke at have været nødt til at gjøre.

Papiret kan ikke rumme mere, jeg slutter derfor med kjerligst Hilsen til min Stiffader, Magister Stoud[2]) og andre gode Venner, ifald der er nogen i Wordingborg, som vil endnu erindre mig

Min kjereste Moders
lydigste Søn og Tjener
P. A. Heiberg.

Den almindelige Meening om B.[3]) af alle fornuftige og retskafne Folk, er at han er en stor Kjeltring, og jo mere det seer ud som man kryber for ham, jo mere hader man ham.

34.

Paris 27 Ventose 13.[4])

Kjereste Moder.

Jeg har rigtig modtaget min kjere Moders sidste Skrivelse af 27de Dec. sidstleden og seer deraf med For-

---

[1]) Sønnen var da i Huset hos Rahbeks.

[2]) Rector for Vordingborg Skole, Moderens „trofaste Ven og Velgjører.“

[3]) Buonaparte.

[4]) 18. Marts 1805.

nøyelse at saavel hun som min Stiffader ere ved god Helbred, som jeg ønsker stedse at maatte continuere. Hvad mig angaaer da befinder jeg mig ogsaa gandske vel i Henseende til min Helbred, og for saa vidt som betræffer min øvrige Stilling har jeg heller intet at klage. Naar jeg engang kan opnaae nogen Forøgelse i min Gage, saa er jeg ret vel tilfreds, og dertil har jeg Haab; ogsaa er det fornødent, saasom alting bliver Dag fra Dag uforskammet dyrt. Regjeringen lægger en Skat paa efter en anden, og dersom denne Regjering staaer længe, som neppe er at formode, saa vil det tilsidst blive umueligt at udholde. Jeg har endnu den samme Minister, hvorover jeg er vel tilfreds, thi det er en overmaade artig Mand, og dersom han forloed sin Post, var det uvist hvem man fik i hans Sted. Forresten maae min Moder ikke troe et Ord af alt det der staaer i Aviserne om den Glæde og Fornøyelse som her hersker over den sidste Forandring,[1]) over Kronings Anstalterne med videre. Vi veed her altfor vel at det er Løgn altsammen, og at Misfornøyelsen var almindelig; men Regjeringen lader skrive i Aviserne hvad den vil, og ingen tør vove, hverken her eller udenlands at fortælle Tingene saaledes som de virkeligen forholde sig. Hvorlænge dette vil holde ud, maae Gud vide, men begynder Krigen igjen, som det seer ud til, saa vil det nok snart være forbi. Naar jeg blot saae hen til min egen Person, saa nægter jeg ikke at jeg slet ingen Forandring ønsker; men tænker jeg derimod paa Menneskeligheden og det almindelige Vel, saa kan jeg heller ikke ønske at den nær-

---

[1]) Buonapartes Udraaben til Kejser og Kroning d. 4 December 1804.

værende Forfatning maae bestaae. Ligesaa meget som de Franske vare elskede udenlands i Begyndelsen af Revolutionen, saa meget ere de nu hadede, og dette kan de eene og alleene takke den Mand for som nu staaer i Spidsen for dem, og det vil slet ikke forundre mig, om jeg engang skulle faae at høre at man i eet eller andet Land har paa eengang dræbt alle de Franske som fandtes der. Det er ikke Nationen selv der har gjordt sig forhadt, thi den er bestandig elskværdig skjøndt meget letsindig, men den er bleven forhadt fordi Regjeringen udsuer og plyndrer allevegne paa det græsseligste.

Jeg har nu endelig bragt det saa vidt at jeg faaer nogle Danske Aviser hertil, hvoriblandt Iversens Fyenske Avis, som meget moerer mig, da jeg deraf undertiden seer Efterretninger, som jeg ellers ikke vidste. Jeg har deraf, saavel som af Collegial Tidenden seet at Herr Grubbe[1]) har faaet en Successor som hedder Hertel, og at Wordingborg Sognekald har mistet to Tiender, som ere henlagte til Baagøe Kald.

. . . . . Papiret er fuldt; jeg maae altsaa slutte med venligst Hilsen til min Stiffader, Rector Stoud, Kjøbmand Staal, Kammerraad Prehn og flere Venner, hvornæst jeg henlever

Min kjere Moders
lydige Søn
Heiberg.

---

[1]) Præst i Vordingborg.

35.

Samme til samme.

Warschau Juledag 1806.

Kjereste Moder!

..... Jeg vilde sikkert have skrevet min Moder oftere til paa denne Reise, dersom det havde været mig mueligt; men mine mangfoldige Forretninger, de idelige Reiser, adskillige Adspredelser og en stor Deel anden Correspondence haver hindret mig deri. Ogsaa ønskede jeg meget at høre engang imellem fra min Moder, hvorledes hun befinder sig. Behag blot at sende Brevet til Johan Ludvig, som veed Midler til at faae mig det tilsendt.

Jeg havde givet Ordre til at sende min Moder nogle faae Penge to Gange, hver Gang 10 Rd.; jeg haaber at dette er skeet. Saasnart som det bliver mig mueligt at faae en Remisse sendt til Kjøbenhavn til Johan Ludvigs Fornødenheder, skal min kjere Moder ikke blive glemt, men det er og bliver neppe mueligt saalænge som jeg opholder mig i Polen, og skulde vi gaae videre vil det endnu blive vanskeligere; jeg maae imidlertid see til at finde Udveye paa een eller anden Maade.

Tiden tillader mig ikke at skrive mere. Ministeren kalder mig; jeg maae derfor afbryde, med kjerligst Hilsen til min Stiffader og alle gode Venner, forblivende stedse

Kjereste Moders
lydigste Søn og Tjener
Heiberg.

Disse Oplysninger om P. A. Heibergs Forhold til sin Moder, som jeg har ment kunde have nogen Interesse som Bidrag til at belyse hans Charakter, vil jeg slutte med Fru Gyllembourgs Udtalelse i et Brev til ham af 18. November 1805 (Fru Heiberg: P. A. Heiberg og Thomasine Gyllemb. S. 363): „Deres sønlige Ærbødighed og Kjerlighed for Deres gamle agtværdige Moder indgav mig ofte megen Højagtelse for Dem".

Af de talrige Breve fra Moderen til L. Heiberg, som ere bevarede, vil jeg endnu uddrage følgende, som forekommer mig at være ikke uden Betydning, og som her finder en passende Plads.

Johan Ludvig Heiberg meddelte jævnligt sin Bedstemoder Underretning om, hvordan Faderen havde det; kun ét saadant Brev er bevaret (af 18. Juni 1813), men flere omtales i Brevene til L. Heiberg. Den gamle Kone fulgte stedse med Interesse Sønnesønnen og haabede, at han hurtigt skulde ende sine Examina og komme i en god Vej. Hun skriver saaledes d. 20 Juni 1812: „I Efter-Aared var det fast beslutted at Johan Ludvig Skulde giort en Reise til Hamborg for at besøge sin Fader, min Søn havde føyed alle Anstalter til denne Reise, men den Fornøyelse paa begge sider gik overstyr. da Keiseren ikke Kom til Hamborg som var bestemt. Johan Ludvig tegner til baade i Opforsel og Studeringer at glæde sin Fader. hvortil Han har bestemt sig, veed ieg ikke om det bliver Mathematik, eller Medicin. et af deelene er nok hans Forsæt". Da det imidlertid hverken blev Mathematik eller Medicin, men Digteren begyndte at vise sig, blev den prak-

tiske Kone meget misfornøjet dermed; den Poesi var et daarligt Levebrød, han vilde nok rage uklar med sine Velyndere ligesom Faderen. Hun havde hellere seet, at han med Stadighed havde drevet sine Studeringer, noget som Faderen, som man vil faa at se, ogsaa ønskede. Hun var dog nysgjerrig efter at se Sønnesønnens Skrifter og fik dem tillaans i Vordingborg, men de faldt ikke i hendes Smag. Skjønt hun indrømmer, at det nok kan være muligt, at Fejlen ligger hos hende, tillod hun sig dog i et Brev til Johan Ludvig og hans Moder at udtale sin Mening uden Forbehold og formane den unge Fusentast til Stadighed. Det blev ilde optaget. I lang Tid hørte hun hverken fra Johan Ludvig eller Fru Gyllembourg. Endnu i Juni 1818 beklager hun sig derover. Om det gode Forhold siden er blevet gjenoprettet, er mig ubekjendt. Hun døde d. 9. Marts 1826; hendes Mand var allerede død 1821.

Hendes charakteristiske Udtalelser om dette Forhold fortjene at meddeles i Original i al deres Troskyldighed.

36.

Til L. Heiberg fra hans Moder.

Wordingborg d. 5te Martii 1817.

Kiæreste Søn

..... fra Din Broder havde ieg Brev i efter-Aared, da ieg i 1½ Aar ikke havde hørt noged fra Ham. Han beklager sig meged over sine Øynes Svaghed, hvilked var Aarsag at Han ikke Skrev saa ofte som Han ønskede, da han bestandig maatte i sine Forretninger Skrive hvilked meged svækkede hans Syn. Han Skriver at Han for om-

trent 1 Aar siden har tilskreved Dig men ikke hørt noged fra Dig. dog haabede Han at Du levede vel hvilked ieg lod Ham vide tilligemed Din ældste Datters Giftermaal[1]) Han beklagede sig og over betydelig Tab Han har lidt ved at laane penge ud til bekiendte Venner men har misted dem.[2]) det giør mig ont om Han i tiden Skulde udsettes for Mangel som ieg dog ikke vil haabe. Gud veed hvad hans Søn vil Applicere sig til. Han begynte at Studere Medicin om Han fortsetter det veed ieg ikke, af Aviserne har ieg seet anmeldt Comoedier med videre, Han har udgived, om det er til hans Lykke i tiden forstaaer ieg ikke. Han begynder hvor hans Fader har Slupped, men har ingen Grundvold at bygge paa til at komme i Levebrød. dette troer ieg ikke vil befordre Ham til andet end at udsette sig selv for de Fortrædeligheder som kand undværes. hans Faders Exempel kunde være nok til at tænke paa noged Alvorligt inden Han begynder paa det som er et uvis levebrød.

lev nu bestandig vel min kiære Søn hils Din Gode Kone og kiære Born fra min Mand, og Din bestandig

hengivne Moder
J. M. Steffens.

37.

Samme til samme.

Wordingborg d. 12te April 1817.

. . . . . hvad Johan Ludvig tænker i tiden at blive til, veed ieg ikke, det giør mig meged ont for Ham da Han giør sin Fader Sorg, og altsaa ikke kand vente den

---

[1]) Med A. F. Mülertz 1816.

[2]) Smlgn. nedenfor og Heibergs Erindringer S. 71.

Hielp som virkelig vilde Skee, naar Han fortsatte sine Studeringer i det Fag hvor Han i tiden kunde vente at blive en duelig Mand. ieg Skrev baade Ham og hans Moder til i Vinter og deri meldte omtrent hvad ieg nu har Skreved, men jeg har ikke siden hort noged fra Dem. ieg har faaed et par af hans Skrifter til laans her i Byen som jeg har læst, men ieg finder ikke nogen Smag deri, ieg vil nok troe at ieg ikke forstaaer at bedømme dem, paa den rette maade. at Skrive Comoedier, og poesie[1]) vil nok blive et smalt leve brod i tiden. ....

38.

Samme til samme.

Wordingborg d. 15de April 1818.

..... Johan Ludvig tilligemed Hr. Grundtvig[2]) er gandske falden i roelighed som vel er. Han har da faaed den philosophiske doctor Grad. nu kommer det and paa hvad Han agter for Eftertiden at Aplicere sig til. Hvad Han har at soutenere sig med er mig gandske ubevidst. ieg har ikke seet Brev fra Ham i meer end ½ Aar. Han er bleven vred paa mig og det faaer ieg at finde mig derudi. .....

39.

Samme til samme.

Wordingborg d. 17de Junii 1818.

..... fra Johan Ludvig har ieg ikke haft Brev i meere end 1 Aar. Han er ventelig bleven fortrydelig paa

---

[1]) J. L. Heibergs Marionettheater var udkommet 1814, Julespøg og Nytaarsløjer 1817.

[2]) I Anledning af Julespøg og Nytaarsløjer kom H. som bekjendt i Fejde med N. F. Grundtvig („A B C for den unge Grundtvig" 1817).

mig da ieg raadede Ham fra ikke at Skrive noged af det der kunde være Ham meere til Hinder, end at forfremme hans lykke i tiden. ieg har hørt fortælle af Fremmede at Han agtede at besøge sin Fader i Paris og i den Andledning at Reise Udenlands, paa den Grund Skal Han have søgt om at faae et Reise Stipendium. men det er bleved Ham nægted, og synes troeligt, da Han ikke er meer end Hr. Doctor philosophie. og den blotte Tittel kand vel ikke forskaffe Ham noged leve brød i tiden.....

Endnu skal anføres en Udtalelse af den gamle Moder i Anledning af den ovenfor berørte Uenighed mellem Brødrene, hvorom de følgende Breve handle. Hun skriver d. 20. Juni 1812: „Det fornøyer mig meged at Du og Din Broder nu Skrive hinanden til. ieg har haft meged ont af den Misforstaaelse der var kommed imellem Eder. ieg Skrev Ham til i Haab at Han Skulde forandre sine Tanker da Han virkelig hafde Uret paa sin Side. og det var kommed af en Meening i et Brev til Ham som Han andtog i en langt anden Forstand end det virkelig var".

40.

P. A. Heiberg til L. Heiberg.

Wien den 6te Juny 1809.

Kjere Broder.

Dit Brev af 12te April modtoeg jeg her i Forgaars. Det er bleven mig tilsendt fra Paris paa samme Maade hvorpaa jeg erholder alle de Breve, der, under mine idelige

Reiser, ankommer, under Adresse enten til mit Logis eller til det udenlandske Ministerium. Efter mere end 7 Aars Forløb at see et Brev fra dig, maatte naturligviis overraske mig. Jeg nægter ikke at det var en gandske uventet Hændelse, thi jeg vil meget gjerne tilstaae, at jeg har ladet dit sidste Brev (fra Begyndelsen af 1802) være ubesvaret; men dette er skeet af meget gode Grunde, hvilke jeg dog, deres endnu vedvarende Gyldighed uagtet, ikke skjøtter om at berøre efter en saa lang Tids Forløb. Men hvad der endnu mere har overrasket mig, er, uden at tale om den besynderlige Maade hvorpaa du slutter dit Brev, tvende Perioder som findes deri. Først naar du siger, at du nogle Gange har skrevet mig til uden at faae Svar. Jeg formoder at her er en Skrivfeyl, og at du har villet sige: een Gang; thi da der, i al den Tid jeg har været borte fra Dannemark, endnu, saavidt som mig er vitterligt, ikke eet eeneste til mig adresseret Brev er forkommet, selv ikke under disse Krigsuroeligheder, selv ikke fra Trondhjem, Bergen, Christiansand, Christiania, Scheen, Mandal, Arendal og fleere Steder i Norge, saa skulde det være meget besynderligt, om denne Skjebne netop skulde have rammet alle mine Breve fra Odense; thi jeg har lige saa lidet seet det Brev fra Herr Iversen, hvorom du taler. Det er langt fra at jeg kalder dine Ord i Tvivl, men du maae dog tilstaae mig at Skjebnen i denne Post har spillet mig et besynderligt Puds.

Den anden Periode, der overraskede mig er disse Ord: „At vores Moder lever, og hvorledes, veed du formodentlig, om end ikke fra hende selv, saa dog fra din Søn osv." Du troer altsaa at den lange Afstand, der

er imellem hende og mig, har kunnet faae mig til at glemme de Pligter jeg skylder hende i hendes Alderdom og trængende Omstændigheder? Du tager høyligen Fejl — jeg kunde maaskee sige: du fornærmer mig. Jeg veed meget vel, at du understotter hende noget, og det er din Pligt, men dersom du vil gjøre dig Umage for at underrette dig om Sandheden, da vil du blive overbeviist om at mit Bidrag sikkert ikke er ringere end dit. Hun vil selv ikke skjule det for dig, og forresten kan Herr Directeur Schultz, der besorger for mig denne og nogle fleere Penge-Affairer, sige dig hvad hun har faaet ved ham, ikke alleeneste i Penge men endog i Brændeveed. Og denne er endnu ikke den eeneste Kilde hvoraf hun har øset. Kort før min sidste Afreyse fra Paris sidst i April gav jeg Ordre til en Kjøbmand i Hamborg, at sende hende en ikke ubetydelig liden Summa, og den formoder jeg at hun i denne Tid har modtaget. Jeg har endogsaa i den seenere Tid forøget den ringe Hjelp jeg kan give hende, deels fordi Krigen gjør hendes Trang større, deels ogsaa fordi det er bleven mig sagt, at du, uagtet al din gode Villie, i nogen Tid ikke havde vovet at sende hende Penge, formedelst Beltets Usikkerhed i disse krigerske Tider, hvilken Omstændighed jeg meget har beklaget, og søgt paa dine Vegne nogenlunde at erstatte det manglende. Jeg ønskede inderlig at kunde gjøre mere, men hidtil har jeg gjordt hvad jeg har kunnet, og skal sikkert saaledes vedblive. Jeg melder dig alt dette ingenlunde for at gjøre mig til af mine Pligters Opfyldelse, men alleene for at formaae dig til at forandre dine Tanker om mig.

Dette Brevs Overskrift vil sige dig Aarsagen hvorfor

jeg ikke kan opfylde dit Ønske i henseende til Longinus. Var jeg i Paris skulde jeg sørge for at dit Ønske blev opfyldt. Jeg har eengang før selv paataget mig et lignende Arbejde, for en Ven i Tydskland, og udført samme til hans Fornøyelse. Ved en Landsmand vilde jeg intet kunne udrette. De fleeste som komme til Paris undvige mig paa det omhyggeligste, og naar det hænder sig at een eller anden bringer mig et Adresse Brev, saa viser jeg ham altid den største Villighed til at være ham til Tjeneste og Fornøyelse; men desuagtet ender han altid med at undvige mig. Jeg veed vel at Ohlenschlaeger, Koes og Brøndsted ere i Paris. De to sidste har jeg truffet i et Selskab[1]), hvor de loede, som de ikke kjendte mig; den sidste[2]) har jeg truffet engang i det Huus hvor jeg logerer; men det var neppe for min Skyld at han var kommet der; thi han gik ind paa Vandhuset, da jeg gik ud derfra; han begyndte vel at tale til mig, men jeg afbrød Samtalen da Stedet ikke forekom mig passende til at gjøre Visiter. Samme kolde Ligegyldighed vises mig næsten af alle mine Landsmænd, og jeg har lært at finde mig deri, og det gaaer ret godt. Maaskee fordre de at jeg skal besøge dem først; men denne Fordring kan jeg ikke antage; maaskee ogsaa vove de ikke at omgaaes mig, af Frygt for at det skal blive bekjendt, og denne Frygt kan jeg ikke laste; den er saa naturlig, at jeg troer du selv, om du kom til Paris, vilde maaskee tage nogle Forholdsregler for at forhindre at vores Omgang ikke skulde rygtes alt for meget. Indholden af dit mere end 7 Aar gamle Brev har givet

[1]) Smlgn. Erindringer S. 113 ff.

[2]) Skulde være „den første“; thi der er ment Ohlenschläger.

mig Anledning til at formode et lignende Forhold; og der er det netop, og ingen andensteds, at Ræven stikker, for at bruge dit eget Udtryk.[1])

Din Kones og dine Børns Erindring fornøyer mig, og jeg beder dig at formelde dem min venskabeligste Hilsen, med oprigtig Lykønskning til din Datter.[2])

Skulde du finde Tonen i dette Brev noget besynderlig, da maae du søge Grunden dertil i den Tone, der hersker i dit eget Brev. Jeg har valgt den samme Tone, fordi jeg naturligviis maatte formode at den meest behagede dig. Saa kjert som det skulle være mig oftere at see Breve fra dig, saa vil jeg dog hellere frabede mig dem, ifald du skulde finde for godt at vedblive i den samme Tone; især paa en Tid, da dine Breve til mig vanskeligen ville kunne undgaae at blive aabnede og læste af Vedkommende Uvedkommende paa Grændserne. Hvad mine Breve derimod angaaer, da har jeg Midler nok i Hænde — og lovlige Midler — til at faae dem bragt i mine Korrespondenters Hænder, uden at nogen anden skal tillade sig at aabne dem, endskjøndt samme Indhold kan og maae være kjendt af den heele Verden.

Til Slutning i dit Brev takker du Gud for at du kan hytte dig selv. Derom tvivler jeg ikke, og det er mig meget kjert; jeg kan ikke troe at det vilde være dig ubehageligt at læse den samme Forsikring i mit Brev,

[1]) Broderen havde endt sit Brev med følgende Ord: „Jeg takker Gud at jeg kan hytte mig selv, og er for gammel til at tiltrygle mig et Venskab, som jeg maae troe du har havt dine Grunde til at bryde, endskjøndt jeg er overbeviist om at du i saa Fald maae være fort bag Lyset, i hvor saa end Ræven stikker."

[2]) Til hendes Forlovelse.

men jeg holder for at den er overflødig: jeg troer at du kan være fuldkommen overbeviist derom; og det skulde gjøre mig meget ondt om du nogensinde har havt den Tanke, at jeg skulde kunne falde dig til Byrde.

Lev nu bestandig vel; det ønsker

Din hengivne Broder
Heiberg.

P. S. For nogle Dage siden ankom hertil 3 Danske Officerer Baron Adeler, Lieut. Berger og Lieut. Steffens. De har allerede spiist to Gange hos Ministeren, der viser dem megen Artighed; og jeg har Grund til at troe, at det er tildeels for min Skyld.

Vær saa god at hilse Iversen.[1])

41.
Samme til samme.

Wien den 2den August 1809.

Kjere Broder! Dit Brev af 12te April sidstleden, som var bleven afleveret i mit Logis i Paris, modtoeg jeg her i Wien strax efter min Ankomst hertil. Jeg besvarede samme under 6te Juny under Couvert til Herr Directeur Schultz og indlagt i Depecher til den Franske Minister i Kjøbenhavn. Jeg har Aarsag til at troe at denne Pakke er faldet i Fiendens Hænder, og jeg haster derfor med at besvare dit Brev paa nye, og skal igjentage, saa vidt som det er mig mueligt at erindre det, Indholden af mit sidste Brev.

---

[1]) Denne Iversen, som oftere omtales i disse Breve baade foran og senere, var Chr. Henrik I. 1748—1827, siden 1779 Bogtrykker i Odense og Udgiver af Fyens Stifts Journal („Iversens Avis“).

Jeg har aldrig havt i Sinde at dølge, at jeg har ladet det sidste Brev som du skrev mig til, for meere end syv Aar siden, være ubesvaret; det indeholdt Udtryk, der vidnede om et ikke alt for broderligt Sindelag, og jeg skjøtter slet ikke om at indlade mig i flere ubehagelige Undersøgelser end dem som jeg har havt. Desto behageligere var det mig efter saa lang Tids Forløb at see Brev fra dig igjen, fordi jeg troede at dette lange Mellemrum, havde forandret dine Tanker noget, og at Eftertanken havde sagt dig hvad en Broder bør vente af en anden. .....[1]) Jeg kunde fortælle dig hundrede fleere Anekdoter for at vise dig at mine Landsmænd ikke udgjøre min Omgangs Cirkel i Paris, og jeg trøster mig som jeg kan over denne Ulykke. Professor Fabricius[2]) sluttede ved sin Død Listen paa mine Danske Venner. Jeg skylder dog ogsaa en Undtagelse i Faveur af de af mine Landsmænd der opholdt sig i Paris de to første Aar efter at jeg var kommet dertil.

Jeg reiser i Morgen til Freds-Congressen, der skal holdes i Altenburg i Ungern. Det er at haabe at Freden skal dog komme i Stand; hvor længe den vil vare, det maae Tiden lære. Jeg formoder altsaa at være snart tilbage i Paris igjen; og det ønsker jeg i høy Grad, thi jeg begynder at blive kjed af denne evige Omflakken. Og dog er denne sandsynligviis ikke den sidste Rejse jeg gjør,

---

[1]) Her gjentages saa, i en endnu skarpere Form, de samme Anker, som i forrige Brev; bl. a. anføres den i Noten S. 118 meddelte Ytring. Ogsaa findes de samme Udfald mod Brøndsted og Øhlenschläger, hvortil det følgende henthyder.

[2]) Erindringer S. 70. Joh. Chr. F. 1745—1807, siden 1775 Prof. i Oeconomie og Naturhistorie i Kiel.

ifald jeg lever, men i det mindste faaer jeg dog nogle Maaneders Roe.

Jeg slutter med at bede dig hilse Herr Iversen, og at fornye mine venskabelige Hilsener til din heele Familie, forblivende i ovrigt din hengivne, og, som du af det foregaaende vil have seet, oprigtige Broder

Heiberg.

42.

Paris 2 Febr. 1811.

Kjere Broder! Dit Brev af 13de December 1807 modtoeg jeg forst den sidste Dag i afvigte Aar 1810, det har altsaa været over tre Aar underveys.

Overbringeren, en Son af Professor Hansen i Ribe, kom selv til mig dermed. Da han beklagede sig over at være uden Arbejde, gav jeg ham det Raad, som jeg er overbeviist om at være det beste jeg kunde give ham, nemlig at gjore Brug af den Anbefaling som han sagde mig at have til forrige Fransk Præst i Khavn Monod,[1]) for ved ham at gjores bekjendt med de her værende reformerte og Lutherske Præster, til hvis Menigheder næsten alle, og derhos de beste, Parisiske Konstsnedkere henhore. Om han har fulgt mit Raad, og hvad Resultat hans Forsog har havt, veed jeg ikke, da jeg siden ikke har seet ham.

Det er ilde at ovenmeldte Brev har været saa længe underveys; dersom det var kommet mig tilhænde i rette Tid, da ville den Tone hvori samme er skrevet, sikkert have

[1]) Jean M., fodt i Genf 1765, † 1836; forlod Kjøbenhavn 1808 efter at have været fransk Præst der i nogle Aar.

kommet mig til at glemme hvad jeg havde fundet stødende i det Brev du skrev mig til først i Aaret 1802, og du vilde da sikkert ikke have troet dig beføyet til at tilskrive mig det endnu mere stødende Brev, som jeg besvarede for halvandet Aar siden fra Wien. Din Taushed siden den Tid beviser at du har fundet dig fornærmet over mit Svar. Det gjør mig ondt, men det er din egen Skyld, og dersom dine Breve altid havde været skrevne i samme Stiil, som det jeg i Dag besvarer, skulde du sandelig aldrig have faaet Aarsag, fra min Side, til at afbryde en Correspondence, der burde være behagelig for os begge. Dog nok herom; det er mig meget kjert at det lange Brev, der har været saa længe undervejs, har overbeviist mig om, at du, i det mindste i Slutningen af Aaret 1807 ikke havde det Sindelag imod mig, som jeg i Aarene 1802 og 1809 ansaae mig beføyet at tiltroe dig. Tiden vil vise om denne oprigtige Erklæring gjør den Virkning paa dit Sind, som jeg baade haaber og ønsker.

Jeg har med megen Fornøyelse læst de to Skole-Programmer, som fulgte med dit sidst modtagne Brev,[1]) og det vil være mig meget kjert om du, ved given Leylighed, vil sende mig fleere af dine Arbejder. Hvad jeg, nu og da, faaer at læse af den nyere Danske Literatur, giver mig kuns høyst sørgelige Beviser paa dens nu værende jammerlige Tilstand. Baggesen, om hvem din Dom er aldeeles overeensstemmende med min, er, i mine Øyne, som om han ikke mere existerede, og som om han ikke havde

---

[1]) „Hvad bør Staten gjøre for Opdragelsen". Progr. Odense 1803. „Undersøgelse om Sprogets højeste Grundlov." Progr. Odense 1807.

existeret siden 1790. Han er efter min Dom lige saa foragtelig, som du siger at han er i dine Øyne; og dersom jeg kunde fortælle dig hans heele Parisiske Vandel, da skulde du endnu mere foragte ham. Jeg siger dette aldeles ikke af nogen personlig Hensigt; thi i det lille Digt, som han for 3 a 4 Aar siden udgav i Khavn[1]), er jeg, af alle dem, som han mishandler, den der har mindst at beklage mig. Hvad jeg i nogle Aar har seet fra Guldbergs Haand, saavel Vers som Prose, er i mine Tanker høyst elendigt, og jeg maae tilstaae at jeg er kommet saa vidt i min Dom om ham, at jeg oprigtig tilstaaer, at jeg ikke mere veed fra hvad Side jeg skal betragte ham, for at kunne have nogen Agtelse for ham. Jeg veed ikke om Rahbek befatter sig med noget der fortjener at omtales, undtagen med Udgaven af Holberg. At han er Theater Direktor, og vedbliver at være det, seer jeg af Aviserne, men jeg kjender mig selv alt for vel til, for ikke at være overbeviist om, at jeg, i hans Sted, havde upaatvivlelig taget min Afskeed, i det Øyeblik da det blev tilladt en vis Hanswurst at anmelde sig for det Danske Publikum paa en Maade og i en Tone, der maatte give Anledning til at troe at han er Overdirektor for Skuepladsen. Thaarup, Pram, Frimann og flere tie aldeeles; og jeg finder ingen udmærket Forfatter meere i Dannemark, naar jeg undtager Øhlenschlæger, hvis Talenter jeg er langt fra at miskjende, endskjøndt jeg har Grund til at frygte for at han engang vil gaae samme Vey som Baggesen. Hvad jeg har sporet

[1]) I „Gjengangeren" (1807) forekommer (Baggesens Værker V. S. 419): „Trods Heiberg, og enhver Kanon, der overdøver hans bagtalende Person" m. m.

angaaende hans Ophold her i Paris, giver mig ikke nogen høy Meening om ham; thi seet ham har jeg kuns eengang, saa vidt som mig er bekjendt; og det var paa det meest besynderlige Sted som man kan forestille sig, nemlig paa Vandhuset i det Huus hvor jeg logerer. Han hilsede mig da han gik derind, og nævnede mig ved Navn; men hverken har han søgt at møde mig eller jeg ham, og jeg har ikke kunnet komme efter hvad han kunde have at bestille i et fremmed Huus, og hvad han søgte efter paa det ovenmeldte Sted. Men, for at komme tilbage til den Danske Literatur, saa maae jeg tilstaae, at dersom jeg skal bedømme den efter de Skrifter der anmældes i Aviserne, saa maae den være høyst jammerlig. Det forstaaer sig at jeg nødvendig undtager nogle faa Skrifter, hvis Forfatteres Navne ere mig Borgen for deres Godhed, uagtet de maaskee ogsaa, desværre, have nogen Smag af de høyst ulyksalige Tider hvori vi nu leve, og af den nu herskende, slaviske Aand. Et saadant Værk er sikkert Doctor Treschows[1]) nyeste Skrift, som jeg havde stor Lyst til at læse, for at see hvor vidt denne Mand, som jeg har kjendt i henved 30 Aar, har havt Mod til at blive sig selv liig. Din Oversættelse af Longinus[2]), og Fortsættelsen af de eenstydige Danske Ord[3]) vilde det meget fornøye mig at læse, og du vil ret forbinde mig, om du, naar en Rejsende kommer dig imøde,

---

[1]) Den bekjendte Philosoph Niels Treschow, Dr. theolog., f. 1751, † 1833. Udgav bl. a. Elementer til Historiens Philosophie. Kjøbenhavn 1811.

[2]) L. Heibergs Oversættelse af den saakaldte Longinus blev 1810 prisbelønnet af Selskabet for de skjønne Videnskaber (utrykt).

[3]) 1807 udgav L. Heiberg Sporons Enstydige danske Ords Bemærkelse, med Tillæg.

vil sende mig samme med ham. Findes her noget, som du kunde ønske dig til Gjengjeld derfor, da behøver du blot at sige et Ord, og det skal blive dig sendt.

Jeg takker dig for hvad du melder mig om dig selv og din Familie; men disse Nyeheder ere allerede saare gamle, og jeg venter engang ved Leylighed paa Fortsættelsen. Det smerter mig i Sjelen, hver Gang jeg læser de Danske Aviser, og deraf seer hvor stor Elendigheden er i Dannemark, og jeg begriber let at det maae svie hos ethvert Menneske, der kuns har maadelige og visse Indkomster. At Dannemark maatte komme til at lide og bære sin Deel af den almindelige Elendighed var uundgaaeligt, men at synke saa dybt, som Landet er sunket, det var umueligt, naar blot sund Sands, jeg vil ikke sige store Talenter, havde siddet ved Roeret. Efterverdenen vil ikke efterlade at brændemærke visse Mennesker, som det nu er klogest ikke at nævne. Ogsaa for Frankrig er en Gjengjeldelse og en græsselig Hevn forbeholdt; den yttrer sig allerede frygtelig, men Gud bevare mig for at see Maalet opfyldt. Det værste er at man maae sige med Horats: Quicquid delirant. Hvad der høylig forundrer mig er at see hvor ubegribelig falskt man bedømmer Verdens nuværende Forfatning i mit Fædreneland; dog, jeg har ikke Leylighed til at lære at kjende de oplyste, fordomsfrie og selvstændige Danske Mænds Domme, jeg maae altsaa holde mig til hvad jeg læser; og dette indskrænker sig næsten eene og allene til Aviserne, hvis Aand, saa ofte som de tillade sig at gjøre Anmærkninger, er høyst foragtelig. Jeg kan, desværre, i den Henseende, ingen anden Avis undtage end Statstidenden, der aldrig gjør Anmærkninger eller yttrer

Meeninger, med mindre de ere officielle, og med dem har det en gandske anden Beskaffenhed. Det hænder sig dog undertiden at de Herrer Avis-Redaktørers hjemmegjordte Anmærkninger give en saare frugtbar Anledning til Latter, i det de ikke sjelden røbe en tyk Uvidenhed selv i de Ting som det er deres Pligt at kjende, og som blot den sunde Fornuft burde have lært dem.

For at tale noget om mig selv, saa lever jeg her ret vel, og saaledes som jeg ønsker det, næsten aldeeles ukjendt udenfor den høyst indskrænkede Cirkel som jeg har dannet mig. I hvor dyrt endog alting bliver dagligdags, formedelst de uhyre Skatter og Paalæg, der, til Trods for alt hvad Aviser og Proklamationer sige, aarligen forøges i en frygtelig Grad, og uden at det er muligt at forudsee hvor Tingen vil standse, vilde jeg dog kunne leve paa en gandske behagelig Fod, dersom det ikke var mere end sandsynligt at det Rygte der i nogen Tid har forskrækket hele Verden, snart vil gaae i Opfyldelse, at alle de smaae Lonninger skulle formindskes med 1/3, 1/4 eller 1/5 deel, paa det at de store Lonninger kunne forøges. Alle de der med mig befinde sig med smaae Indkomster, vente med Frygt dette Stød, der næppe længe vil udeblive. Hertil kommer at jeg har ved Uheld tabt alt hvad jeg i endeel Aar havde sparet. En saa kaldet Ven løb bort i forrige Aar med tre tusende Franker, som jeg havde laant ham, og i disse Dage har jeg ved en Bankerot tabt alt hvad jeg havde tilbage. Dette faaer jeg finde mig i, som i saa meget andet. Vilde Skjebnen være mig saa god, som der er nogen Udsigt til, at skjenke mig snart en nye Chef, hvem det endogsaa maatte være, saa har jeg Fordringer, som jeg

kan gjøre gjeldende, men med den nu værende[1]) er der aldeeles intet at udrette. Uagtet jeg egentlig ikke kan klage over at han gjør mig nogen positiv Skade eller Uretfærdighed, saa er det dog en Sandhed, som i min Cirkel er alle Mennesker bekjendt, at han gjør mig negativ Skade.

Jeg maae nu fortælle dig en Anekdote, som jeg i lang Tid har holdt hemmelig, men som jeg nu ikke længere vil skal være en Hemmelighed. Jeg troer at have sadt visse Personer i Khavn i en stor Forlegenhed i Henseende til mig. Sagen er denne. Først i Aaret 1809 udsatte Kongen, igjennem det Tydske Cancellie 3 Præmier for de beste Afhandlinger over Eggers's Udkast til en Kriminal Lovbog. Jeg lod strax, ved en Pariser Boghandler et Exemplar af bemeldte Udkast bestille. Dette ankom først i April Maaned, men 14 Dage derefter, da Krigen med Østerrig begyndte, maatte jeg, som du veed, reyse til Tydskland. Her udarbejdede jeg, blottet fra alle Hjelpemidler, en Afhandling, der trykt vil udgjøre 15 eller 16 Ark, og da jeg sidst i Oktober kom hjem fra Tydskland, havde jeg blot saa megen Tid som behovedes for at reenskrive den, da den skulde være indleveret til det Juridiske Fakultet i Kiel inden Aarets Udgang. Dette skeede ved Mellemhandling af min særdeles gode Ven, den da værende Hollandske Minister i Berlin, og Sagen var saaledes den meest fuldkomne Hemmelighed. I et Postskript til min Afhandling sagde jeg, at saasom Omstændigheder havde nødet mig til at skrive uden at have de fornødne Hjelpemidler ved Haanden,

---

[1]) Maret, Hertug af Bassano. H's Erindringer S. 278.

og saasom min Afhandling følgelig var mere philosophisk end juridisk, saa indsaae jeg meget let at det var umueligt at jeg kunde erholde nogen af de udsatte Priser; men at det ikke desmindre var mueligt at man kunde finde at min Afhandling kunde fortjene at omtales med nogen Hæder, i hvilket Tilfælde det stoed Fakultetet frit for at aabne den medfølgende forseglede Seddel. Efter Kancellie-Patentet skulde Resultatet bekjendtgjøres den sidstafvigte 1ste Juny. Denne Tid kom, men intet blev bekjendtgjordt, i det mindste ikke officielt, kuns sagdes der i Aviserne, som et Rygte, at den første Priis var tilkjendt en Mand i Gotha, og den anden een i Bayreuth. Først i September blev den første Priis officiel proklameret, og den anden for en Maaneds Tid siden. Sidst i November kom Kammerjunker Neergaard hertil fra Kjøbenhavn over Kiel, hvor man havde fortalt ham at det Jur. Fak. med Forundring havde læst mit Navn i en Billet som tilhørte en meget smuk Afhandling der, efter Fakultetets Dom, skulde have enten en Præmie eller et Accessit. Inden dette blev mig bekjendt havde jeg, i September Maaned, aabenbaret mig for Advokat Klingberg, og bedet ham tilbagefordre mit Mskript. Han sendte mig til Svar et Brev fra Professor Cramer, der bekræftede Neergaards Sigende, men med Tillæg at det Tydske Cancellie havde forlangt alle Manuscripterne indsendte, hvilket ogsaa var skeet. Her ligger altsaa min Afhandling, og jeg begriber letteligt at Cancelliet seer sig i den Nødvendighed, enten at følge det Juridiske Fakultets Dom, eller at give Fakultetet en Irettesættelse. Jeg begriber ogsaa at Eggers, som Medlem af Cancelliet og Forfatter, ikke kan være synderlig fornøyet med en Afhand-

ling, der, skjøndt paa den høfligste Maade af Verden, næsten gandske og aldeeles nedriver hans Udkast. Forresten var et af mine Hoved-Øyemed med at skrive denne Afhandling dette, at vise at jeg ikke har forandret mine Grundsætninger, og saaledes at gjendrive de Kjeltringer af Landsmænd, der, uden at kjende mig, bagvaske mig med at foregive at jeg har rettet min Tænkemaade efter Tidernes Tarv. Denne Anekdote troer jeg at kunne interessere dig; men jeg beder dig derhos at anmærke, at jeg hverken forlanger at du skal bekjendtgjøre den, eller holde den hemmelig.[1])

Dette Brev vil maaskee blive noget gammelt inden det kommer dig til Hænde. Aarsagen er at jeg aldrig skriver til Dannemark uden under Ministerens Couvert, saasom jeg ikke vil at mine Breve skulle læses af Uvedkommende. Da jeg ikke vil misbruge denne Friehed, saa samler jeg gjerne en halv Snees Breve sammen hvoraf jeg gjør en Pakke, som jeg afsender paa eengang. Dersom du, naar du skriver mig til, ønsker at dine Breve blive ulæste af andre end af mig, behøver du blot at sende dem til Directeur Schultz; Jeg vil nu see om dette lange Brev har hos dig gjort den Virkning som jeg haaber og ønsker; og jeg venter mig om nogen Tid et Svar med Efterretninger om dig og din Familie, som jeg beder dig at hilse fra mig paa det venskabeligste.

Jeg er
Din hengivne Broder
Heiberg.

---

[1]) Smlgn. Erindringer S. 342 ff., Rahbeks Udg. af H's Skuespil IV S. 283 ff.

P. S. Nær havde jeg glemt at besvare dit Spørgsmaal angaaende Lindholm. Jeg talte ikke med ham, thi jeg var det Aar ikke paa Fontainebleau; men hvad jeg har hørt af paalidelige Folk er dette, at de, der dømte ham meest fordeelagtig, ansaae ham for en høyst ubetydelig Person; Andre sagde at han var, hvad man her kalder: un fat.

Kunde du ikke ved en eller anden Ven skaffe mig at vide om Oberste Kyhles Datter fra Horsens er kommet hjem. Hun var gift med en Franskmand, ret en Kjeltring. I sin store Nod skrev hun mig til for noget over et Aar siden fra et Loftkammer hvor jeg fandt hende siddende indviklet i et gammelt skident Fodteppe, da hun ikke eyede et Skjort at tage paa. Jeg gav hende, Tid efter anden, nogle Louisdorer, og endeligen besørgede jeg et Sammenskud for at skaffe hende Klæder og Rejsepenge. Hun kom bort, men hun har ikke gjordt mig den Ære at skrive mig til. Det forstaaer sig at man, naar man er ude af Noden, glemmer sine Velgjørere. Adieu.

Jeg gad gjerne vide, om Fædrenelandets frivillige Sanger ogsaa synger ved de Borde, hvor man kuns beværter med Hestesteeg og tyndt Øl.

Naar du skriver mig til, skal jeg bede dig sætte Udskriften saaledes som følger, uden mindste Forandring eller Tillæg.

A Monsieur
Monsieur P. A. Heiberg.
à Paris.

Skriver du med Posten eller med en Rejsende, da tilføyes disse Ord: Rue de la Convention Nr. 5.

Jeg har mine Aarsager, hvorfor jeg ønsker det saaledes og ikke anderledes.

43.

Samme til samme.

Paris den 10de July 1811.

Kjere Broder.

Jeg vil haabe at du rigtig har faaet det Brev som jeg for et par Maaneders Tid siden, nemlig den 30te April, tilskrev dig med Posten, og som var meget kort, fordi jeg troer at det er Pligt ikke at spilde for megen Tid for de brave Mænd, der skulle læse de Breve der sendes med Posten. Dette Brev indeholdt saaledes kuns det nødvendige vedkommende Professor Hansens Søn, som jeg siden den Tid ikke har seet, og som jeg altsaa formoder befinder sig vel. Jeg lovede i bemeldte Skrivelse vidtløftigere at besvare dit Brev; og at jeg saa længe har biet dermed, dertil er Aarsagen at jeg, for ikke alt for ofte at besvære de Ministeriale Depecher med mine Breve, i Almindelighed bier indtil jeg har 5 eller 6 Breve at affende paa eengang, da jeg deraf gjør en Pakke, og da jeg i nogen Tid har ventet paa et Par Breve, saa har jeg ikke, førend nu, kunnet besvare de Breve der laae og ventede paa Leyligheden.

Det fornøyer mig meget at du og din Familie lever vel, det er at sige, saa vel, som man i disse forbandede Tider, kan vente at leve. Hvor vanskeligt det for nærværende Tid maae være i Dannemark, at komme ud med sine Indkomster, i sær naar man ikke har dem store, det kan jeg let forestille mig; og den ulykkelige Krig, som Dannemark er blevet indviklet i, som den noget nær ikke

kunde have undveget, men som den upaatvivlelig baade kunde og burde have begyndt og ført paa en anden Maade, denne Krig seer desto værre saa langvarig ud, at jeg ikke veed hvorledes det tilsidst vil gaae. Den eeneste Trøst, jeg har, er at vide at den kuns hænger i et eeneste Haar, og brister dette, saa opkommer der nødvendig en anden Tingenes Orden, der, i hvordan den endogsaa maatte blive, aldrig kan blive saa skadelig for Dannemark som den nærværende er; og hvad som er det værste er at denne Tilstand, under de nærværende Omstændigheder, nødvendig maae forværres isteden for at forbedres. Jeg begriber derfor ikke hvorledes en saa tænkende Mand som Treschow[1]), kan see et nyt Jerusalem imøde, der skal komme fra Frankrig. Revolutionens Begyndelse lovede os noget saadant, og vi kunde da have Grund til en Hoben Forventninger, men efterat have seet, især i de sidste 10 til 12 Aar Pandoras Æske aabnet, og næsten alle muelige Ulykker derfra udspredte over heele Jorden; naar vi have Grund til at troe, at den er langt fra at være udtømmet, naar Menneskeligheden næsten maae fortvivle om at Haabet er blevet tilbage; da begriber jeg ikke hvor Treschow finder sine lyse Ahnelser, med mindre han er Philosoph i saa høy en Grad, at han overlader den nærværende Slægt til sin ublide Skjebne, og trøster sig ved at vores Efterkommere skulle see en Forandring i Tingene, der, i hvor slet den endog maatte blive, dog neppe kan andet end blive noget bedre end den nærværende.

Hvad du siger om nogle af vores meest navnkundige

[1]) Elem. til Hist. Philosophie II S. 227.

Skribentere, er fuldkommen overeensstemmende med den Dom jeg i lang Tid har fældet over dem. De iblandt dem, med hvem jeg i mange Aar har staaet i nogen Forbindelse, forværre sig med Aarene isteden for at forbedre sig, og jeg undgaaer saa meget som mueligt al Correspondence med dem; de andre skjøtter jeg slet ikke om kjende eller indlade mig med. Desuden hvad for et Haandværk er vel mere foragteligt end Skribentens under den Pressetvang og den Slaveaand der nu behersker Verden. Jeg for min Deel har gjordt mig det til en Regel, ikke mere at læse noget af hvad som nu skrives i Frankrig; og hvad man har sendt mig fra Dannemark er saare ubetydeligt, og deriblandt meget lidet der har opbygget mig. Derimod læser jeg den nye Udgave af Holberg, som Schultz sender mig.[1]) Det var en Mand. Jeg taler ikke om hans Skuespil, hans Peder Paars, hans Nils Klim som al Verden kjender; men hans andre Skrifter! hvor mange herlige og lyse Ideer, midt iblandt endeel som vi ansee for Fordomme, og som maaskee ere det mindre end vi troe. Hvor mange rigtige Domme over Personer og Ting finde vi ikke hos ham, der ere saa meget mere mærkværdige, som de stride imod de antagne Meeninger! Jeg vil blot nævne een: det er hans Dom og Karakteristik over Sylla, der sikkerlig ikke fortjener det Brændemærke som Historien har sat paa ham, i saa høy en Grad, som mangen anden der ansees for en stor Mand. Jeg vil ikke nægte at Sylla jo i en vis Grad fortjener at dadles; men af alle dem, som Hi-

---

[1]) Rahbeks Udgave af Holbergs udv. Skrifter udkom hos Schultz 1804—14.

storien har stemplet med Navnet Brigand, er han upaa-tvivlelig i mine Øyne den agtværdigste. Man bør ikke domme ham efter hvad Cicero siger om ham i sine Taler, hvor han var nødt til at smigre det herskende Parti, efter Syllas Død; men man maae bedømme ham efter hvad Cicero siger om ham i sin private Brevvexling hvor han kunde tage Bladet fra Munden og sige hvad han tænkte, og jeg undrer mig over at Syllas herlige Advokat Holberg, ikke har citeret følgende Sted af Brevene til Atticus 11. 21. Syllana confers; in quibus omnia genere ipso praeclarissima fuerunt, moderatione paulo minus temperata; haec autem, siger han om Julius Caesars Tid, ejusmodi sunt ut obliviscar mei. Holberg er upaatvivlelig en Colosś, ved Siden af hvem næsten alle seenere Danske Skribentere falde bort, men hvis Klædedragt er gammeldags, og altsaa ikke kan behage de Smaaeherrer der ville at alt skal være paa Moden.

Jeg har nu nyelig fornyet mit gamle Bekjendtskab med Præsident Kaas, han lader til at være den samme; og er han det virkelig, saa troer jeg at han fortjener Agtelse. Han har gjordt sig megen Umage for at lære at kjende alle offentlige Indretninger i Paris, og Regjeringen har tilladt ham Adgang allevegne; men jeg frygter for, som jeg sagde ham Dagen forend hans Afreyse, at han kommer hjem med Fordomme; at han blot har seet med Hoffets Øyne, og hvad det har villet lade ham see; og jeg havde ønsket at han, efter mit Raad, havde tillige villet lære at kjende Folk, der see med andre Øyne, thi denne er dog den beste Maade til at finde Sandheden, der undertiden ligger midt imellem begge. Jeg synes at have

mærket at han vel havde ønsket dette, men ikke tordet: han gav mig det i det mindste temmelig tydelig tilkjende.[1])

Jeg har med Ærgrelse seet den Iversenske Avis kopiere den lumpne Artikel der var indrykket i en Hamborger Avis imod min Ven den brave Villers. Jeg seer omtrent 50 forskjellige Aviser i alle Landes Sprog, men i ingen anden har jeg fundet den Artikel, og det gjør Odense ingen Ære, endskjøndt jeg maa tilstaae at heele Avisen er yderst slet.

Tak for Meddeelelsen af Knudsens rimede Supplik, den er saare god; men hvad hjelper al Lud paa et saa skurvet Hoved?

Mit Manuskript[2]) er endelig blevet udleveret, men Cancelliet har ikke villet konfirmere det Kielske Juridiske Fakultets Dom. Det er for saa vidt lige meget; thi dersom min Afhandling var bleven trykket, vilde jeg sikkert have havt mange Ubehageligheder deraf. Amos 5. 13.[3]) Min Hovedhensigt var ellers at bestride Dødsstraffene under alle Synspunkter, og jeg tør paastaae at jeg har anført nogle Argumenter, der ere aldeeles nye, og de ere maaskee derhos de allerstærkeste. Naar jeg tænker paa at man saaledes, af private Aarsager, forkaster Ideer, der kunne tjene til at befordre Menneskelighedens Vel, og der altsaa fortjente at prøves, og denne maae dog nok have været det

---

[1]) Om Cancellipræsident Kaas se Erindringer S. 282 ff. H. kjendte ham fra et Ophold i Christiania 1797, hvor Kaas dengang var Amtmand.

[2]) Det, der omtales ovenfor S. 128 ff.

[3]) „Derfor maa den, som er klog, tie i denne Tid; thi det er en ond Tid".

Juridiske Fakultets Tanke, saa kan man ikke undgaae at ærgre sig noget over Menneskene, og derhos at foragte dem i en høy Grad; men paa den anden Side kan man trøste sig med at en bedre Tid dog vel eengang kommer, at saadanne udsaaete Ideer ikke ere aldeles tabte, men at de engang med Tiden vil komme til at bære, om ikke al den Frugt man ønskede, saa dog nogen, og det er altid en Gevinst for Menneskeligheden. Naar du engang kommer til Kjøbenhavn, og du skulle have Lyst til at læse mit Manuskript, da kan du begjere det af min Søn, i hvis Gjemme det forbliver. Forresten er det maaskee den første Gang at det Tilfælde er indtruffen, at den til at bedømme Priisskrifters Værd beskikkede Domstoels Dom er blevet underkjendt, uden at man engang veed af hvem? hvorfor? eller efter hvilken Anordning? Det er, i mine Tanker, et Ørefigen, som gives de Herrer Professorer i Kiel, og som de da kunne stikke i Lommen ifald de behage.

Naar du gjør mig den Fornøyelse at skrive mig til, skal jeg bede dig stedse at adressere dit Brev til Herr Directeur Schultz, der besørger samme indlagt i den Franske Ministers Pakke, hvorved det undgaaer at blive aabnet og læst af Uvedkommende. Derved vindes ogsaa den Fordeel at jeg faaer det sikkert og hastigt, i hvor jeg end opholder mig. Mueligt er det at jeg ikke længe bliver i Paris; thi bryder Krigen løs med Rusland, som det lader til, saa kommer jeg atter til at reyse; og da kunde det vel hænde sig at du om et Par Maaneder fik et Brev fra mig dateret fra Hjertet af Polen, eller det store Tartarie.

Din Familie haaber jeg har den Godhed at erindre mig. Hils dem alle fra mig paa det venskabeligste, og

lad mig snart høre fra dig igjen. Lev imidlertid vel, det ønsker

Din hengivne Broder
Heiberg.

Skrevet i Hast og Hovedet fuldt af andre Ting, som du da ogsaa hist og her vil spore af Stilen.

44.
Samme til samme.

Paris 22de Januar 1812.

Kjere Broder.

Dit Brev af 16de November har jeg i sin Tid rigtig modtaget. Hvad du deri melder mig om dit og din Families Velgaaende, har meget fornøyet mig; jeg beder dig hilse Dem alle fra mig med Forsikring at alt hvad der vedkommer dem, vil stedse interessere mig i en høy Grad.

Angaaende det Norske Akademie[1]) torde jeg maaskee være mere af din Meening end du formoder. Angaaende Retfærdigheden af Normændenes Ønsker kan der neppe tvistes; men de politiske Grunde, som du fortier, der under nærværende Omstændigheder stride for det modsatte, ere, i mine Tanker høyst vigtige. Naar altsaa den Danske Regjering overseer disse Grunde, da maae man nødes til, enten at have største Agtelse for dens Retfærdighed, eller ringe Agtelse for dens Politik. Begge disse Meeninger kunne foreenes, og jeg antager dem; den første, for ikke maaskee at være ubillig i min Dom, og den sidste, fordi jeg endnu ikke har afsvoret sund Fornuft. Dannemarks Politik har siden 1807, for ikke at gaae længere tilbage i Tiden, været saa ubegribelig, saa svag, og saa falsk, at

---

[1]) Universitetet i Christiania blev stiftet 2. September 1811.

denne Stat snart maae ophøre at være en Stat. Naar man med aabne Øyne kaster sig i den aabenbareste Fordærvelse; naar man gjør sig til blind Slave af andres Villie, naar man fornedrer sig paa utallige Maader, saaledes som ...... da er al moralsk Existents tilintetgjordt. Jeg nævner blot Reskriptet af 4de Januar (see Kollegial Tidenden Nr. 2)[1]) og spørger hvad man maae tænke? Jeg har ofte rødmet paa Vedkommendes Vegne, men aldrig saa meget som ved den Læsning. Nu maae der overordentlige Hændelser til for at redde det Danske Kongerige, hvis Selvstændighed er aldeles tabt. Indtræffer ikke en saadan overordentlig Hændelse, da see vi, inden faa Aar, Norge forenet med Sverrig, og Dannemark opslugt. Det kan ikke være eller blive anderledes, og Nordmændene maae nødes til at selv byde Haanden dertil. Hvo vil fortænke en heel Nation i at den sørger for sin egen Eftertid, naar den seer at der ingen Redning er fra den Side hvorfra den burde vente samme? Naar nu dette engang skeer, — og saa vist som jeg lever, skeer dette eller noget lignende, i hvordan end Tingene vende sig — saa torde jeg vel fremstaae og spørge, om ikke det Danskes Monarkies Grav er gravet med de skjendige Menneskers Hænder, der i Aaret 1799 dræbte Skrivefriheden? Sikkert tør jeg paastaae, — og alle tænkende Mænd ville istemme med mig — at den største Deel af de utilgivelige Misgreb, som den Danske Politik i de seenere Tider har gjordt, vilde have været forebyggede, naar Tankens Yttring havde været fri. Dog,

[1]) Collegialtidenden 1812 Nr. 2 indeholder et Reskript af 4. Januar, hvorefter alle Bøger, der fra Frankrig indføres i Danmark, skulle censureres i Hamborg.

mit Hjerte bloder ved at tænke herpaa, og jeg gider ikke skrive mere over denne Materie.

Jeg har ret moeret mig med Rahbeks komiske Vrede[1]) over Monitøren, der dog — Stakkel! — er aldeles uskyldig, da den intet andet har gjordt, end kopiere en Artikel som stoed i Journal de l'Empire. Denne Artikel kan neppe være meddeelt af andre end af Malthe Brun. Hvor vidt den er overeensstemmende med Sandheden eller ikke, kan jeg, i saa lang en Afstand ikke bedømme; dog vover jeg at troe at den indeholder flere Sandheder end Urigtigheder; og at Rahbek i sit Hjerte maae selv erkjende dette. Men jeg kjender her igjen min gamle Rahbek, der stedse bliver sig selv liig. Imidlertid er der dog een Omstændighed der med Føye kan ærgre ham; det er at Journal de l'Empire har nævnet Sandsigeren, som sin Authoritet. Dette falsum er utilgiveligt af Malthe Brun, eller hvem der er Fader til Artikelen; dette vilde jeg have sagt ham selv, ifald jeg havde havt Leylighed dertil; men det er nu 4 Aar siden jeg saae ham sidst.

Det første Nummer af Statstidenden[2]) for i Aar har sat mig i nogen Forlegenhed. Jeg veed ikke enten jeg er

---

[1]) I den franske Moniteur fandtes et uforskammet Angreb paa de litteraire Forhold og Theatret i Danmark, dateret 27. November 1811, og undertegnet „Morgenblat & Sandsiger". Rahbek, der mente, at der var sigtet til en ganske uskyldig Artikel af ham, tog skarpt til Gjenmæle i „Sandsigeren" 1811 II S. 735 ff. (25. December 1811).

[2]) Statstidenden for 1812 begynder med et gyseligt Digt af Prof. Fr. Hoegh Guldberg: „Menneskets tvende Venner", hvori bl. a. forekommer:

Det lyner, dette Blik, ud fra din Pandes Buer;
det tænder, Gnisten lig, har Flint ramt Staal.

blevet fremmed for det Danske Sprog i de tolv Aar jeg har været i Frankrig, eller om det Danske Sprog har saa meget forandret sig, som det forekommer mig. Du veed at dette Blad begyndte med et langt Vers af Guldberg, som jeg har læst to Gange igjennem uden at kunne forstaae det. Endvidere toeg jeg mig for at deklamere det med høy Røst, men jeg fandt snart at Udtalen var mig vanskelig, og da jeg nu kom til de Ord: har Flint ramt Staal, fik jeg saadanne Krampetrækninger i Kjævebenene, at jeg maatte lægge Bladet fra mig. Lad mig dog engang vide om Fejlen er hos mig eller hos Guldberg. Er det Danske Sprog blevet saa knuddret og steenet, som det forekommer mig, da er han angerløs — i det mindste i henseende til mig — men i andet Fald burde jeg begjere ham aktioneret efter den Artikel i Danske Lov, der begynder saaledes: End vorder der Lyde paa, saa at Munden kommer til at stande skjev eller vrang, osv.

Det seer ud til som jeg snart skulde komme til at gjøre en ny Rejse; naar og hvorhen, det vil man inden kort faae at see. I ethvert saadant Tilfælde veed du at dine Breve, som besørges af Schultz, altid ville komme mig tilhænde paa den korteste Gjenvey, og paa den sikreste Maade, uden at staae Fare for at aabnes. Denne Fordeel er ikke at foragte fra nogen af Siderne.

Agent Rybergs Erindring har været mig meget behagelig; glem ikke at takke ham for denne Artighed. Det vilde meget have fornøyet mig at see ham, om jeg var kommet til Hamborg. Hvem veed; det kan maaskee skee en anden Gang, og om du da følger med, som det lader

til at din Hensigt vel kunde være, saa vilde Fornøyelsen blive meget større.

Da jeg ikke gjerne skriver til Khavn, uden at samle en hoben Breve sammen i een Pakke, saa begriber du let at jeg ikke kan være meget vidtløftig; men heller ikke vilde jeg lade denne Leylighed gaae forbi uden at tilskrive dig. Jeg igjentager altsaa, i det jeg afbryder, min kjerligste Hilsen til din hele Familie, og er bestandig

Din hengivne Broder
Heiberg.

45.

Samme til samme.

Paris den 7de November 1812.

Kjere Broder.

Dit kjerkomne Brev af 16de July har jeg rigtig modtaget, og vilde have besvaret det fra Wilna[1]), ifald ikke en Oyensvaghed havde nødet mig til at forlade Rusland og at søge tilbage til Paris, hvor jeg ankom først i September, efter fire Maaneders Ophold i Dresden, Thorn, Gumbinnen, Königsberg, Wilna og Berlin. Jeg kan just ikke sige at jeg var saare misfornøyet med denne Øyensvaghed, fordi mit Ophold i de af Armeer oversvømmede Lande just ikke var altfor behageligt, selv i Sommermaanederne; og hvorledes det forholder sig i den Henseende nu i Begyndelsen af Vinteren, det veed jeg, ikke blot af Breve fra mine Kolleger, men endnu mere af mine egne lokale Kundskaber. Dog, derom vil jeg ikke tale, ligesaa lidet som om

---

[1]) Se om denne Rejse Heibergs Erindringer S. 287 ff.

de politiske Tildragelser; man maae oppebie Udfaldet paa ethvert Foretagende, og da først dømme; endskjønt jeg haaber at du kjender mig alt for vel til at troe at det er Udfaldet af et Foretagende der bestemmer min Dom. Jeg troer ikke at fortjene at regnes iblandt Pøbelen, i hvad for en Klasse af Rangordenen man endog maatte behage at sætte mig. Dog nok herom. Denne Slags Materier gjør man i nærværende Epoke best i ikke at vedrøre.

De forlangte Bøger ligge i mere end tre Uger indbundne paa mit Bord, og vente blot paa en god Leylighed til at blive dig tilsendte. Skeer dette ikke for, vil det dog vel skee med Professor Ørsted, som jeg paa min Hjemreise fra Wilna traf i Berlin, og som nu er her i Paris. Hvad disse Bøger koster, er ikke værd at nævne. Vil du endeligen betale dem, saa er det en let Sag; du kan da blot ved Leylighed sende mig noget af dine egne Arbejder, som det vil være mig en Fornøyelse at modtage.

Man har nyelig sendt mig Bruns Sildinger[1]) (jeg troede at det var Ansioser) og jeg maae oprigtig tilstaae, at jeg behøvede at læse disse Smørerier med egne Øyne, for at overbevise mig om Muneligheden af at de kunde være saa slette som de virkelig ere. Han ligner sig kuns selv et Par Gange, og det er der hvor han tager fat paa Bispen. Forresten har Brun, i mine Tanker, aldrig været hvad man med Føye kan kalde Poet; ikke engang god Versificateur; thi han har altfor meget radbrækket det Danske Sprog.

Jeg længes slet ikke efter at see Guldbergs Plautus.

---

[1]) Th. Chr. Bruun: Sildinger. Kjøbenhavn 1811.

Jeg er allerede fuldkommen overbeviist om at deri findes saare meget Guldberg, og saare lidet Plautus;[1]) ligesom Tibulls[2]) Aand var gandske landflygtig fra Guldbergs Oversættelse af denne Digter. Jeg har det Haab og den Tillid til den fornuftige Deel af mine Landsmænd, at denne Digter, der lovede saa meget, og holdt saa lidt, allerede er sat paa den Hylde hvor Efterverdenen vil sætte ham, og det ikke alleneste som Digter, men endog som Menneske, og det er endnu det værste for ham. Det samme maae jeg desto værre sige om Rahbek, med hvem jeg nyelig har havt en alvorlig Correspondance, der endtes med et saa smigrende Brev fra ham, at om jeg forhen ringeagtede ham, saa foragter jeg ham nu. Jeg nævner disse to Mennesker, fordi du i dit Brev taler om dem. Og hermed være dette nok sagt om dem, som det hedder næsten paa hver anden Side i den famose Bornholms Beskrivelse.[3])

Det kommer mig for som om jeg skrev dig til sidst i April Maaned. Jeg veed at det var min Hensigt, men om jeg opfyldte samme, kan jeg ikke sige med Vished. Jeg bor troe at det ikke skeede, siden det lader til at du ikke har faaet noget seenere Brev, end det af 22de Januar.

Mine Øyne tillade mig ikke at skrive meere. Jeg vil derfor slutte med kjerligst Hilsen til din gode Kone og dine Born, samt andre Venner. Du vil meget forbinde

[1]) Plautus oversat af Guldberg I—IV. Kjøbenh. 1812—14.
[2]) Tibullus oversat af Guldberg I—II. Kjøbenh. 1803.
[3]) Translateur Skougaard: Beskrivelse over Bornholm. Kjobenh. 1804, blev paa Grund af sine Personligheder standset af Generalfiskalen.

mig ved at takke de Herrer Assessor Ryberg og Eilschou for deres venskabelige Erindring.

Lev vel, og lad mig undertiden høre fra dig. Jeg er bestandig

Din oprigtige og hengivne Broder
Heiberg.

46.
Samme til samme.

Paris den 8de Februar 1813.

Du vil have modtaget gandske nyelig, kjere Broder, et Brev fra mig, som jeg tilskrev dig først i November Maaned; Den Pakke hvori det fandtes, tilligemed flere Breve, vilde maaskee aldrig have blevet bragt tilveye, dersom jeg ikke havde bevæget Himmel og Jord for at finde den, og dersom jeg ikke havde fundet bestemt angive under hvad Dato den var indlagt i en Pakke Depecher til den Franske Minister i Kjøbenhavn, hvor den da endelig fandtes henslængt i en Krog og forglemt, thi det Foregivende, hvormed han undskylder sig, nemlig at Depeche-Pakken havde været i Rusland, er ikke overeensstemmende med Sandhed.

Du har af ovenmeldte Brev erfaret, at de Bøger som du ønskede dig tilsendte, laae færdige og ventede blot paa en god Leylighed. Oberstlieutenant Rustad havde lovet mig at tage dem med sig. Jeg havde derfor skrevet et kort Brev til dig, som skulde have fulgt med Bøgerne; men da han kom for at tage Afskeed med mig, gjorde han saa mange latterlige Omstændigheder, at jeg, i min Vrede, slængte Brevet paa Ilden, og forsikrede ham at min Hensigt

aldrig havde været at anmode ham om noget, som han kunde ansee som en betydelig Tjeneste, og at han havde Uret om han ansaae min Begjering som noget der kunde forpligte mig til en stor Erkjendtlighed. Nu kan jeg da endelig melde dig at Bogerne ere afsendte, i Dag 8 Dage, med Doktor Rasmusen, men at det vel vil vare nogle Maaneder inden du faaer dem at see, da Overbringeren, der vil see sig noget om ved de Nordtyske Universiteter, neppe kommer til Dannemark, forend sidst i May, eller forst i Juny Maaneder. Taalmodighed!

Dannemark har da faaet en nye Bank osv. det er meget vel. Men jeg tilstaaer oprigtig at jeg ikke indseer hvorledes den vil kunne erholde mere Kredit end den gamle, ifald Dannemark vedbliver sit hidtil antagne Politiske System. Dersom dette ikke forandres, troer jeg næsten at man, om faae Maaneder, vil staae paa samme Fod, maaskee endog værre, end hidtil. Om dette skeer da vil jeg anbefale min Finants Plan, der i det mindste ikke fordrer Paalæg af nye Skatter. Den bestaaer deri, at kassere alle de gamle Sedler, og udgive nye, der blot maae være af to Slags, nemlig paa syv Skilling og paa sytten Skilling. Naar disse haves i en tilstrækkelig Overflodighed, saa er der ingen Summa, fra een Skilling inklusive, indtil det uendelige, der jo kan betales og salderes, uden Hjelp af anden Myndt eller Myndttegn, halve Skillinger undtagne, som da vel ikke kunde komme i Betragtning; og naar da Landet havde indskrænket sit Pengevæsen til blotte Repræsentativer, saa troer jeg at man burde gjøre det samme med Ordenstegnene (der dog i sig selv og virkeligen ikke ere andet end Repræsentativer) og lade dem gjøres af

Guldpapir og Sølvpapir. Denne Plan fortjener at tages i Betragtning, ifald uheldigviis min Anelse skulde realisere sig. Jeg sender dig forresten herved et andet af mine Projekter (du seer at jeg paa mine gamle Dage, bliver Projektmager) det er en Dekoration, som jeg, om jeg raadede, vilde lade trykke bag paa de nye Bankosedler. Den Phrase, som du lettelig vil finde at den indeholder, kan læses i alle Direktioner, og i det mindste paa tre tusende forskjellige Maader.[1])

Al Slags anden Politik afholder jeg mig fra i mine Breve. Enhver der kjender mig, veed noget nær, hvad og hvorledes jeg tænker, i Henseende til Overskuelsen af det heele; det er kuns i henseende til Details, at Folk der tænker ligesom jeg, ikke kunne slutte sig til mine Ideer, der maaskee ere kuns Drømme, der kunne have deres Oprindelse af hvad man vil, kuns ikke af Egoismen.

Hvad mig selv angaaer, da har jeg intet nyt at melde dig. Jeg vegeterer som sædvanlig. Min Ambition gaaer ikke videre end til at blive staaende hvor jeg staaer. Udsigterne ere ikke glimrende, en Forandring maae engang skee, den er uafværgelig. Kan Verden i det heele vinde noget derved, saa vil jeg roelig, ja endog med Fornøyelse, finde mig i hvad jeg selv maaskee maatte tabe.

Jeg venter at du ikke altfor længe lader mig være i Uvidenhed om hvorledes du og din Familie lever. Hils dem alle paa det kjerligste fra mig, og lev bestandig saa vel som jeg ønsker det. Jeg er

din hengivne Broder
Heiberg.

---

[1]) Det, som her sigtes til, er ikke opbevaret.

47.

Samme til samme.

Paris 3 Marts 1816.

Kjereste Broder. Jeg vilde være høyst skamfuld over at have ladet henligge saa længe ubesvarede dine to særdeeles kjerkomne Skrivelser, den første af 8 May 1813, og den sidste af 13 August 1815 med Capitaine Vogt, dersom jeg ikke var forvisset om at den Almindelige Verdens-Historie i disse sidste Aaringer var tilstrækkelig til at forklare dig Grunden til min lange Taushed. Nogle af disse Grunde falde saaledes i Øynene, at du ikke kan have undgaaet at bemærke dem; andre, skjøndt mindre øyensynlige, ere dog af den Beskaffenhed at det ikke vil falde dig vanskeligt at gjette dem, hvorfor jeg ogsaa afholder mig fra at opregne dem, hvilket maaskee ogsaa kunde medføre nogen Uleylighed. Da jeg er forvisset om at det ikke er dig ligegyldigt at vide hvorledes jeg befinder mig, saa vil dette Brev sige dig, at jeg i physisk Henseende bestandig har været ret vel, endskjøndt jeg vel føler Aarenes Komme, og dernæst at mit Syn svækkes; dog bruger jeg endnu ikke Briller, og naar mine Venner spørge mig om Aarsagen, svarer jeg: at det er af Forfængelighed; og at jeg endnu vil passere for et ungt Menneske. Hvad min borgerlige Forfatning angaaer, da have, i de seenere Aar, mine Forretninger meget forøget, og mine Indkomster meget formindsket sig. Med det første er jeg ikke utilfreds, saasom jeg i det mindste er langt mere uafhængig, end jeg kunde være i den Tid jeg var subalterne;[1]) og hvad det sidste

[1]) H. var imidlertid bleven Chef for sit Bureau; Erindringer S. 303.

angaaer, da bør jeg ikke beklage mig derover, da jeg maae finde mig i at deele Skjebne med den heele Verden. Det er imidlertid ikke saare lysteligt at tænke paa at flere Opofrelser ville fordres; vil man blot levne mig saa meget, som jeg behøver til et tarveligt Udkomme, skal jeg aldrig beklage mig; men Fremtiden er svanger med flere, maaskee større, Uheld, end de vi hidtil have oplevet. Et privat Uheld for mig er det at mine saa kaldede Venner, hvem jeg havde betroet ikke ubetydelige Summer, Frugten af min Sparsommelighed, bestemt til en Nødskilling i trangere Tider, have havt den Godhed at skille mig derved, uden at levne mig det mindste Haab om at see endog en Deel deraf erstattet. Det gjør mig ondt, at jeg maae nødes til at nævne, iblandt deres Antal, en Landsmand, Herr Kammerjunker Neergaard; dog maae jeg tilføye at den Summa, som han har erobret fra mig, er den mindste.[1]) Men saasom Penge aldrig have havt noget Værd i mine Øyne, som Hensigt, men blot som Middel, saa begriber du letteligt at jeg ikke er utrøstelig over mit Tab.

Jeg seer aldrig nogen Landsmand her. I de seenere Aar lader det som om de Danske der komme til Paris, ere bange for at gjøre mit Bekjendtskab; og det forstaaer sig af sig selv at jeg ikke søger dem op. Jeg trænger ligesaa lidet til dem, som de til mig, og jeg har iblandt Landets Indfødte en Mængde Venner, der vel kunne holde mig skadesløs for mine Landsmænds Ligegyldighed. Selv Capit. Vogt har jeg aldrig seet; han sendte mig dit Brev og en Visitbillet ved en Tjener; og jeg afleverede min Kontra-

[1]) Erindringer S. 71, S. 314.

Visitbillet til hans Portner, og dermed var den Sag tilende. Den eeneste Danske, som jeg af og til har nogen Omgang med, er General Walterstorf[1]), men det er kuns paa de offentlige Promenader, thi jeg sætter næsten aldrig min Fod inden hans Dør, hvilket ikke er hans Skyld, da han ofte nok har anmodet mig derom; men jeg har mine gyldige Aarsager for min Vægring. Jeg nægter heller ikke, at jeg, efter alt hvad der er vederfaret mig, og under de nærværende Omstændigheder, troer at have de allergyldigste Grunde til at ansee mig, snarere som Nordmand, end som Dansk.[2])

Ordet Nordmand erindrer mig om hvad jeg for nogle Aar siden skrev dig til angaaende hvad jeg forudsaae vilde inden kort blive Dannemarks Skjebne, i henseende til Norge.[3]) Dersom du ikke har forglemt mit lille Postskript, saa vil du befinde at jeg har seet temmelig klart, og at min Spaadom er gaaet i Opfyldelse. Jeg kunde maaskee meddeele dig nye Spaadomme, der upaatvivleligen ville blive lige saa rigtig opfyldte; men du seer at man gjør sig Umage for at bringe Barbariets Tider tilbage, og da ville Spaamænd staae Fare for at blive brændt; og jeg elsker ikke Varmen i saa høy en Grad.

Det er nu tre Aar siden jeg saae en Dansk Avis. Forhen fik jeg dem regelmæssigen; den saa høyst nødvendige Oekonomie forbyder Fortsættelsen af et Abonnement, der dog alligevel kuns fordrede en saare ringe Bekostning. Du vil altsaa letteligen begribe at jeg er aldeles uvidende

---

[1]) Dansk Gesandt i Paris. Erindringer S. 317 ff.

[2]) Smlgn. Erindringer S. 345.

[3]) Se ovenfor S. 138.

om hvorledes det staaer til i Dannemark; thi hvad de offentlige Blade sige, derpaa stoler jeg aldeles ikke. Kuns saameget øyner jeg med temmelig Vished, at den almindelige Elendighed, og med den Sædernes Fordærvelse, har gaaet frem med Kjempeskridt. Dette smerter mig; men paa den anden Side glæder det mig at kunne forsikre dig paa min Ære at Du høyligen bedrager dig, om du troer alt hvad du læser, alt hvad man fortæller dig, om den høye Grad af Sædernes Fordærvelse i Frankrig. Vist nok gjør den Fremgang, og om nogle Aar vil den maaskee komme til den Grad, hvortil man urigtigen forestiller den at være kommen. Jeg kjender Frankrig af 16 Aars Erfaring; du veed at jeg har seet en stor Deel andre Lande i Europa; og jeg forsikrer dig ved alt hvad helligt er, at af alle de Folkeslag som jeg kjender, er den Franske Nation den mindst fordærvede. Det forstaaer sig at jeg undtager de høyere Klasser; Skummet flyder altid oven paa. Denne Sætning kunde maaskee forekomme dig at være et Paradox; imidlertid er jeg i Stand til at bevise dig, saa klart som Solen, at det maae være saaledes, og at det ikke kan være anderledes. Men dertil udfordredes en Afhandling. Jeg stoeler paa at du har nogen Tillid til min Forsikring, der grunder sig paa en stændig Opmærksomhed og paa Jagttagelser igjennem en lang Række af Aar.

Papiret begynder at mangle, og endnu har jeg ikke spurgt om hvorledes du og din kjere Familie lever. Jeg haaber at du har den Godhed at underrette mig derom, saasnart som din Tid tillader dig det. Det skulde høyligen fornøye mig, at erfare at dine Døttre ere vel gifte, at din Søn gjør god Fremgang ved Akademiet, at du og din

gode Kone samt alle dine leve saa vel som det er mueligt i denne forunderlige Verden. Enhver behagelig Efterretning om dem vil være mig høyst interessant og behagelig. Glem ikke at hilse dem allesammen paa det kjerligste fra mig, og vær selv broderligen hilset fra din hengivne Broder

Heiberg.

48.

Samme til samme.

Paris 22 April 1818.

Kjere Broder. Dit behagelige Brev af 9de November i forrige Aar er mig i sin Tid rigtig leveret af Hr. Lieutenant Morgenstjerne,[1]) der har den Godhed at bringe dig dette Svar tilbage. Hvad du melder mig om din Families Velgaaende har meget fornøyet mig. At din Datters Givtermaal ikke har nødet hende til at forandre sit Opholdssted,[2]) kan ikke andet end være dig og din Kone høyst behageligt. Hils hende paa det kjerligste fra mig med en oprigtig Lykønskning til hendes nu værende huusmoderlige Stilling.

For de mig tilsendte Smaaeskrivter er jeg dig meget forbunden. Jeg har læst dem alle med stor Fornøyelse. Især nævner jeg her Undersøgelsen om Nødvendigheden af Legems Straffe i Opdragelsesvæsenet.[3]) Jeg har ikke kunnet nægte mig den Fornøyelse at gjøre et fuldstændigt Udtog deraf, som jeg har leveret til en af mine mangeaarige

---

[1]) Erindringer S. 20 Anm.

[2]) Hendes Mand var Adiunct ved Odense Skole.

[3]) „Undersøgelse om, hvorvidt Legems Straffe ere nødvendige i Opdragelsen". Progr. Odense 1807.

Venner (Jullien[1]), Forfatteren af Manière d'employer le tems) der arbejder paa et vidtløftigt Skrivt over Opdragelsesvæsenets Tilstand i heele Europa. Han har modtaget dine Tanker med stor Fornøyelse, og lovet at gjøre Brug deraf, tilligemed en Hoben flere Bidrag som han venter fra Kjøbenhavn. Fra Sverrig har han faaet meget betydelige Bidrag, med hvis Oversættelse jeg har maattet være ham behjelpelig.

Siden min gode retskafne Vens Schultzes Død, er jeg aldeles uvidende om hvad der passerer i Dannemark. Jeg faaer nu ikke mere, som forhen, et eller andet af hvad de Danske Presser frembringe. Jeg har ikke engang faaet min Søns Doktordisputats;[2]) han har ikke troet at det var værd at sende mig den, uagtet han har havt Leylighed dertil ved tre forskjellige Rejsende, der i de to sidste Maaneder ere ankomne hertil, og som fortælle mig at de, for deres Afreyse have seet ham og talt med ham. Men han har vænnet mig til at ikke gjøre for store Fordringer; thi fra den Tid af da de seenere Revolutioners Indflydelse ogsaa virkede paa mig, fra den Tid man fandt for godt at sætte mig paa en tarvelig Pension,[3]) der gjør mig det til en plat Umuelighed at hjelpe ham, som forhen, med smaae Pengebidrag, fra den Tid af finder han det ogsaa høyst ubehageligt at meddeele mig Underretninger om hans

---

[1]) Marc Antoine J. de Paris, f. 1775, † 1848, Udgiver af flere paedagogiske Værker, stiftede 1818 Revue Encyclopédique. Agenda général, ou livret pratique d'emploi du temps udkom i Milano 1811 (Paris 1824, 1835). Nævnes ofte i „Erindringer".

[2]) De poeseos dramaticae genere Hispanico et praesertim de Calderone etc. Kbh. 1817.

[3]) 1. Januar 1817, Erindringer S. 308 ff.

Befindende, og at skrive mig til. Jeg maae ansee mig meget lykkelig, naar han ikke lader være sex Maaneders Mellemrum imellem sine Breve. I mit sidste Brev af første Marts gav jeg ham en Kommission, som jeg troede burde noget smigre ham, da det var et Beviis paa en umiskjendelig Fortroelighed. Kommissionens Udførelse havde aldeles ingen Vanskelighed, og krævede blot en Times Tid. Et Svar var mig vigtigt, men endnu er det ikke kommet, og formodentlig vil jeg komme til at vente derpaa endnu i et Par Maaneder. Dette maae jeg naturligviis finde mig i; thi, som Ordsproget lyder: den Steen man ikke kan rokke maae man lade ligge. Nok om denne ubehagelige Materie.

At jeg forresten lever vel og ved fuldkomne, saavel Sinds- som Legems Kræfter, det vil Lieut. Morgenstjerne kunne sige dig. Da intet Menneske kan misunde mig min selvvalgte obskure Stilling, saa vil du letteligt formode, at jeg er saa lykkelig ikke at have nogen Fiende. Venner derimod har jeg saa mange som jeg skjøtter om, og dem er jeg vis paa at beholde saalænge indtil — hvad desværre altfor ofte skeer — Døden eller Forfølgelser rive dem bort fra mig. Dersom det var mig muligt at leve fornøyet paa Landet, da har jeg en Ven fire Mile herfra, hvor man hundrede Gange har anmodet mig om at opslaae for bestandig min Bopæl.[1]) Men jeg trænger til Hovedstaden, og til de litterære Ressourcer og de Venners Omgang, som der findes. Det høyeste jeg kan drive det til

[1]) Grev Labesnardière, Departementschef i Udenrigsministeriet til 1817; boede i 1817—18 i Maisons. Erindringer S. 324 ff.

er at reyse ud til mine Venner paa Landet een eller to Gange om Ugen, ligge der een Nat, og saa komme tilbage til Paris Morgenen derefter. Siden min Hjemkomst fra Erfurt i 1808 har jeg ikke været 8 Gange paa noget Skuespil. De moere mig ikke mere, og een af de største Bebreydelser som jeg gjør mig, er at have spildt paa at skrive Skuespil, en Tid, som jeg kunde have anvendt meget bedre.

Jeg vil haabe at Schultzes Enke har tilsendt dig et halvt Ark Tillæg til min Afhandling om National Repræsentationen.

Vi have her i Paris tre unge militære Landsmænd, der i sin Tid ville blive høyst udmærkede Mænd. De ere Capitaine Abrahamsen, samt Lieutenanterne Rothe og Tscherning.[1]) Den Tillid og Fortroelighed, som disse unge Mennesker vise mig, har særdeles smigret mig. De ville eengang kunne sige dig, hvad du allerede veed af Falsen og Rosenørn og flere, at jeg nærmer mig til enhver Landsmand i samme Grad som han nærmer sig til mig; men de ville tillige kunne sige dig, at jeg sætter Prætensioner imod Prætensioner, og at jeg behandler en Castberg, en Ohlenschlæger, og flere med den samme Stolthed, som de vise imod mig. Ved denne Leylighed maae jeg altsaa anmærke for dig, at jeg af dit Brev kan spore at Regimentsqvartermester Vedel synes at have skammet sig ved at tilstaae, at han aldrig har gjort mig den Ære at sætte sin Fod hos mig, og at vi her i Paris ikke har talt ti Ord med hin-

[1]) Tscherning var 1816—18 i Paris; om hans Ophold der og Bekjendtskabet med P. A. Heiberg kan man læse en interessant Beretning i Tschernings Efterladte Papirer I S. 116 ff. Et Brev fra ham til H. smstds. S. 139, fra H. S. 147 ff (1828).

anden, endskjondt vi i Kjøbenhavn kjendte hinanden temmelig nøye.

Lev nu vel, kjere Broder, og hils din gode Kone og dine kjere Born fra mig. Jeg vil formodentlig om et par Maaneder have en Anledning til at skrive dig til igjen. Imidlertid forbliver jeg

din oprigtig hengivne Broder
Heiberg.

Min Adresse er Rue du Dauphin No. 7. Det er ikke mig der har forandret Sted; men Gaden har forandret Navn.

P. S. Just som jeg vil slutte dette Brev, bringer en Lieut. Scholten mig et Brev fra min gamle Ven Schwartz, der i 15 Aar ikke har skrevet mig et Ord til. Det er længe siden jeg fik et Brev der saa meget har glædet mig. Det er skrevet med saa megen Inderlighed og hjerteligt Venskab, at Læsningen bevægede mig til Taarer.

49.

P. A. Heiberg til A. F. Mülertz.[1]

Paris 26 Januar 1819.

Deres ærede Skrivelse af 6te i denne Maaned var mig ligesaa uventet, som dets Indhold var mig uforudseet og ubehageligt. Jeg var aldeles uvidende om den sorgelige Nyhed,[2]) som De har havt den Godhed at melde mig; og hvorledes skulde jeg vel være blevet underrettet

[1]) Dr. phil. M., Adiunct i Odense, havde, som berørt, 1816 ægtet L. Heibergs ældste Datter.

[2]) L. Heibergs Død d. 21. September 1818.

derom? Jeg har næsten ingen Korrespondenter med Dannemark, især i de sidste fem Aar, da min Søn begyndte at blive yderlig sparsom med Breve til mig, hvilken Sparsomhed i det sidste Par Aar er saaledes tiltaget, at det nu lader til at han aldeles vil slaae Haanden af mig. Hvad Aarsagen dertil er, har det hidtil været mig aldeles umueligt at gjette, da jeg aldrig har faaet noget Brev fra ham uden strax at besvare det. Som et Beviis paa hvad Agtelse han viser mig, vil jeg blot nævne een Omstændighed. Indtil denne Dag har han endnu ikke sendt mig sin Doktordisputats, uagtet fem eller sex af hans Bekjendtere have siden den Tid forladt Kjøbenhavn for at reyse til Paris, og havde sikkert været villige til at medtage en saadan Bagatelle, naar han blot havde anmodet dem derom. Dog nok om denne Materie.

Jeg forestiller mig ret vel Deres Svigermoders Deres Kones og hendes Søstres Sorg over min Broders Død. Han var deres Mand og Fader, og det er nok sagt. Alt hvad jeg i den Anledning videre kunde sige, vilde være unyttigt. Tiden maae gjøre Resten; den er den beste Læge; det har jeg selv ved adskillige Leyligheder erfaret. At De ikke blev Deres Svigerfaders Eftermand i Embedet, er mig ukjert at erfare; De kunde ikke vente det, siger De; det er maaskee Beskedenhed der byder Dem tale saaledes, men dette forhindrer ikke Deres Venner fra at beklage at Tingenes ordentlige Gang ikke blev fulgt ved Embedets Besættelse. Det er mig imidlertid meget kjert at vide at min Svigerindes Kaar ere, i det mindste, taalelige, saa at hun ikke skal komme til at mangle det fornødne.

De har i Sinde at udgive min afdøde Broders Bio-

grafie,[1]) og forlanger Oplysninger af mig i den Henseende. Hvad jeg kan meddeele Dem er saare lidet, men her er det.

Da De nævner hvad jeg har omtalt i min lille Afhandling om Norges Statsforfatning, saa vil jeg tilføye følgende.[2]) Da den saa kaldede Justedals-Rypen — hun kaldtes saaledes fordi hun, efter Almuens Maade at udtrykke sig paa i den Tid, sagdes at være vild som en Rype — da hun blev fanget i Skoven, og derefter bragt til Bygden, gav hun ved et Skrig tilkjende, at hun kjendte sine Forældres Huus. Det bekandtes siden ved Undersøgelse at hun, i Følge Norges Odelsret, var Arving til den hele Bygd, og følgelig temmelig riig. Hun fik følgelig, da hun blev voxen, mange Beylere, og giftede sig med en Mand ved Navn Søren Pedersen, der formodentlig var Bonde, men tillige Dommer, eller, som Dommerne den Tid kaldtes, og endnu kaldes: Skriver (Sorenskriver) fordi han havde lært den paa de Tider sjeldne Konst, at skrive. Hendes Søn hedd Peder Sørensen, derefter kom en Søren Pedersen, og disse to Navne ere bestandig forblevne i Familien. Et Rygte siger, at Familien skal være blevet adlet, men hvorpaa dette Rygte grunder sig har jeg ikke kunnet opdage. Saa meget er imidlertid vist at Familiens Signet fra ældgamle Tider er et Skjold deelt i to Deele; øverst tre Dødningehoveder i Triangel i hvidt Feldt, til Allusion af at Pesten rasede værst om Vinteren; og neden under i

[1]) Det kom ikke til Udførelse.

[2]) Dette Sagn, der maaske hviler paa historisk Grund, er behandlet af Hans K. Heiberg Genealog. Optegn. om Familien Heiberg. Bergen 1864 S. 5 ff. P. A. Heiberg hentyder dertil i Fortalen til „Betragtn. over Nationalrepræsent." S. VII.

sort Feldt en Rype der vender Nebbet mod Østen, til Allusion af Stammemoderen og den sorte Død, der sagdes at komme fra Orienten.[1]) En Stamtavle fandtes iblandt mine efterladte Papirer, da jeg forlod Dannemark, og som maaskee er i min Søns Hænder; den er meget slet sammensat, men kan dog give en Hoben gode Oplysninger.

Til de faa Efterretninger, som findes i det nyelig udkomne Dansk-Norske Forfatter-Lexikon[2]) har jeg kuns lidet at føye. Efter vores Faders Død i Aaret 1760 (min Broder er født tolv Dage efter hans Død)[3]) flyttede vores Moder til Wemmetofte, hvor hendes Fader, Magister Peder Heiberg var Præst ved Klosteret. Denne Mand, givt med en Datter af Cancellieraad Hørning i Kjøbenhavn, var en i høyeste Grad ærværdig Mand, og dersom min Broder erindrede ham, da har han vist aldrig kunnet tale om ham uden den største Ærbødighed. Han var blind i over tredive Aar, og forrettede alligevel sine Embedspligter uden Undtagelse. Han havde i mange Aar skrevet sine Prædikener til hver Søndag, og disse laae i en saadan Orden, at han, uagtet sin Blindhed, kunde finde hvad for een han søgte. I Ugen før enhver Søndag lod han nogle Gange forelæse sig Prækenen til næste Søndag og memorerede den saaledes. Jeg erindrer ikke om min Broder nogensinde forelæste ham disse Prækener, jeg troer det ikke; jeg

---

[1]) Om dette Signet se Hans Heiberg Geneal. Opt. S. 11 og Fru Heiberg: P. A. Heiberg og Thomasine Gyllemb. S. 3.

[2]) Nyerup og Krafts, hvis første Halvdel udkom 1818.

[3]) Da L. Heiberg er født 12. Sept., bekræftes ved disse Ord Worms Angivelse af d. 31. August som hans Faders Dødsdag; men Hans Heiberg Geneal. Opt. S. 37 angiver udtrykkelig d. 30. Aug.

derimod, som noget ældre, har ofte gjordt det, og jeg erindrer mig at jeg af Drenge-Kaadhed læste med det samme hvad Anmærkninger han havde skrevet i Margenen, saasom — Slidder Sladder — Vaas — duer ikke — maae forandres osv. — Den gamle Mand uden at vredes derover, sagde da med en alvorlig Bliidhed: det skal du ikke læse min Søn, det har jeg kuns skrevet for min egen Efterretning.[1]) Denne værdige Mand havde, i sine unge Dage, et besynderligt Eventyr. Efterat have taget Theologisk Attestats blev han Ammanuensis hos Biskoppen i Bergen, der yndede ham meget. Efter nogen Tid blev han forelsket i Bispens Datter, der ogsaa havde Godhed for ham; men efter modnere Overlæg troede han at det vilde være Biskoppen ubehageligt, besluttede derfor at forlade Bergen hemmeligt. Efter at have bragt alle sine Regnskaber i den ypperligste Orden, gik han ombord paa et Skib, under det paatagne Navn af Peder Holmboe, seylede til Jylland, og gik derfra til Ribe, hvor han udgav sig for en fattig Skolediscipel, og blev sat i Mesterlektien. Biskoppen, der længe havde mærket Forstaaelsen med hans Datter, som han hemmeligen billigede, havde imidlertid, min Morfader uafvidende, udvirket for ham et ledigt Præstekald i Stiftet; men da Kaldsbrevet kom, var Kandidaten borte, uden at man kunde opspore ham. Den nye Skolediscipel var efter et Aars Tid eller to paa Vey at dimitteres paa nye til Akademiet, da han pludselig blev kjendt af en Rejsende, der kom paa Skolen for at besøge Rektor. Da han nu kom tilbage til Kjøbenhavn og søgte om andre Præstekald,

[1]) Smlgn. Erindringer S. 400 ff.

blev ham svaret at han havde eengang forsmaaet Kongens Naade, og kunde altsaa ingen Befordring vente. Endelig blev han da kaldet til Wemmetofte Kloster, hvor han døde i Aaret 1775. Sin forrige Kjereste traf han engang ved en Hændelse i Kjøbenhavn, men hun var givt med en Officeer.[1])

De vil vel sige, at alt dette ikke angaaer min Broder, men der er ogsaa saare lidet at sige om hans Barndom og første Ungdom. Vores første Underviisning fik vi i min Bestefaders Huus paa Wemmetofte af een af vores Morbrødre. I dette Huus vare nogle unge Mennesker fra Kjøbenhavn, saasom nu værende Konferentsraad Linde, og hans forhen afdøde Broder Assessor Linde, samt et ungt Menneske ved Navn Buch, som jeg siden reent har tabt af Sigte. Min Broder og jeg vare vel de yngste, men dog uundgaaelig nødvendige som Instrumenter i alle de Drengestreger der skulde spilles. Saaledes begravede vi eengang i Haven, med alle kirkelige Ceremonier, en død Høne; hvilket Spøg tildrog os, i sær de ældste, en skarp Irettesættelse af min Bestefader. Denne gamle Mand, uagtet blind, barberede sig selv, og stod, under denne Forretning, ved et lidet rundt Speyl i sit Studerekammer. Nu skrabede vi Qvæksølvet af Glasset, for at see om det hindrede Manden fra sit Arbejde.[2]) Om min Broder havde Deel

---

[1]) P. A. Heibergs Morfader Mag. Peder Sørensen Heiberg var født i Sognedal i Bergens Stift 9. Nov. 1694 og døde paa Vemmetofte 29. Marts 1775. Før han 1735 blev kaldet til Vemmetofte, havde han dog været Sognepræst til Spjellerup og Smerup (siden 27. April 1733).

[2]) Erindringer S. 400 ff.

i disse og flere Drengestreger, skal jeg ikke kunne sige. At jeg tog Deel deri erindrer jeg meget vel. Sednere flyttede vores Moder igjen til Wordingborg hvor vi bleve satte i Skolen. Her havde min Broder det Uheld at miste sit ene Oye under Spog med en af vores Kammerader ved Navn Meyer fra Kjobenhavn. Vor Moder reyste strax med ham til Kjobenhavn, for at søge Raad, men alt var forgjeves. Min Broders første Lærer var Herr Haar, dengang første Lektiehorer i Wordingborg, siden død som Byefoged i Præstoe. Han er dimitteret af Professor Stoud.

Det er, høystærede, alt hvad jeg kan erindre, og det er saare ubetydeligt. Det vedkommer mindre min Broder end andre Personer af hans Familie; men det er ogsaa en Sandhed at hans Ungdomshistorie indeholder aldeles intet mærkværdigt. Hvad der har tildraget sig med ham fra hans første Studenterdage og siden, vil formodentlig hans efterladte Enke og hendes Familie vide bedre Besteed om end jeg.

Alle disse Bagateller har jeg ikke nedskrevet i den Tanke at andre kunde finde dem ligesaa interessante, som jeg finder dem. De ville derfor behage at gjøre deraf det passeligste Brug, ved at antage og forkaste Anekdoterne efter eget Skjonnende. Min Hensigt med at skrive dette lange Brev har været, ikke blot at vise vedborlig Agtelse for min afdode Broders Minde, men ogsaa at give Dem Høystærede, et Beviis paa min Veredvillighed til at opfylde Deres Ønsker, saa vel i dette, som i andre Tilfælde, naar det maatte hænde sig at jeg kunde være Dem til nogen Tjeneste.

Behag nu at forsikre Deres Svigermoder, Deres Kone og hendes Sødskende om min levende Deeltagelse i deres Sorg, og om mit oprigtige Ønske for deres bestandige Velgaaende. Lev selv bestandig vel, fornøyet og lykkelig, og modtag Forsikringen om min besynderlige Hengivenhed.

Heiberg.

At den Heibergske Familie i ældre og nyere Tider, har besvogret sig med næsten alle Norske adelige Familier, er udenfor al Tvivl. Jeg nævner iblandt dem, Familierne Krogh,[1] Munthe,[2] Knagenhjelm,[3] Schjelderup[4]) og flere. Dette anføres blot for at vise at vores Familie altid har været en i Norge meget agtet og anseet Familie; ligesom den ogsaa er særdeles talrig, især i Bergens Stift.

50.

Samme til samme.

Paris den 12te November 1819.

Høystærede

At Deres kjerkomne Skrivelse af 21de May har ligget saa længe ubesvaret, det beder jeg Dem tilgive mig. Aarsagerne dertil vare for vidtløftige at opregne, jeg fortier dem altsaa, for allene at takke Dem for den Godhed og Opmærksomhed som De har havt med at sende mig ikke alleeneste nogle af Deres egne interessante Skrivter, men

---

1) Hans Heiberg: Geneal. Optegn. S. 80.
2) Anf. Skr. S. 25 og S. 36.
3) Anf. Skr. S. 37 og S. 40.
4) Dette Navn forekommer ikke i H. Heibergs Stamtavle.

endog min Søns Disputats. Denne var mig saa meget mere kjerkommen, som min Søn, der var ankommen forinden havde tabt paa Veyen det Exemplar, som han havde bestemt til mig. Men jeg maae ved den Leylighed ikke undlade at sige Dem at Deres Ven Lector Adler ikke altfor vel havde udrettet Deres Commission; thi isteden for at sende Pakken med en Rejsende, som let findes i Hamborg, havde han indlagt den paa Brevposten, saa at den kostede mig henved 8 Specier i Postpenge. Dette Uheld forringer dog ingenlunde min Taknemmelighed imod Dem, og jeg beder Dem paa nye modtage min Taksigelse for Deres Venskab.

.... Min Søn kom hertil den sidste May, og bliver hos mig, i det mindste til Foraaret. Det Rejsestipendium, som han har faaet, er vist nok ikke ubetydeligt, men langt fra at være tilstrækkeligt, og jeg har endnu ingen Dansk Studerende kjendt, for hvem et Rejsestipendium var saa knapt tilskaaret. Formodentlig har man troet at jeg kunde supplere Resten; det kan jeg vel ogsaa saalænge som han bliver hos mig, men naar han forlader mig, og det maae han dog nødvendig seent eller tidlig, saa faaer han nødes til at vende Næsen hjem, og indskrænke sig til en flygtig Gjennemvandring af det nordlige Tydskland. Han befinder sig meget vel og fornøyet her hos mig, og beder sig anbefalet i Deres og Deres hele Familiens Erindring.

Skulde der være noget, hvormed jeg her i Landet kan være Dem til Nytte, da beder jeg Dem frit at disponere over min Beredvillighed til at tjene Dem i alt hvad der

staaer i min Magt. Imidlertid igjentager jeg mit Ønske om al Velgaaende for Dem og Deres heele Familie, og forbliver med sand Høyagtelse

Deres hengivne
Heiberg.

51.

P. A. Heiberg til Directeur J. F. Schultz.

S. T. Herr Directeur Schultz
i Kjøbenhavn.

Warschau den 13de Juny 1807.

Tilgiv mig, høystærede Ven, at jeg har taget mig den Frieheð at sætte en uindskrænket Tillid til Dem i en for mig høyst vigtig Sag. Jeg vover at troe at De ikke tager mig dette Skridt ilde op, og at De ikke nægter mig Deres Bistand til at erholde Ret i en saa soleklar Sag, hvori jeg har viist langt mere Moderation og Delikatesse end man, i Følge de Chicaner, hvormed man overvælder mig, var berettiget til at fordre. Vedlagte Fuldmagt bemyndiger Dem til at handle uindskrænket paa mine Vegne; men da jeg vel veed at Deres Tid ikke tillader Dem at handle selv, og dertil desuden behøves en Advokat, saa overlader jeg det til Dem selv at vælge en Mand efter eget Godtbefindende (dog ingenlunde Rottbøll[1]), til hvem jeg i denne Post ingen Fortroelighed kan have). Jeg vil ikke anmode min gamle Ven Klingberg derom for det første, da jeg ønsker at spare ham til Høyeste-Ret, ifald Sagen skulde komme saa vidt; men dersom Klingberg, som jeg

[1]) R. havde staaet Fru Gyllembourg bi i Skilsmissesagen.

formoder, har en Fuldmægtig der er Prokurator ved Hof- og Stads-Retten, skulde det være mig kjert om De valgte ham fremfor nogen anden. Hvad Penge angaaer, da har jeg, i indlagte Brev til Madame Jurgensen, som De ville have den Godhed at besørge, foyet Anstalter til, at hvad der er tilovers af min sidste Remisse, skal blive Dem paa Forlangende udbetalt. Dette vil udgjøre omtrent 80 Rd., og saasnart som jeg ved Deres Breve bliver underrettet om at flere Penge behoves skal jeg strax sørge for en nye Remisse. De vil see at jeg kuns gjør den saare billige Paastand, at min Søn skal, paa min Bekostning, sættes i Huset hos Madame Jurgensen, der, saavel som hendes Mand, er villig til at modtage ham. Jeg ønsker intet meere end at dette maae kunne opnaaes uden Procesș; og i dette Tilfælde fordrer jeg blot at hans Moder afgiver en offentlig Erklæring, paa lovlig Maade attesteret, hvorved jeg i denne Post sættes i Sikkerhed for flere Chicaner fra hendes Side. Skulle derimod Sagen ikke kunne afgjøres i Mindelighed, da beder jeg Dem sørge for at Processen drives med al Alvorlighed. Jeg vil ikke opfylde dette Brev med Reflexioner, da De af vedlagte Anmærkninger til Veyledning for min Sagfører, seer Grundene hvorpaa jeg bygger min Paastand; og uagtet jeg deri fordrer at en Afskrift af Anmærkningerne skal fremlægges for Retten, saa overlader jeg dog til min Prokurator at undertrykke dem, ifald enten noget Udtryk deri skulde kunne skade mig, eller en bedre Indklædning skulde være fornøden. Jeg igjentager min Bøn at De vil bevise mig det Venskab at antage sig denne Sag. Jeg kjender ingen til hvem jeg

med større Fortroelighed kunde henvende mig, og da jeg fandt det nødvendigt at give min Befuldmægtigede Ret til at antage Titel af Formynder over min Søn, saa maatte jeg nødvendig vælge en Mand, imod hvem Regjeringen aldeeles ingen Indvending kan gjøre.

Eet maae jeg endnu anmærke. Det er muligt at min gode Ven Capitaine Jens Booysen[1]) fra Sylt er i Kjøbenhavn. I dette Tilfælde vil han vel allerede have meldt sig hos Dem, da jeg for henved 14 Dage siden har skrevet ham til i denne Materie. Da jeg kjender denne Mands Kundskaber, Virksomhed, Retskaffenhed og Venskab for mig, skal jeg udbede mig at De vil give ham i denne Post Deres fulde Fortroelighed, lade ham læse alt hvad jeg i Dag, og for Fremtiden tilskriver Dem, og tillade ham at handle i Forening med Dem, kort sagt, at have til ham, til hvad han siger og foretager sig, al den Tillid, som De kan have til mig selv. Jeg venter snart et Brev fra ham; men hvad der har givet mig Anledning til at troe at han er i Kjøbenhavn, er at jeg i de Odenseeiske Aviser har læst at en Capitaine Booysen har passeret over Beltet til Sjælland.

Jeg venter med det første Deres behagelige Svar, hvilket De, for at samme kan komme mig desto hastigere og sikrere til hænde, vilde behage at levere til een af de Herrer Desaugiers, der have den Godhed at besørge samme indlagt i de Pakker og Depecher, som Ministeren adresserer til Prinsen af Benevent.

---

[1]) Smlgn. Erindringer S. 63 ff.

Næst at udbede mig paa nye Deres venskabelige Bistand, og at tilønske Dem alt Velgaaende henlever jeg Deres

meget forbundne og hengivne

Heiberg.

P. S. Madam Jurgensen har lovet mig at ville igjen modtage min Søn i hendes Huus, med Forsikring at hendes Mand ogsaa var villig dertil. Skulle de imidlertid, som jeg ikke kan formode, forandre deres Tanker, da maae min Sagfører forbeholde mig min Ret til at sætte min Søn i et andet privat Huus, eller i en offentlig Underviisnings-Anstalt i eller udenfor Kjøbenhavn.

NB. Jeg veed at Advocat Rottbøll er Deres Ven, og at han formodentlig bliver min Contrapart. Dette hindrer mig ikke fra at have al muelig Tillid til Dem; kuns beder jeg Dem derfor, ikke at meddele ham den allermindste Underretning, om hvad jeg tilskriver Dem. Adieu.

Forinden De lader min Fuldmagt oversætte, ville De behage at lade den legalisere ved den Franske Minister i Kjøbenhavn.

52.

Pleins-Pouvoirs.

Je soussigné *Pierre André Heiberg*, Interprête des langues étrangères, attaché au Secretariat du Ministère des Relations Extérieures de S. M. l'Empereur des Français Roi d'Italie, donne par ces presentes mes Pleins Pouvoirs illimités à Monsieur le Directeur *Jean Frederic Schultz*, Imprimeur de S. M. le Roi de Dannemarck et de l'Université de Copenhague, demeurant dans la dite ville, pour reclamer en mon nom mon fils Jean Louis Heiberg, et

le retirer d'entre les mains de sa mère, où il se trouve depuis le mois de Fevrier dernier, sans mon aveu ni consentement, afin de disposer de lui conformément aux instructions que j'aurai soin de faire parvenir au dit Mr. Schultz par mes lettres, lui permettant de faire à ces fins toutes demarches légales, soit à l'amiable soit par l'intervention de la justice, et de prendre le titre et la qualité de tuteur de mon dit fils, ou tel autre titre et qualité que les loix du Royaume de Dannemarc autorisent, le tout à mes fraix et dépens; promettant et m'obligeant de ratifier et tenir pour bon et valable tout ce que le dit Mr. Schultz aura fait et consenti en vertu de ces Pleins-Pouvoirs écrits et signés de ma propre main et munis de mon cachet. Fait à Varsovie le 28 Mai An 1807.

Heiberg.[1])

53.

Anmærkninger, til Veyledning for min Sagfører i Sagen angaaende min Søn, imod hans Moder.

1°. En gammel, ved Regjerings-Collegiernes Bestemmelser — maaskee endogsaa ved udtrykkelige Lovbud — hævdet Skik og Vedtægt fastsætter, i Tilfælde af Skilsmisse imellem Ægtefolk, især naar ingen Klage fra nogen af Siderne finder Sted, at de i Ægteskabet avlede Børn følge, Sønnerne med Faderen, og Døttrene med

[1]) Denne Fuldmagt er foruden med H.'s Segl forsynet med Talleyrands Attest for Signaturens Ægthed og det franske Udenrigsministeriums Segl. Endvidere har den franske Gesandt i Kjøbenhavn attesteret Ægtheden af Talleyrands Underskrift.

Moderen: da enhver supponeres bedre at vide hvad der udfordres til Opdragelse af Personer af sit eget end af et andet Kjøn. Det er altsaa min Rettighed at bestyre min Søns Opdragelse; og jeg har ikke tabt denne Rettighed. Den saavel af Regjeringen som af mig upaaankede Underretsdom, i hvis Følge jeg forlod Dannemark, har ikke skildt mig ved andre Rettigheder end dem, til hvis Udøvelse min personlige Nærværelse er aldeles nødvendig. Mit Gods er ikke konfiskeret; og om jeg havde Eyendomme i de Danske Stater, saa vilde ingen kunne nægte mig fuld Raadighed til at disponere derover efter eget Tykke: blot at min Disposition ikke stred imod Lovene. Det kan altsaa, selv paa denne Grund, ikke nægtes mig at bestemme alt hvad der vedkommer min Søns Opdragelse, naar samme skeer paa min Bekostning, og paa en Maade der ikke kan misbilliges af Regjeringen, der har Overopsyn over Opdragelses-Væsenet.

2°. Da min forhen værende Hustrue begjerede mit Samtykke til Skilsmisse, samtykkede jeg deri af Grunde, der ere denne Sag uvedkommende: og jeg fastsatte kuns to Vilkaar for dette Samtykke: (a) at det af hende selv mig tilsendte Concept til Ansøgningen skulde følges bogstaveligen, og uden mindste Forandring; (b) at alt hvad der angik vores Søns Opdragelse skulde være mig ene og allene vedkommende. Jeg havde den daarlige Tillid til hende at jeg troede jeg ikke behøvede at bestikke nogen Fuldmægtig til at paasee disse to Vilkaars Opfyldelse: men hun bedrog mig i den første Post, og indgav en gandske forskjellig An-

søgning, med hvis Text og Indhold jeg havde største Aarsag til at være misfornøjet;[1]) men i Henseende til den sidste Post, da lod hun i sin Ansøgning indflyde, noget nær ordlydende, følgende Periode: Hvad vores Søns Opdragelse angaaer, da forstaaer det sig selv, at det er en Sag, der eene og allene vedkommer hans Fader. Denne Ansøgning blev af Cancelliet bevilget uden Restriction, og nu paastaaer hun, at det var en Uefterlænksomhed af hende, at hun ikke ogsaa bedrog mig i denne sidste Post; og vil at denne hendes Uefterlænksomhed ikke bør komme hende til Præjudice. Jeg overlader til enhver retsindig at dømme om Moraliteten af en saadan Chicane; saameget mere som hendes Tilstaaelse var aldeles frievillig og utvunget: og til ydermere Bestyrkelse herpaa maae det anmærkes at den Ansøgning, hvori ovenmeldte Periode forekommer, var ikke alleeneste underskrevet af hende selv, men tillige af hendes da levende Fader, der sikkert ikke vilde have tilladt hende at gjøre nogen Erklæring, som hun ikke burde gjøre. Da jeg har alle mine Papirer liggende i Paris, saa kan jeg ikke sende Copie af bemeldte Ansøgning og af Cancelliets Bevilling: men af begge Deele vil kunne faaes Udskrifter i Cancelliet. Documenterne er daterede engang i December 1801.

[1]) Herved gjendrives altsaa Fru Heibergs Formening S. 307, at H. skulde have ladet sin Anke over Fru G's Adfærd med Ansøgningen falde, da han havde faaet en Copi af hendes Ansøgning tilsendt gjennem Cancelliet.

3°. Min Søns Opdragelse har til Dato ikke kostet hans Moder een eeneste Skilling: og jeg har i den Post nøye opfyldt alle mine Pligter. Det første kan bevidnes af Herr Dispacheur Jürgensen og Kone, i hvis Huus Drengen i de sidste Aar har været. Jeg havde fordret af Mad. Jürgensen at alle Bekostninger for ham skulde være for min Regning, og at hans Moder intet dertil maatte bidrage; dog forstaaer det sig, at vi med Taknemmelighed skulde modtage alt det Gode, som hans Bestefader vilde gjøre ham. At denne min Hensigt er bleven troeligen opfyldt, det kan Mad. Jürgensen bevidne, og det beviser hendes egenhændige Breve til mig: saa at det er en uimodsigelig Sandhed, at min Søn ikke har kostet sin Moder een eeneste Skilling, hverken til Underholdning, Klæder, Lærdom eller Opdragelse. Om hun nu og da har givet ham en liden Foræring, saasom til hans Fødselsfest, til Nytaarsgave, eller ved andre Leyligheder, det er mig ubekjendt: jeg har aldrig skjøttet om at vide det, og endnu mindre gjøre Indvendinger derimod, da jeg aldrig har ønsket at berøve hende hendes Barns Kjerlighed. At jeg derimod nøye har opfyldt mine Pligter, saa at hun fra den Side ingen Argumenter kan hente imod mig, det tør ingen vove at nægte. Strax efterat Skilsmissen var udvirket, kom min Søn i Professor Rahbeks Huus. For saa vidt som angaaer den Periode vil Professoren kunne give den fornødne Oplysning. Siden efter kom han til Herr Jürgensen; og hvad Penge jeg har remitteret til hans Fornødenheder det veed Madame Jürgensen at forklare: Summen beløber

sig til et Par hundrede Rigsdaler om Aaret, hvilket jeg dog ikke bestemt kan specificere, da jeg, som sagt, ikke har mine Papirer ved Haanden; men jeg kan i den Post for en Deel beraabe mig paa Herr Directeur Schultzes Vidnesbyrd, igjennem hvis Hænder endeel af disse Penge have passeret; og saameget kan jeg med den bestemteste Vished erklære, at jeg, siden sidstafvigte Oktober Maaned har remitteret til min Søns Fornødenheder ikke langt fra 300 Rd. Saasnart som Dispacheur Buntzens Død blev mig bekjendt, tilskrev jeg strax Mad. Jurgensen, og lod hende vide, at for Eftertiden alle Omkostninger skulde være for min Regning. Blot den Post med min Søns Lærere er en Udgift for mig af henved 300 Rd. aarlig, foruden hvad hans Underholdning, Klæder, og øvrige Fornødenheder ville medtage. Denne betydelige Udgift har jeg villig underkastet mig, og stedse sørget for at Herr Jurgensen ikke skulde staae i Forskud. Min sidste Remisse, først i May Maaned var 300 Mk. Banco; men da jeg hørte at Drengens Moder havde egenmægtig taget ham i sit Huus, uden at begjere i Forveyen mit Samtykke dertil, saa har jeg givet Ordre til ikke at udbetale flere Penge for ham, førend Sagen igjen er bragt i sin gamle Orden, hvorefter alle Omkostninger skulle paa nye blive for min Regning. Jeg veed ikke om hans Moders Evne tillader hende at betale for sin Søn dé Summer, som jeg er villig til at anvende paa ham; men jeg tvivler derpaa. Barnet vil altsaa aabenbare lide Skade ved sin Moders Kapriser, og hendes Chicaner imod mig.

4°. Jeg kan ikke tillade at min Søn bliver i sin Moders Huus; først, fordi jeg ikke kan sætte ham i Fare for at blive forkjelet. Han er i den Alder (15½ Aar) da han ikke længere behøver sin Moders Pleye, skjøndt han kan have Gavn af hendes Tilsyn, som jeg heller ikke ønsker at unddrage ham. Et ungt Menneske i hans Alder maae begynde at tænke paa at kunne behjelpe sig selv, i det ikke alleneste muelige, men endog høyst rimelige Tilfælde, da han kommer til at undvære sin Moders daglige Opsigt. Dernæst mærker jeg kuns altfor vel, at der i hans Moders Huus indprentes ham Lærdomme hvormed jeg ikke kan være fornøyet. For at forklare mig tydeligere i denne Post, anmærker jeg, at jeg af min Søns seenere Breve, og af andre Data, sporer en Ligegyldighed, en Koldsindighed, for ikke at sige noget værre, imod mig, der efter alt hvad han har erfaret af min Omhyggelighed for ham, ikke kan have faaet sin Oprindelse i hans eget Hjerte, men maae nødvendig være ham indprentet af de Personer, der omgive hans Moder: maaskee endog af hende selv uvitterligen; thi at hun med Forsæt skulde have kunnet bidrage dertil, det vil jeg endnu være billig nok til at troe umueligt. Nærmere Forklaring herover forbeholder jeg mig, ifald det skulde gjøres fornødent.

5°. Det har aldrig været min Hensigt at tage min Søn ud af Landet; end ikke bort fra Kjøbenhavn; i hvor meget end oekonomiske Betragtninger kunde tilraade det sidste. Det er ikke i noget fremmed Huus, ikke engang til nogen af min egen Familie jeg agter at

sætte ham; men til hans Moders egen Syster; et Huus, hvor han allerede længe har været; hvor han har nydt al moderlig Omhu; hvor han ikke seer andre end gode Mennesker; hvor han intet ondt kan lære; og hvor hans Moder har Leylighed til at have dagligt Tilsyn med ham. I dette Huus, og paa intet andet Sted ønsker jeg ham, og man er villig til at modtage ham. Her skal han intet mangle, saafremt som hans Moder godvillig finder sig i mine Foranstaltninger, men tvinger hun mig til at ødsle paa en unyttig og høyst ubehagelig Processs, en hoben Penge, der vilde være bedre anvendte paa hendes Søns Opdragelse, da er det mueligt at oekonomiske Grunde med Tiden kunne nøde mig til at sætte ham i en af de offentlige Skoler i Provindserne, der bestyres af Mænd, som staae under Regjeringens umiddelbare Opsigt, og hvor han, med ulige ringere Bekostning for mig, kan nyde den Opdragelse og Underviisning, hvorpaa jeg nu godvillig underkaster mig at anvende betydelige Summer. Min Søns Moder burde betænke Følgerne af hendes Chicaner; kuns dette finder jeg fornødent at erklære; at jeg, i Tillid til Lovene og til min retfærdige Sag, vil paastaae min Ret til det yderste, og ikke ophøre, forend jeg seer en Høyeste-Rets Dom i hendes Favør.

6°. Dersom min Søn bliver i sin Moders Huus, kan jeg aldeles intet bidrage til hans Opdragelse. Jeg kan ikke have Opsigt med ham; jeg har ingen Sikkerhed for at hans Underviisning bliver som den bør være, eller for den rigtige Anvendelse af de Penge jeg be-

koster paa ham. Bestyrelsen af hans Opdragelse fordrer en vedvarende Correspondance, og intet Menneske af Følelse eller Delicatesse kan fordre at jeg skal have Tillid til, eller indlade mig i Brevvexling med hans Moder, eller med nogen af dem der omgive hende. Den der utvungen udgiver Penge til et vist lovligt Brug, har ogsaa Ret til at bestemme hvorledes disse Penge lovligen skulle anvendes. Man vil dog vel ikke fordre at jeg skal afstaae fra al Raadighed over min Søn og hans Opdragelse, og lade mig nøie med den Ære at betale hvad Penge han koster? Ved derimod at sætte min Søn i sin Tantes Huus, taber hans Moder ingen af de smaae Glæder, som et Barn kan gjøre sine Forældre; hun beholder dem endogsaa udelukkende; han er aldeles ikke unddraget hendes moderlige Opsigt; og hendes Søn taber intet derved uden hvad det er en Lykke for ham at tabe. Han vil blive dannet af gode Lærere, efter Regjeringens Forskrifter, til et ungt Menneske af Kundskaber, og gode Sæder; han vil ikke undlade at elske sin Moder; men han vil tillige lære, hvad han i sin Moders Huus vilde glemme: at ogsaa hans Fader har Ret til hans Agtelse og Kjerlighed.

7°. Skulde det, som jeg nødig vilde formode, komme til Process, da fordrer jeg at min Sagfører nedlægger en Præliminaire-Paastand, til Paakjendelse af Retten, inden Hovedsagen foretages, nemlig: at min Søn strax hensættes i sin Tantes Madame Jurgensens Huus, og under hendes og hendes Mands udelukkende Opsigt og Bestyrelse, saalænge indtil det ved endelig

Dom er afgjordt hvem der skal have Raadighed over ham, og besorge og bekoste hans Opdragelse. For at hæve alle Vanskeligheder og Indvendinger i denne Post, samtykker jeg i, at han forbliver i bemeldte Huus paa min Bekostning i alle Deele, saalænge som Processen varer, uden at hans Moder deeltager i denne Bekostning paa nogen Maade, i hvad Udfald Sagen end maatte faae ved endelig Dom. Skulde denne Præliminair-Paastand ikke finde Rettens Bifald, men afvises, da indstevnes Dommen eller Kjendelsen strax til Høyeste Ret.

8°. Disse Anmærkninger maae ikke fremlægges ved Forligelses-Commissionen, skjøndt Hoved-Indholdet vel der maae mundtligen afbenyttes. Naar Sagen derimod kommer til Rettergang, ønsker jeg at en Afskrift heraf fremlægges, bestyrket med et Indlæg, grundet paa saadanne Argumenter, som Lovene og Sagens Omstændigheder diktere, og som overlades til min Sagførers egen Skjønsomhed.

Warschau den 13de Juny 1807.

Heiberg.

Til den i de tre nærmest foregaaende Actstykker omhandlede Sag, der synes mig temmelig graverende for Fru Gyllembourg og hendes anden Mand, henhører ogsaa det af Fru Heiberg S. 392 meddelte Brev fra P. A. Heiberg til Lise Jürgensen. Hvorledes Sagen efter disse Kilder synes at hænge sammen, har jeg kortelig fremstillet i en lille Afhandling om Forholdet mellem P. A. Heiberg

og Thomasine Gyllembourg, som vil blive optaget i Januarheftet af Nordisk Tidskrift, udgivet af den Letterstedtske Forening.

54.

P. A. Heiberg til J. F. Schultz.

Paris den 29de April 1810.

Deres ærede Skrivelser af 13de Februar og 6te Marts har jeg i sin Tid rigtig bekommet, men endnu ikke besvaret, fordi jeg i en Maaneds Tid har været med Hoffet i Compiegne, hvor jeg har havt fuldt op af Forretninger. Nu er jeg da her tilbage, Gud veed for hvor lang Tid, men sandsynligt er det at jeg endnu kommer til at gjøre een eller flere Reiser i Aar: maaskee vel endog til Rom og Neapel.

For Deres Venskab med at sende min Moder de omstrevne 2de Favne Knippelbrænde er jeg Dem saa meget mere forbunden, som hun skriver mig til at denne Hjelp kom paa en Tid da hun høylig trængte dertil. Ved Leylighed behager De at melde mig hvad samme koster, paa det at jeg kan notere samme. Nu skal jeg udbede mig at De vil have den Godhed at sende min Moder 20 Rd. samt at levere min Søn 50 Rd., som jeg forærer ham til Belønning for hans Examen, som han har overstaaet med Hæder.[1])

---

[1]) Johan Ludvig H. tog 1810 Examen philosophicum med Udmærkelse.

Jeg haaber at vores Ven Guldberg har faaet mit Brev; behag at sige ham at et Pund Spansk Tobak er afsendt til ham. Jeg fik det fra Madrid for omtrent en Maaned siden, og en af mine Venner og Landsmænd, Herr Svitzer fra Kjøbenhavn, hvem jeg havde givet Sagen i Commission medens min Fraværelse i Compiegne, har fundet Leylighed til at sende Pakken med en Greve Rantzau, der er afreyst herfra for henved fjorten Dage siden, men som nok vil komme noget seent til Kjøbenhavn, da han agter at see sig noget om paa Veyen.

Fortryd ikke paa at jeg uleyliger Dem med de mange indlagte Breve. Kammerjunker Neergaard, der har lovet mig at see Dem, vil sikkert gjerne bringe mig fra Dem de seenest udkomne Deele af Holberg, som De har den Godhed at forære mig. Behag at give vores Ven Guldberg Underretning om denne gode Leylighed, ifald han endnu ikke skulde have afsendt de Bøger som han har havt den Godhed at love mig.

Frue Abildgaard skriver mig til at hun iblandt hendes Mands Papirer har fundet at han havde tiltænkt mig et Malerie, som han havde begyndt. Men da Døden[1]) hindrede ham fra at fuldende det, saa har hun udsøgt et andet i dets Sted, som hun forærer mig for at opfylde sin Salig Mands Villie. Jeg skriver hende til i Dag og overlader det til hende selv enten hun vil aflevere det til Neergaard eller til Dem. I dette sidste Tilfælde, og i det Fald at Neergaard enten var reyst, eller at han ikke skulde kunne modtage Maleriet, beder jeg Dem venskabeligst at

[1]) Maleren Abildgaard døde 1809. Smlgn. Erindringer S. 71 ff.

modtage og bevare det, indtil jeg kan finde en beqvem Leylighed derfor. De seer at jeg tager mig den Frihed stedse at sætte Deres Venskab imod mig Prøve ved at at bebyrde Dem med mine Commissioner: jeg vilde ønske at jeg kunde være Dem til nogen Gjentjeneste.

Med megen Taknemmelighed og sand Høyagtelse forbliver jeg Deres

forbundne og hengivne Ven
Heiberg.

P. S. Baggesen, der i endeel Aar har, allevegne hvor han har kunnet, blameret mig som et Menneske der har forandret Principer, uagtet han meget vel veed, at jeg, bortjaget fra mit Fædreneland, var nødt til at vælge mig et andet, og der at søge min Underholdning paa en ærlig og anstændig Maade, og at dette ikke kan kaldes at forandre Grundsætninger; Baggesen, der faaer hver en Bid Brød som han putter i sin Mund, som en Almisse af sit Fædreneland, og lønner sine Velgjørere med at tale ilde om dem; Baggesen, der for faae Aar siden flyttede fra sit Logis, fordi han, som han foregav, ikke kunde være bekjendt at boe under Tag med en Person som Malte Brun, med hvem han dog nu lever i et nøye og inderligt Venskab; Baggesen, der for faa Aar siden skrev en jammerlig Ode til Bonaparte, og overleverede ham samme med et Knæefald, i det Haab at faae af ham enten en Belønning eller et Embede; Baggesen, som da dette ikke lykkedes ham, har baade privat og offentlig, i sin Tale og sine Tydske Skrifter talt ilde om Bonaparte og den Franske Regjering, med eller uden Grund, det kommer

denne Sag ikke ved; denne samme Jens Baggesen har nyelig sogt om at blive Lecteur hos den nye Kejserinde; og da dette blev ham afslaaet, søger han nu om at blive Archivist for den Tydske Deel i Rigs Archivet; da dette ogsaa neppe vil lykkes ham, saa venter jeg snart at høre hvorledes han deklamerer paa nye imod det Land og den Regjering der ikke skjønner paa hans store Fortjenester. Om han troer at jeg kan være ham til nogen Nytte, eller hvad hans Meening ellers er, det veed jeg ikke, men saa meget er vist, at han der i mange Aar aldrig har værdiget mig et Oyekast, end sige et Ord, har nu i to Dage efter hinanden næsten ordentlig gjordt mig sin Cour paa Gaden; hvor vidt han vilde have drevet sin Falskhed eller sin Licentia poetica, er vanskeligt for mig at sige, og det faaer jeg nok neppe nogensinde at vide, da jeg besvarede hans Venskabs Yttringer, med al den Kulde som hans Forhold fortjener. De maae gjerne fortælle disse Anekdoter for hvem De behager og anføre mig som Hjemmelsmand. Adieu.

55.

Samme til samme.

S. T. Herr Directeur Schultz
i Kjøbenhavn.

Paris 23 November 1817.

Siden mit sidste har jeg modtaget tre af Deres ærede Skrivelser, nemlig af 20de September 11te og 18de Oktober, hvorfor jeg er Dem meget forbunden. Jeg seer deraf at det maaskee ikke vil blive tilladt at sælge i Dannemark mit

lille Skrivt over den Norske Konstitution;[1]) men skulde det med det samme være forbudt, at omdele de faae Exemplarer, som ere bestemte til mine Venner? Dette veed De bedre end jeg, og skulde det være Tilfældet, da faaer jeg finde mig deri som i saa meget andet. Forresten seer jeg med Forundring af Deres Breve, at Bogtrykkeren har sadt en saa overdreven Priis derpaa, at den er næsten ligesaa god som et Forbud; og derover forundrer jeg mig saa meget desto mere, som Manuskriptet ikke har kostet ham een eneste Stilling. Det er mig altsaa, fra den Side betragtet, aldeles ligegyldigt, om Skrivtet sælges, eller ikke, men det vilde gjøre mig ondt, at erfare, at Regjeringens Had til mig efter atten Aars Forløb, endnu ikke har kunnet kjøles.

Fra min Søn har jeg, til denne Dag, endnu ikke seet eet eneste Ord, siden jeg skrev ham til, under Deres Kuvert, for henved fire Maaneder siden. Denne Omstændighed giver mig desværre, kuns et saare slet Begreb om hans Tænkemaade. Jeg vil ønske at jeg maatte fejle.

Med en Søn af Grosserer Thomsen sendte jeg Dem en liden Pakke, som nu allerede maae være kommet Dem tilhænde. Den indeholdt Manuskript til det fjerde Bind[2]) af mine Skuespil, nemlig et Blad med Rettelser til de Vonner og Vanner, som bliver det første i Bindet, dernæst Mystifikationen, Syngestykke i tre Akter; derefter følge to Kantater, der findes i Minerva, endelig et Efterskrivt, samt endeel Rettelser i de foregaaende Bind,

---

[1]) Nogle Betragtninger over National-Repræsentationen osv. Christianssand 1817.

[2]) Udkom 1819.

hvilket alt skal blive Dem sendt, saasnart som en Leylighed gives. Herom har jeg ogsaa tilskrevet Rahbek i indlagte Brev, som jeg beder Dem at levere ham. De seer deraf, at De kan begynde Trykningen, naar De behager.

Med Juvelerer Henriques har jeg ogsaa sendt Dem en Pakke med Manuskripter, der dog ikke ere bestemte til at trykkes. Deres Indhold desuden forbyder det selv, i det mindste, under de nærværende Omstændigheder. Det ene af disse Manuskripter er den forhen omtalte Afhandling over Spørgsmaalet: Hvorvidt Satan er berettiget til at blande sig i Opdragelses Væsenet.[1]) Det andet har til Titel: Politiske Aphorismer.[2]) Dette sidste kunde jeg maaskee faae i Sinde engang at lade trykke i et fremmed Sprog og i et fremmed Land; thi i Dannemark kan det ikke trykkes, heller ikke i Frankrig, under de nærværende Omstændigheder. Det første tillade Omstændighederne heller ikke at trykkes. Men skeer det ikke i min Tid, at Omstændighederne forandre sig, saa vil det dog sikkert skee engang efter min Død; og derfor er det at jeg har villet at et Afskrivt skulde findes i en paalidelig Vens Hænder. Jeg stoler, i dette, som i mere, paa Deres Venskab, og haaber at de vil bevare disse to Manuskripter, som jeg tiltroer noget Værd, og som maaskee engang ville kunne læses, det eene med Fornøyelse, det andet med Nytte. Jeg har intet imod at De lader dem læse af en eller anden Ven; kuns at det skeer med megen

---

[1]) Om Oprindelsen til dette Skrift (en Trykfejl paa Omslaget af Minerva) se Erindringer S. 359.

[2]) Udkom senere i Christiania (1826), men var forinden oversat paa Spansk (Madrid 1821). Erindringer S. 330, S. 357.

Sparsomhed og Forsigtighed, og at Manuskripterne, under intet Paaskud, af hvad Navn det endog maatte være, bringes ud af Deres Huus. Denne Regel beder jeg Dem at lade være gjeldende, endog for vores Ven Rahbek, hvem jeg selv har anmodet om at læse Skriverne. Det er mig saa meget mere vigtigt at disse Afskriver findes hos Dem, som mine Papirer, i Døds Tilfælde, maaskee kunne falde i Hænderne paa Folk, der tilintetgjøre dem. Jeg ønsker at De engang ved Leylighed vil lade mig vide i hvad Tilstand disse Pakker, især den sidste, er kommet Dem tilhænde; det er at sige, om de have været aabnede. Den første har to Segl, og den sidste tre. Begge ere de indpakkede med saa megen Omhyggelighed, at de nødvendig maae komme Dem tilhænde i god Stand; med mindre der gjøres Vold paa dem.

Jeg har endnu ikke hørt noget fra Herr Brummer.[1]) Jeg vil dog haabe at hans Kasser ere ankomne. I al Fald er Forhalingen ikke min Skyld, saasom de vare ombord i Skibet den 11te August. Behag at sige ham at jeg har forglemt at anmærke, at Boglade-Prisen paa Malte Bruns Geographie er 95 Franker.

Jeg har taget Feyl, i Henseende til Datum af min Søns sidste Brev. Det er af 12te April, og blev besvaret i May Maaned. Hans næstforrige Brev var dateret 31te August 1816. De seer deraf at han er særdeles sparsom med at skrive mig til. Vel taler han i sit næstsidste Brev om flere som han paastaaer at have skrevet, men som jeg

---

[1]) En bekjendt Boghandler; han havde forlagt „Læsning for Publikum".

ikke har faaet. Denne Undskyldning er falsk, thi det er umueligt at troe, at hans Breve skulle være de eeneste, der ikke komme mig tilhænde; De veed selv at ikke eet eeneste af Deres Breve til mig, eller mine til Dem, ere forkomne. Jeg tilføier endnu den Anmærkning, at ikke eet eeneste af hans Breve til mig er blevet ubesvaret. Hvad han herefter agter at foretage sig, er en Hemmelighed for mig. Rahbek mener at han vel faaer et Rejse-Stipendium.[1]) Under andre Omstændigheder vilde dette have fornøiet mig, men det er høist sandsynligt, at han, ifald han kommer til Frankrig, ikke finder mig der; thi da Regjeringen, uagtet de skrivtlige Forsikringer som jeg har i Hænde, hidtil ikke har villet betale mig min Pension, saa er det at befrygte at den vil vedblive det samme System, saa bliver det mig umueligt at leve her i Frankrig, og nødes jeg da til at søge et andet Tilflugtssted; men derom skal jeg nærmere i Tide give Dem Underretning. Saa meget er vist, at, dersom min Søn havde fulgt mine Raad, og ikke været saa ustadig i sine Beslutninger, saa havde han, for tre Aar siden, kunnet være færdig fra Universitetet, og begivet sig paa Rejser. Jeg havde da været istand til at underholde ham i Paris paa min Bekostning; thi jeg havde Fordringer,[2]) som jeg kunde have gjordt gjeldende, og som ikke kunde nægtes mig, hvorved mine Vilkaar vare blevne dobbelt saa gode som forhen. Jeg havde tiet i nogle Aar, deels formedelst en Følelse af Delikatesse, men fornemmelig

---

[1]) Sønnens Besøg blev først til Virkelighed 1819.

[2]) H. havde i 1½ Aar været Chef for sit Bureau uden at hans Gage derfor blev forøget. Erindringer S. 303.

fordi min Søns Ankomst til Paris vilde have været et høyst passende Argument til at reklamere mine Rettigheder. Dette er for vidtløftigt og kjedsommeligt længere at omtale; nu er det tilende med disse Rettigheder og Fordringer, som jeg, efterat have faaet min Afskeed, ikke længere kan reklamere: men det er heller ikke i den Henseende at jeg gjør min Søn nogen Bebreydelse; thi alle disse Omstændigheder vare ham ubekjendte. Desuden har han i eet af sine Breve ærligen sagt mig: at han ikke kunde følge mine Raad, fordi han ikke engang kjender mig.[1]) Disse Ord forklare hele hans Forhold imod mig.

Undskyld mig, Høystærede Ven! at jeg kjeder Dem med disse Beklagelser. De har i lang Tid ligget mig haardt paa Hjertet, og græmmet mig meget. Jeg gider ikke tale mere derom; jeg behøver det heller ikke; thi, efter hvad jeg har sagt Dem, vil De selv kunne dømme.[2])

Næst venskabelig Hilsen til vores fælleds Venner, har jeg den Ære at være

Deres hengivne og høyst forbundne
Heiberg.

---

[1]) Fru Heiberg: P. A. Heiberg og Thomasine Gyllemb. S. 399 (1807).

[2]) Der turde være Anledning til her at gjenkalde i Erindringen, at den Misstemning mellem Fader og Søn, som i disse Breve antydes, forsvandt, da de personlig mødtes i Paris. En tiltalende Skildring heraf kan man læse i Fru Heibergs ovenfor anførte Bog S. 432 ff.

56.

P. A. Heiberg til Enkefru Schultz.

Paris den 12te Januar 1818.

Høystærede Frue.

Deres ærede Skrivelse af 13de December har meddeelt mig een af de sørgeligste Tidender, som det var mueligt at jeg kunde modtage, Deres elskede Mands, min oprigtigste Vens Død. Disse sidste Ord haaber jeg vil fritage mig fra den Nødvendighed at bevidne Dem med hvor dyb en Sorg jeg deeltager i Deres smertelige Tab, som jeg, skjøndt vel i en ringere Grad, kan kalde mit Tab. Denne sørgelige Efterretning, skjøndt saare smertelig, var mig dog ikke aldeles uventet. Jeg var allerede underrettet om Mandens Sygdom, skjøndt den, som man sagde, ikke var farlig; og en vis Anelse sagde mig, at Aaret, der havde bragt mig saa mange Ubehageligheder[1]), ikke skulde endes uden at skjenke mig endnu een Bitterhed; og min Anelse gik i Opfyldelse.

De mangfoldige Prøver paa et oprigtigt og uinteresseret Venskab, som den Afdøde i endeel Aar har givet mig, vilde have gjordt mig hans Tab aldeles uopretteligt, dersom ikke De, høystærede Frue, havde havt den Godhed at forsikre mig at De vil gjøre mig den Ære at sætte Dem med mig i det samme venskabelige Forhold, hvori Deres afdøde Mand saa længe har staaet. Jeg antager dette Tilbud med den største Taknemmelighed, og med det Ønske at Omstændighederne vilde sætte mig istand til her at være Dem til nogen Gjentjeneste.

---

[1]) Bl. a. hans Afskedigelse.

Hvad Trykningen af den fjerde Deel af mine Skuespil angaaer, da har det, fra min Side, dermed ingen Hast. De vilde behage deri at rette Dem efter Trykkeriets Leylighed. Jeg har for nogen Tid siden meldt Udgiveren, vores fælleds Ven Rahbek, at Bindet skal begyndes med de Vonner og Vanner, hvorefter følger Mystifikationen og saa videre. Bindet skal sluttes med et Efterskrivt, som jeg ikke vil fuldføre, forend jeg veed at Trykningen er begyndt, for ikke at sætte mig i det Tilfælde at blive nødt til seenere at gjøre nye Tillæg dertil, hvilken Nødvendighed mueligen kunde finde Sted.

Jeg udbeder mig den Godhed af Dem, Høystærede Frue, at De vil beholde i Deres Gjemme, de to sidst tilsendte Manuskripter, saa vel som et tredie, mere voluminøst, over Kriminal-Lovene,[1]) der allerede i et Par Aar har været i Deres Salig Mands Forvaring. Jeg skal, naar Tiden kommer, tage mig den Frihed at giøre en endelig Bestemmelse dermed. Imidlertid, og hvad især de to første angaaer, da har jeg intet imod at de læses af paalidelige Venner, som man er vis paa ikke ville gjøre Misbrug deraf, kuns at de ikke laanes ud af Deres Huus. Herom har jeg forhen tilskrevet vores Ven Rahbek.

Deels Frygt for at kjede Dem, deels ogsaa en Upasselighed, der, i en Maaneds Tid, har noget svækket baade mit Sind og mine Kræfter byder mig opsætte til en anden Gang, nogle Smaaeting, som jeg vil udbede mig Tilladelse til at underrette Dem om. Jeg slutter dette Brev, høystærede

---

[1]) Det ovenfor S. 127 ff. nævnte Prisskrift om Eggers' Udkast til en Kriminallovgivning: Manuskriptet, 278 Sider, ejes af Universitetsbibliotheket.

Frue, med det Ønske, at det nys begyndte Aar maae lære Dem, ikke at glemme, men at bære med Taalmodighed, det Tab og den Sorg, som Slutningen af det afvigte Aar bragte Dem, og at de maae see alle Deres Foretagender kronede med det Held, som De, for Deres egen saavel som for Deres afdøde Mands Retskaffenheds Skyld, fortjener.

Jeg har den Ære at være
Høystærede Frue
Deres
ærbødigste forbundne Tjener
Heiberg.

Min Adresse er Rue du Dauphin No. 7.

Tillæg.

I.

To Breve fra Fru Gyllembourg til L. Heiberg.

De mange Breve, som Fru Gyllembourg skrev til P. A. Heiberg under hans Landsflygtighed, inden hun gjorde ham Forslaget om Skilsmisse, ere desværre ikke bevarede; det vilde være af meget stor Betydning for Bedommelsen af hendes Charakter at se, hvorledes hun tog sig i det dobbelte Forhold, hvori hun da stod. Jeg har derfor troet, at ogsaa efterfølgende Breve, som hun i denne Periode har skrevet til L. Heiberg, kunde have nogen Interesse. Sit tidligere gode Forhold til denne omtaler hun selv i Fru Heibergs ofte anførte Skrift S. 378.

a.

Kiøbenhavn d: 15 Apr. 1800.

Tilgiv kjere Broder! at jeg endnu ikke har svaret paa et Brev, som jeg for længe siden havde den Fornøyelse at modtage fra Dig. Min Flytning, min Auction og endelig min vidtløftige Correspondance med min Mand, som jeg skriver til alle Post-Dage, maae undskylde mig hos Dig. Du, og min Veninde Din gode Kone ere dog vel ikke vreede paa mig derfor?

For destomere at forsikkre mig Eders Tilgivelse sender jeg Dig dette Brev med Hr. Jens Smidth [1]) der har lovet mig selv at levere det i Dine Hænder. Han er blevet Præst en Miil fra Odensee og han onsker at gjøre Dit Bekjændtskab. Jeg erindrer at Du har talet med Heiberg om ham, og ønsket at lære at kjende Finthonas Digter. Du veed at han er Din Broders og min Ven, han vil bringe Dig Hilsener fra min Fader og mine Systre da han kommer næsten daglig i min Faders Huus og er os alle inderlig kjer, og det vil meget glæde mig at erfare at Du og Din elskværdige Kone ofte vil tale med ham om mig og min Slægt.

Jeg skal hilse Dig meget fra Din Broder, han er for nærværende Tiid i Amsterdam, hvor han moerer sig meget godt, Hr. Smidth som har læst nogle af hans Breve vil fortælle Dig meere om ham og hans Reyse.

Hvorledes lever min lille kjere Franciska? Hun holdt saa meget af mig da hun var i Kjobenhavn, nu har hun vel reent forglemt mig? Hils hende fra mig og min Ludvig, saa vel som min kjere Dorette, Heiberg har skrevet mig til at hun er den smukkeste lille Pige han har seet. Hils ogsaa Dine Sønner, min gode Christian, og den lille Carl Ludvig, der vist maae være en prægtig Dreng, siden hans Moder selv har opammet ham.

Lev vel! kjereste Broder! jeg omfavner Dig og Din kjere Kone af mit gandske Hjerte.

Thomasine Heiberg.

---

[1]) Se ovenfor S. 84.

b.

Vorblegen den 21 May 1801.

Min kjere Broder! Det er uartigt af mig at jeg ikke for længe siden har svaret paa Dit saa venskabelige Brev der har gjort mig saa megen Fornøyelse; men da jeg er blevet forhindret deri indtil nu saa sender jeg dig disse Linier med min Cousin Claus Kellermann der reyser igjennem Odensee og har lovet mig at bringe dig min og mines mundtlige Hilsener.

Jeg takker dig tusinde Gange for din Godhed at ville have mig og Ludvig over til dig i Sommer, jeg beder du vil hilse din gode Franciska og sige hende at hendes og dit Venskab for mig er mig usigelig kjert, men desværre! jeg troer det staaer skrevet i Stjernerne at jeg aldrig skal kunde profitere af Eders Godhed; i Aar reyser baade Lise og Hanne over til Falster til Laurenze der i disse Dage er her for selv at hente dem, og det er altsaa billigt at jeg bliver her tilbage hos min gode Fader, der ellers maatte være gandske eene. Vær vis paa at det gjør mig meget ondt at jeg ikke kan gjøre en saa behagelig Reyse.

Den lille kjønne Carls Død har bedrøvet mig mere end du kan forestille dig, ingen kan saa vel føle hvor smerteligt et saadant Tab maae være som den der selv er Moder; men det gjorde mig næsten endnu meere ondt at erfare din kjere Dorettes ubehagelige Tilfælde; jeg troede det af langt mere Betydenhed end jeg siden af Doctor Ranoe erfarede at det maatte være. Ranoe siger at det er meget almindeligt at en Byld paa Halsen gjør lidt

Skjævhalset, men at det næsten er uden Exempel at det ikke med Tiden gandske fortrak sig. Jeg haaber altsaa at dette Brev vil finde den lille gode Dorette fuldkommen fridsk.

Jeg skal hilse dig og din Kone meget fra din Broder i Paris; eet af dine Breve har han faaet det veed jeg; jeg har skrevet ham til og spurgt fra dig hvorfor han saalænge ikke havde skrevet til dig.

Min Fader, mine Systre, Johan Ludvig, og alle vore Slægtninge og Venner hilse dig og din Kone. Jeg beder dig endnu engang hilse denne min gode Veninde og alle eders nysselige Born fra

Din Veninde
Thomasine Heiberg.

II.

Til Slutning vil jeg meddele en Fortegnelse over den Samling Heibergiana, som nu af Frk. Müllertz er foræret til Universitetsbiblitheket, da det maaske kan have Interesse for en og anden.

a) Foruden de her offenliggjorte Breve fra P. A. Heiberg og ham vedkommende Actstykker findes endnu: En Boghandlerregning paa 9 Rd. 2 ℔ 2 ß, quitteret 13 Jan. 1779. 4 Breve til L. Heiberg (1/12 1798, 15/1 1799, 2/2 1799, 29/6 1799), som ikke synes mig at være af synderlig Interesse. Hertil kommer endnu den ovenfor S. 100 omtalte Billet.

b) 26 Breve til Ludvig Heiberg fra hans Moder fra Tidsrummet 12/2 1798—17/6 1818. Uddrag ere meddelte ovenfor.

c) 1 Brev fra samme til Sønnedatteren Dorette (8. Mai 1806).

d) Foruden det Brev fra Kjøbmand Steffens, som er trykt ovenfor S. 86 ff., findes endnu i hans Kones Brev til L. Heiberg af 6/11 1806 en længere Tilføjelse af ham (om hans Kones Sygdom).

e) 1 Brev til L. Heiberg fra G. Heiberg (se Hans Heiberg: Geneal. Opt. S. 21 d. 1). Svendborg 22. Juni 1816.

f) 1 Brev til L. Heiberg fra hans Morbroder T. S. Heiberg (anf. Skr. S. 51 b. 3). Saabye 1. Marts 1818.

g) 2 Breve til L. Heiberg fra hans Morbroder Gregorius Heiberg (anf. Skr. S. 60 b. 6). Friderichshald 11. Juni 1803, 16. Juli 1803.

h) 2 Breve fra en Fætter J. W. Heiberg (anf. Skr. S. 59 c. 3?). Horsens 24. April 1802, 16. Marts 1808.

i) 3 Breve til L. Heiberg fra hans Morbroder S. J. Heiberg (anf. Skr. S. 56 b. 4). Faxe 6. April 1799, 5. October 1799, 20. Juni 1801.

k) 17 Breve til L. Heiberg fra S. J. Heibergs Søn P. W. Heiberg (anf. Skr. S. 57 c. 2) fra Tiden 7. Nov. 1801—1. Oct. 1803. To Uddrag ovenfor S. 85 og S. 91.

l) Foruden det ovenfor S. 110 nævnte Brev fra Johan Ludvig Heiberg til Bedstemoderen (18/6 1813) findes endnu 2 Breve fra ham til L. Heiberg (9. Juli 1814, 29. April 1815).

m) Foruden Fru Gyllembourgs 2 Breve (Tillæg I) findes ogsaa 1 Brev fra Gyllembourg til L. Heiberg (6. December 1814).

UTL AT DOWNSVIEW
D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 13 02 05 10 009 2